



# LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

## NUTARIMAS

### DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2004 METŲ VEIKLOS ATASKAITOS PATEIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI

2005 m. kovo 30 d. Nr. 337  
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo (Žin., 1994, Nr. 43-772; 1998, Nr. 41(1)-1131; 2003, Nr. 10-342) 5 straipsnio 1 dalimi, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a :

Pritarti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 metų veiklos ataskaitai ir pateikti ją Lietuvos Respublikos Seimui (pridedama).

Ministras Pirmininkas

Algirdas Brazauskas

Vidaus reikalų ministras

Gintaras Furmanavičius

PRITARTA  
Lietuvos Respublikos Vyriausybės  
2005 m. kovo 30 d. nutarimu Nr. 337

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS  
2004 METŲ VEIKLOS ATASKAITA**

# TURINYS

MINISTRO PIRMININKO ĮŽANGINIS ŽODIS .....	3
I. DARBAS IR SOCIALINĖ APSAUGA .....	5
II. ŠVIETIMAS IR MOKSLAS .....	16
III. INFORMACINĖS IR ŽINIŲ VISUOMENĖS PLĖTRA .....	24
IV. KULTŪRA .....	29
V. SVEIKATOS APSAUGA .....	33
VI. FINANSŲ POLITIKA .....	38
VII. ŪKIO POLITIKA .....	44
VIII. TRANSPORTO SISTEMA .....	62
IX. ŽEMĖS ŪKIS IR KAIMO PLĖTRA .....	71
X. APLINKOS APSAUGA IR URBANISTINĖ PLĖTRA .....	80
XI. TEISĖSAUGA IR TEISĖTVARKA .....	87
XII. VALSTYBĖS VALDYMAS .....	91
XIII. KRAŠTO APSAUGA .....	96
XIV. UŽSIENIO POLITIKA .....	99
NACIONALINIO SAUGUMO BŪKLĖS IR PLĖTROS 2004 METŲ ATASKAITA .....	104

## MINISTRO PIRMININKO ĮŽANGINIS ŽODIS

2004-ieji Lietuvai buvo gana sėkmingi metai. Lietuva įgyvendino savo pirmaeilius prioritetus – tapo Europos Sąjungos ir NATO nare. 2004 metais Lietuva ir toliau aktyviai dalyvavo daugelyje tarptautinių operacijų ir patvirtino patikimos partnerės, aktyviai prisidedančios prie taikos palaikymo, vardą. Praėjusiais metais buvo atliekami darbai, užtikrinantys sėkmingą Lietuvos integraciją. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, atsivėrė galimybės pasinaudoti struktūrinių fondų teikiamomis galimybėmis. Lietuvos Respublikos Vyriausybei atskaitingos institucijos pasirengė ir aktyviau įsitraukė į Europos Sąjungos politikos formavimo ir įvairių sričių sprendimų priėmimo procesą. Įdiegusi efektyvų Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimo kontrolės mechanizmą, Lietuva jau nuo pat pirmųjų narystės dienų tapo viena pareigingiausių Europos Sąjungos valstybių. Toks Lietuvos įvaizdis turėtų būti išlaikytas ir ateityje.

Reikia pripažinti, kad ekonomikos augimas 2004 metais nebuvo toks spartus kaip 2003 metais. 2004 metais Lietuvos bendrojo vidaus produkto didėjimas, išankstiniu Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertinimu, siekė 6,7 procento. Nors visuotinai pripažįstama, jog Lietuvoje egzistuoja geros verslo sąlygos, Lietuvos Respublikos Vyriausybė turi ir toliau ieškoti naujų verslo skatinimo būdų, išlaikyti veržlią ūkio plėtrą, kad per kuo trumpesnę laikotarpį Lietuva priartėtų prie Europos Sąjungos valstybių senbuvių gyvenimo lygio vidurkio.

Praėjusiais metais toliau buvo plėtojama socialinė apsauga. Nuolat didinamos pensijos, tęsiama pensijų reforma, kuri ateityje turėtų pagerinti pensininkų būklę. 2004 metais toliau mažėjo nedarbas. Antai vidutinis nedarbo lygis 2003 metais siekė 12,4 procento, o 2004 metų III ketvirtį – jau 10,6 procento ir buvo žemiausias per pastaruosius metus.

Gerų rezultatų pasiekta plėtojant informacinę ir žinių visuomenę. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, 2004 metais asmeninius kompiuterius turėjo 25 procentai (2003 metais – 20 procentų) namų ūkių. Internetu 2004 metais naudojosi 10,6 procento (2003 metais – 7,7 procento) namų ūkių. 2004 metų pabaigoje judriojo telefono ryšio paslaugomis naudojosi apie 3 mln. abonentų, arba apie 89 procentus šalies gyventojų (2003 metais – 2,1 mln., arba 60,9 procento šalies gyventojų).

Daug nuveikta įgyvendinant ir kitus Lietuvos Respublikos Vyriausybės prioritetus. Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos nuostatas reikėjo parengti daug naujų teisės aktų projektų arba pakeisti galiojančius teisės aktus, todėl Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 metais labai intensyviai dirbo teisės aktų leidybos srityje. Naudodamasi įstatymų leidybos iniciatyvos teise, Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė ir pateikė Lietuvos Respublikos Seimui 282 įstatymų projektus ir 13 Lietuvos Respublikos Seimo nutarimų projektų, Lietuvos Respublikos Seimo prašymu išnagrinėjo ir pateikė savo išvadas dėl 66 įstatymų projektų. Per metus priimta 1610 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų, kuriais daugiausia buvo įgyvendinami Lietuvos Respublikos Seimo priimti įstatymai. Lietuvos Respublikos Vyriausybės pavedimu dalis Lietuvos Respublikos

Vyriausybės 2001–2004 metų programos nuostatų buvo įgyvendinta ministerijų ir kitų viešojo administravimo institucijų sprendimais arba vykdant konkrečius projektus.

Tai, kaip buvo realizuojamos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos nuostatos, atsispindi teikiamoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 metų veiklos ataskaitoje. Šios ataskaitos struktūra iš esmės atitinka Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos struktūrą – joje Lietuvos Respublikos Vyriausybės veikla 2004 metais apibūdinama pagal programoje aptartas valstybės valdymo sritis.

Išsami palyginamoji ekonominės ir socialinės būklės analizė pateikta Ūkio ministerijos parengtoje Lietuvos Respublikos ūkio ekonominės ir socialinės būklės 2004 metais apžvalgoje (ją galima rasti Ūkio ministerijos tinklalapyje <http://www.ekm.lt/index.php/lt/Ukioapzvalga>).

Priėmus Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo pakeitimus, ataskaita apie nacionalinio saugumo būklę ir plėtrą tapo sudedamąja Lietuvos Respublikos Vyriausybės ataskaitos dalimi. Šiuo dokumentu Lietuvos Respublikos Vyriausybė atsiskaito už nacionalinio saugumo tikslų ir priemonių įgyvendinimą vykdant vidaus ir užsienio politiką. 2004 metais Lietuvai nekilo iššūkių, galinčių stipriai paveikti valstybės saugumą ir stabilumą. Daugelis rizikos veiksnių taip pat iš esmės nepakito, o įgyvendinamos priemonės ir toliau mažino tikimybę, kad jie virs grėsmėmis nacionaliniam saugumui. Pagrindiniai veiksniai, lėmę Lietuvos Respublikos Vyriausybės vykdomos politikos kryptis nacionalinio saugumo srityje, buvo narystė NATO ir Europos Sąjungoje, tarptautinės bendruomenės atsakas į terorizmą, tarptautinio pobūdžio grėsmių plitimas.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgyvendinama nacionalinio saugumo stiprinimo politika išryškėjo įvairiose valstybės veiklos srityse – diplomatinėje, gynybos, ekonominėje, socialinėje, kultūros, aplinkos apsaugos. Ypač daug dėmesio buvo skiriama saugumo aplinkai formuoti, gynybiniam pajėgumams – NATO kolektyvinės saugumo ir gynybos sistemos daliai – plėtoti, vidaus saugumui ir gerovei stiprinti. Ataskaitoje pateikiami pagrindiniai Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos nacionalinio saugumo srityje stiprinimo rezultatai, nurodomi išskirtiniai prioritetai.

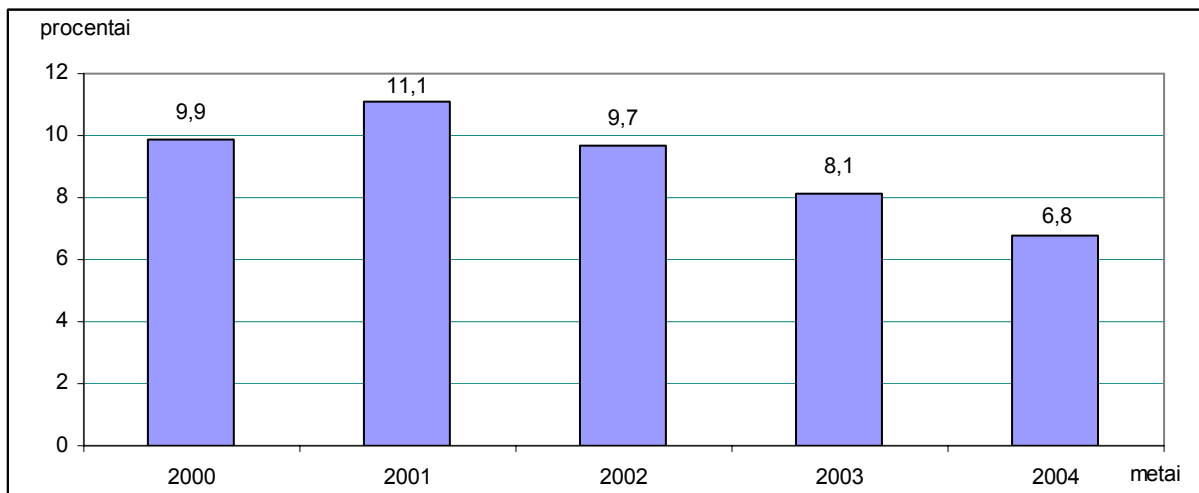
Atsižvelgdama į pasikeitusią situaciją, 2005 metų vasario mėnesį Lietuvos Respublikos Vyriausybė patikslino savo prioritetus, kuriuose, be kita ko, atsirado naujas prioritetas – siekti, kad Lietuva nuo 2007 metų taptų euro zonos nare. Tai sąlygos tolesnę Lietuvos raidą. Artimiausioje ateityje labai aktualūs išliks ir kiti Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinti prioritetai, susiję su verslo, informacinės ir žinių visuomenės, viešosios transporto infrastruktūros plėtra, tinkamų darbo sąlygų užtikrinimu, socialinės atskirties mažinimu, visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos užtikrinimu.

## I. DARBAS IR SOCIALINĖ APSAUGA

### Darbo politika

2004 metais buvo įgyvendinta Lietuvos Respublikos užimtumo didinimo 2001–2004 metų programa, turėjusi didelę įtaką padėčiai darbo rinkoje gerinti. Buvo įgyvendintos priemonės, remiančios ekonomikos ir verslo plėtrą, darbo vietų steigimą, investicijų skatinimą, bedarbių integravimą į darbo rinką.

2004 metais toliau mažėjo nedarbas. Antai vidutinis nedarbo lygis 2003 metais siekė 12,4 procento, o 2004 metų III ketvirtį – jau 10,6 procento ir buvo žemiausias per pastaruosius metus. Užimtų gyventojų 2004 metų III ketvirtį, palyginti su tų pačių metų I ketvirčiu, pagausėjo 41,4 tūkstančio; gyventojų užimtumo lygis 2004 metų III ketvirtį siekė 61,8 procento. Kito ir vidutinis metinis bedarbių procentas: 2001 metais jie sudarė 11,1 procento visų darbingo amžiaus gyventojų, o 2004 metais šis santykis sumažėjo iki 6,8 procento.



1 pav. Vidutinio metinio bedarbių procento kitimo dinamika

Šaltinis – Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Užfiksuotas spartus užimtųjų gausėjimas statybose: čia 2004 metų III ketvirtį dirbo 8,5 procento užimtųjų – 4 tūkst. darbuotojų daugiau nei 2003 metų III ketvirtį. Nuo 18 iki 16 procentų per metus sumažėjo užimtųjų žemės ūkyje ir miškininkystėje. Paslaugų sektoriuje 2004 metų III ketvirtį dirbo kas antras užimtasis.

Aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse dalyvavo beveik 130 tūkst. asmenų, įdarbinta 125,5 tūkst. asmenų, 1,4 tūkst. tarpininkauta, kad jie galėtų imtis veiklos pagal verslo liudijimus. Teritorinėse darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybose konsultuota 64,2 tūkst. ieškančių darbo asmenų profesinio tinkamumo, įsidarbinimo galimybių ir asmenybės lavinimo klausimais.

Sprendžiant nedarbo mažinimo problemas, skatinant įmones kurti darbo vietas bedarbiams ir kitiems asmenims, kurie susiduria darbo rinkoje su dideliais sunkumais siekdami užimtumo, toliau buvo sėkmingai įgyvendinami vietinių užimtumo iniciatyvų

projektai. Iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir Užimtumo fondo lėšų 2004 metais įgyvendinti 73 projektai, sukurtose darbo vietose įdarbinti 596 bedarbiai. Toliau buvo įgyvendinamos priemonės didžiausio nedarbo teritorijose bedarbių socialinėms ir ekonominėms problemoms spręsti.

Siekdama sudaryti teisinį pagrindą socialinėms įmonėms atsirasti ir plėstis, rasti naujų galimybių spręsti labiausiai pažeidžiamų darbo rinkoje asmenų nedarbo problemas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė, o Lietuvos Respublikos Seimas 2004 m. birželio 1 d. priėmė Lietuvos Respublikos socialinių įmonių įstatymą Nr. IX-2251. Įgyvendinant šį įstatymą, socialinės įmonės statusas ir beveik 2 mln. litų valstybės pagalba suteikti 26 įmonėms, kuriose dirba 758 neįgalūs asmenys.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, siekdama pagerinti bedarbių socialinę apsaugą, parengė, o Lietuvos Respublikos Seimas 2004 m. gruodžio 22 d. priėmė Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymą Nr. X-65 ir Lietuvos Respublikos bedarbių rėmimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymą Nr. X-66. Taip pratęsta nedarbo draudimo išmokos mokėjimo trukmė bedarbėms moterims nėštumo ir gimdymo atostogų laikotarpiu, taip pat bedarbiams, laikinai nedarbingiems dėl ligos arba traumos; sudaryta galimybė bedarbiams mokymosi metu gauti mokymo stipendiją ir jiems priklausančią nedarbo draudimo išmoką, padidinta bedarbio mokymo stipendija. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 24 d. nutarimu Nr. 1656 patvirtinti Nedarbo socialinio draudimo išmokų nuostatai, reikalingi Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymui įgyvendinti (šiam įstatyme numatoma, kad nedarbo socialinio draudimo išmokos dydis nuo 2005 m. sausio 1 d. priklausys nuo buvusio darbuotojo darbo užmokesčio dydžio, o išmokos mokėjimo trukmė – nuo bedarbio darbo stažo).

Europos Tarybos Užimtumo komitetui ir Europos Komisijai pristatytame užimtumo veiksmų plane pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybės politiniai išsipareigojimai ir pagrindinės priemonės užimtumo srityje. Šis planas parengtas atsižvelgiant į Lietuvos sąlygas ir laikantis bendrų Europos Sąjungos valstybėms patvirtintų užimtumo politikos gairių bei Lietuvai skirtų rekomendacijų.

Daug nuveikta įgyvendinant lygių galimybių politiką. Į Lietuvos teisę baigtas perkelti Europos Sąjungos *acquis* moterų ir vyrų lygių galimybių klausimais, įgyvendinta Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių 2003–2004 metų programa. Ratifikuotas Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos moterims panaikinimo fakultatyvinis protokolai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 25 d. nutarimu Nr. 1497 patvirtintas trečiasis pranešimas dėl 1979 m. Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos moterims panaikinimo įgyvendinimo Lietuvoje 2000–2004 metais.

Toliau buvo plėtojamos priemonės laisvam darbo jėgos judėjimui užtikrinti. Tuo tikslu Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė ir Lietuvos Respublikos Seimas 2004 m. balandžio 29 d. priėmė Lietuvos Respublikos įstatymą „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206, kuriuo panaikino įdarbinimo kvotas užsieniečiams. Lietuvos darbo birža, atsižvelgdama į šalies darbo rinkos poreikius, 2004 metais išdavė 844 leidimus trečiųjų šalių piliečiams dirbti

iki 2 metų. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvos Respublikos piliečiai laisvai gali vykti dirbti į Jungtinę Karalystę, Airiją, Švediją, naująsias Europos Sąjungos valstybes nares. Lietuvos darbo birža įsijungė į Europos užimtumo tarnybų (EURES) tinklą, kurio patarėjai 2004 metais suteikė konsultacijas ir informaciją 15531 asmeniui. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija išdavė 62 licencijas privačioms įmonėms teikti įdarbinimo tarpininkavimo paslaugas užsienyje. Jos padėjo įsidarbinti beveik 2 tūkst. Lietuvos Respublikos piliečių ir nuolat Lietuvoje gyvenančių asmenų.

Nuo 2004 metų rugpjūčio mėnesio įsigaliojo Lietuvos Respublikos ir Nyderlandų Karalystės sutartis dėl socialinės apsaugos išmokų išmokėjimo užsienyje (ja siekiama sureguliuoti socialinių išmokų skyrimą ir mokėjimą asmenims, kurie iš vienos valstybės persikelia gyventi ar dirbti į kitą valstybę); parengtas Administracinio susitarimo dėl Lietuvos Respublikos ir Kanados sutarties dėl socialinės apsaugos įgyvendinimo projektas ir kiti dokumentai, kurių reikia šiai sutarčiai įgyvendinti; parengtas ir pateiktas Rusijos Federacijai naujos redakcijos Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutarties dėl bendradarbiavimo pensinio aprūpinimo srityje projektas. Patvirtintas Europos Tarybos reglamento Nr. 1408/71/EEB ir reglamento Nr. 574/72/EEB nuostatų, susijusių su išmokomis šeimai ir išmoka mirties atveju, įgyvendinimo tvarkos aprašas. Nuolat atnaujinama Europos Sąjungos abipusio informavimo apie socialinę apsaugą sistemai MISSOC teikiama informacija.

2004 metais ratifikuotos 3 Tarptautinės darbo organizacijos konvencijos: 1964 metų konvencija dėl užimtumo politikos, 1981 metų konvencija dėl pareigų šeimai turinčių darbuotojų – vyrų ir moterų – lygių galimybių ir vienodo požiūrio į juos, 1997 metų konvencija dėl privačių įdarbinimo agentūrų.

Siekiant reglamentuoti profesijų pripažinimą Lietuvos Respublikoje, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 3 d. nutarimu Nr. 535 patvirtinti Aukštojo mokslo diplomų, diplomų, pažymėjimų ir kitų kvalifikaciją patvirtinančių dokumentų, išduotų Europos Sąjungoje, Europos Ekonominės Erdvės (EEE) valstybėse ar Šveicarijos konfederacijoje, pripažinimo norint dirbti pagal reglamentuojamą profesiją ar verstis reglamentuojama profesine veikla Lietuvos Respublikoje nuostatai. Patvirtintas Pažymų apie profesinę patirtį išdavimo Europos Sąjungos, Europos Ekonominės Erdvės valstybių ar Šveicarijos konfederacijos piliečiams, išvykstantiems iš Lietuvos verstis reglamentuojama profesija ar profesine veikla, tvarkos aprašas.

Kad būtų pasirengta gauti Europos socialinio fondo lėšų ir jas panaudoti žmogiškųjų išteklių plėtrai, parengta Europos socialinio fondo paramos administravimo struktūra, įsteigtos atitinkamos institucijos, sustiprinti administraciniai gebėjimai. Po pirmųjų kvietimų teikti paraiškas pagal finansuojamas iš Europos socialinio fondo Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento priemones „Užimtumo gebėjimų ugdymas“, „Darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių ugdymas“, „Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija“ gautos 169 paraiškos 208,6 mln. litų sumai; pagal finansuojamą iš Europos regioninės plėtros fondo priemonę „Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra“ gautos 76 paraiškos 72,1 mln. litų sumai. Pasiekta pažanga



įgyvendinant Europos Bendrijų iniciatyvos EQUAL programą: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 17 d. nutarimu Nr. 1458 patvirtintas 2004–2006 metų Europos Bendrijų iniciatyvos EQUAL bendrasis programavimo dokumentas. Pasirašytos paramos skyrimo sutartys su 29 projektų teikėjais 43,3 mln. litų sumai.

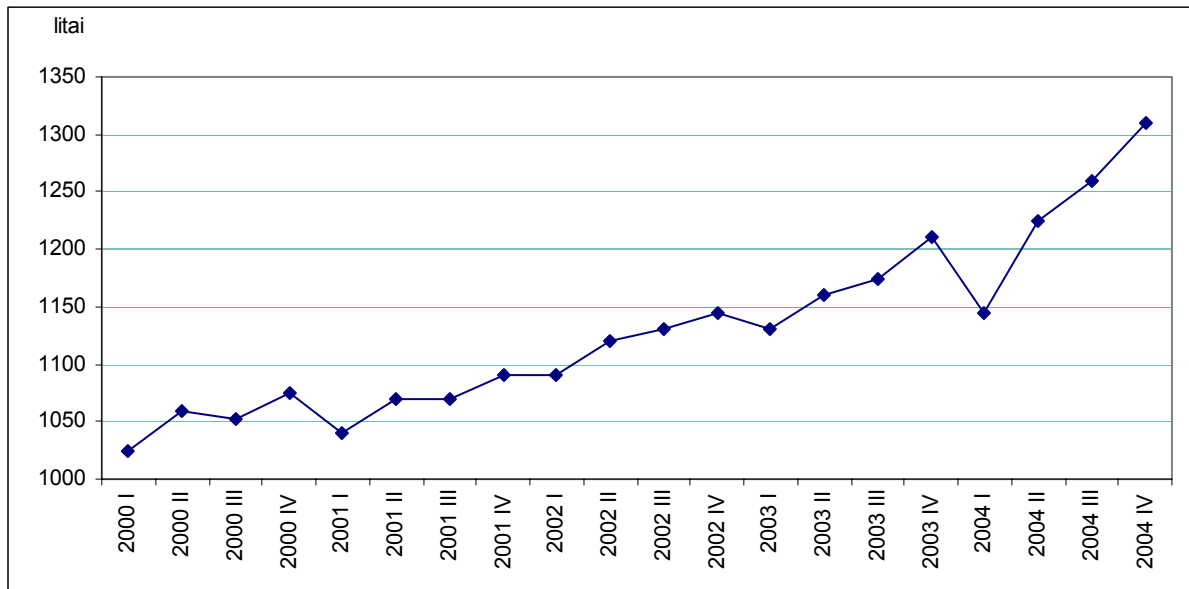
Priimti nauji ir papildyti galiojantys teisės aktai, būtini Lietuvos Respublikos darbo kodekso nuostatomis įgyvendinti: 2004 m. vasario 19 d. priimtas Lietuvos Respublikos Europos darbo tarybų įstatymas Nr. IX-2031 (juo sudarytos sąlygos informuoti ir konsultuoti darbuotojus Europos Sąjungos mastu veikiančiose įmonėse), 2004 m. spalio 26 d. – Lietuvos Respublikos darbo tarybų įstatymas Nr. IX-2500; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. sausio 27 d. nutarimu Nr. 78 patvirtinta darbo laiko apskaitos žiniaraščių pavyzdinė forma; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 12 d. nutarimu Nr. 166 patvirtinta Darbo ginčų komisijos posėdžio protokolo forma; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 29 d. nutarimu Nr. 1508 patvirtintas Su ne viso darbo laiko nustatymo tvarka bei trukme susijusių sąlygų aprašas; priimti kiti būtini teisės aktai. Parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo dėl sezoninio darbo projektas (jame numatyta papildyti sezoninių darbų sąrašą), Lietuvos Respublikos garantijų komandiruotiems darbuotojams įstatymo ir Lietuvos Respublikos darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus Europos bendrovėse įstatymo projektai.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. kovo 24 d. nutarimu Nr. 316 nuo 2004 m. gegužės 1 d. minimalią mėnesinę algą padidino iki 500 litų, o minimalų valandinį atlygį – iki 2,95 lito. Nuo tos pačios dienos bazinė mėnesinė alga padidinta iki 115 litų, dėl to biudžetinių įstaigų darbuotojų darbo užmokestis padidėjo apie 9,5 procento. Minimalios mėnesinės algos realus dydis 2004 metų gruodžio mėnesį, palyginti su 2003 metų gruodžio mėnesiu, padidėjo 5,2 procento.

Šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (neįskaitant individualių įmonių) nuo 1028,5 lito 2000 metų I ketvirtį padidėjo iki 1310,2 lito 2004 metų IV ketvirtį.

Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2004 metais vykdė nelaimingų atsitikimų darbe, profesinių ligų ir nelegalaus darbo prevenciją. 2004 metais atlikta daugiau nei 21 tūkst. įmonių inspektavimų. Nustatyta beveik 53 tūkst. darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimų, 29,4 tūkst. darbo teisės pažeidimų. Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, bendradarbiaudama su Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos, Valstybine mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos ir Policijos departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos ir kartu tikrindama, nustatė 8776 nelegaliai dirbusius asmenis.

2004 metais toliau savo veiklą sėkmingai vykdė Garantinis fondas. Iš šio fondo beveik 10,4 tūkst. darbuotojų iš 490 bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių buvo paskirta 14,9 mln. litų. Vidutinė išmoka vienam darbuotojui sudarė 1343 litus.



2 pav. Šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio (neįskaitant individualių įmonių) kitimo dinamika

Šaltinis – Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

Siekiant užtikrinti darbuotojams saugias ir sveikas darbo sąlygas, mažinti darbuotojų gamybinį traumatizmą ir sergamumą profesinėmis ligomis, buvo įgyvendinamos teisinės ir organizacinės profesinių pakenkimų mažinimo priemonės: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarimu Nr. 1118 patvirtinti Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 28 d. nutarimu Nr. 487 patvirtinti Profesinių ligų tyrimo ir apskaitos nuostatai; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 26 d. nutarimu Nr. 1072 patvirtintas Įstaigų, teikiančių mokymo ir kitas paslaugas darbuotojų saugos ir sveikatos srityje įmonėms, kompetencijos reikalavimų aprašas. Patvirtinti Statybos saugos ir sveikatos koordinatorių mokymo ir žinių tikrinimo tvarka, Darbo su asbestu nuostatai. Įgyvendinant Europos Sąjungos profesinės sveikatos ir saugos strategiją 2002–2006 metams, parengtas profesinių pakenkimų prevencijos priemonių 2005–2006 metų planas.

Sudarant sąlygas, kurios skatintų įmones modernizuoti darbo priemones bei gerinti darbo aplinką, ir įgyvendinant laisvo prekių judėjimo, jų privalomųjų saugos reikalavimų nustatymo ir atitikties šiems reikalavimams įvertinimo politiką, 2004 metais buvo paskelbtos (notifikuotos) 4 įstaigos, turinčios atlikti atitikties įvertinimo procedūras, nustatytas techniniuose reglamentuose „Asmeninės apsaugos priemonės“, „Liftai“ ir „Mašinų sauga“.

## Socialinis draudimas ir pensijos

Gerėjant ekonominei situacijai šalyje, 2004 metais didėjo Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto pajamos. Negalutiniais duomenimis, 2004 metais gauta 5 mlrd. 415 mln. litų pajamų (neskaitant 89,5 mln. litų asignavimų iš Rezervinio (stabilizavimo) fondo), tai yra 301 mln. litų daugiau, nei planuota, ir 573 mln. litų daugiau nei 2003 metais. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto priskaičiuotos išlaidos buvo 5 mlrd. 310 mln. litų, tai yra 196 mln. litų didesnės, nei planuota, ir 654 mln. litų didesnės nei 2003 metais. Taigi 2004 metais Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto įplaukos, operatyviais duomenimis, neskaitant 89,5 mln. litų asignavimų iš Rezervinio (stabilizavimo) fondo pensijų reformai, buvo 105 mln. litų didesnės nei priskaičiuotos piniginės išlaidos.

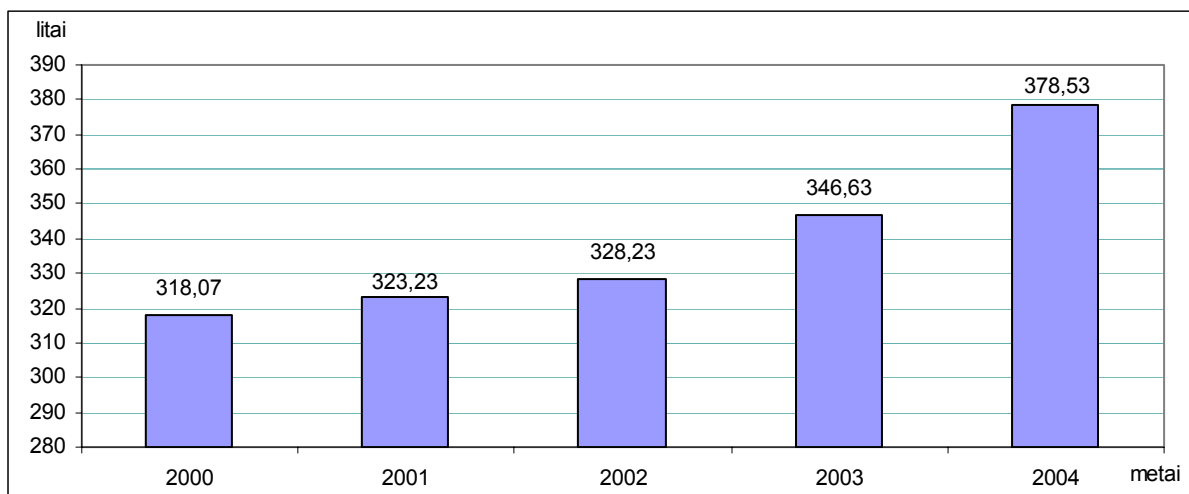
Įgyvendinant pensijų sistemos reformą, nuo 2004 m. sausio 1 d. Lietuvoje prasidėjo privalomosios valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimas privačiuose kaupiamuosiuose pensijų fonduose. Prasidėjus pensijų sistemos reformai, norą dalyvauti naujojoje kaupiamąjoje pensijų sistemoje pareiškė 442 tūkst. asmenų, arba apie 37,4 procento privalomuoju socialiniu draudimu apdraustų šalies darbuotojų. Per pensijų kaupimo sutarčių pasirašymo antrąjį etapą, vykusį 2004 metais, buvo pasirašyta dar 114,9 tūkst. sutarčių. Taigi 2005 metais pensijų kaupime dalyvauja jau apie 47 procentus privalomuoju socialiniu draudimu apdraustų šalies darbuotojų.

2004 metais toliau buvo didinamos socialinio draudimo išmokos ir jų gavėjų skaičius.

Nuo 2004 m. kovo 1 d. padidintos motinystės (tėvystės) pašalpos apdraustiems asmenims nuo 60 iki 70 procentų pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio dydžio.

Nuo 2004 m. kovo 1 d. dar kartą buvo padidintos mažesnės nei 325 litų (visų gaunamų pensijų suma mažesnė nei 325 litų) valstybinės socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijos šių pensijų gavėjams, turintiems būtinajį stažą, nustatant mažesnius stažo iki 1995 m. sausio 1 d. reikalavimus pensijai padidinti. Šių pensijų didinimas palietė maždaug trečdalį visų senatvės ir invalidumo pensijų gavėjų. Nuo 2004 m. kovo 1 d. padidintos našlaičių pensijos nuo 25 iki 30 procentų mirusiajam priklausiusios ar galėjusios priklausyti pensijos, sušvelninti būtinojo stažo reikalavimai viso dydžio invalidumo pensijai gauti, ypač jauniems neįgaliesiems. Dėl to didėjo invalidumo pensijos.

Nuo 2004 m. balandžio 1 d. nuo 152 iki 172 litų padidinta valstybinė socialinio draudimo bazinė pensija, o nuo 2004 m. rugsėjo 1 d. vietoj 901 lito pradėtas taikyti 990 litų draudžiamųjų pajamų dydis. Šių rodiklių didinimas palietė visus socialinio draudimo pensijų gavėjus. 2004 metų gruodžio mėnesį, palyginti su 2003 metų gruodžio mėnesiu, realus senatvės pensijos dydis, turint būtinajį stažą, padidėjo 10,8 procento. Vidutinė valstybinio socialinio draudimo senatvės pensija, turint būtinajį stažą, nuo 318,07 lito 2000 metais padidėjo iki 378,53 lito 2004 metais.



3 pav. Vidutinės valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos, turint būtinajį stažą, kitimo dinamika

Šaltinis – Valstybinio socialinio draudimo fondas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Nuo 2004 m. liepos 1 d. pradėtos skirti išankstinės senatvės pensijos priešpensinio amžiaus ilgalaikiams bedarbiams, kuriems iki senatvės pensijos amžiaus sukakties liko 5 ar mažiau metų, jeigu jie ne mažiau kaip 12 mėnesių iki kreipimosi dėl šios pensijos registruoti bedarbiais ir atitinka kitas sąlygas.

Nuo 2005 m. sausio 1 d. būtiniosios karinės tarnybos sovietinėje armijoje laikas įskaitomas į darbo stažą skaičiuojant ne tik pagrindinę, bet ir papildomą pensijos dalį; dėl to padidės senatvės ir invalidumo pensijos, paskirtos po 1995 m. sausio 1 d., o Lietuvos kariuomenės privalomosios pradinės karo tarnybos kariai ir asmenys, atliekantys alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, pradėti drausti valstybės lėšomis ne tik pagrindinei, bet ir papildomai pensijos daliai, taip pat draudimui nuo nedarbo.

Nuo 2005 m. sausio 1 d. teisę gauti Lietuvos Respublikos antrojo laipsnio valstybines pensijas įgijo motinos, pagimdžiusios, išauginusios ir gerai išauklėjusios 7 ir daugiau vaikų, jeigu jos yra sukakusios senatvės pensijos amžių arba pripažintos I ar II grupės invalidėmis.

Gerinant valstybinio socialinio draudimo sistemos administravimą, 2004 m. lapkričio 4 d. priimtas Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-2535, išdėstantis naują redakcija Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymą. Be to, įgyvendintos šios priemonės: patobulinta Valstybinio socialinio draudimo fondo įstaigų struktūra; nustatyti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinių skyrių veiklos vertinimo kriterijai ir parengti darbo procesų standartai; centralizuota informacinė išmokų taikomoji sistema ir sukurta valdymo informacinė sistema; parengta Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos ir jos įstaigų klientų aptarnavimo strategija, įgyvendintos kitos priemonės.

## Socialinė parama

Nuo 2004 m. balandžio 1 d. pirmą kartą per 10 metų laikotarpį iš esmės padidintos šalpos pensijos, mokamos neįgaliems vaikams ir jauniems neįgaliesiems, iš jų invalidams nuo vaikystės: sunkios negalios vaikams – nuo 172 iki 344 litų, asmenims, pripažintiems I, II ar III grupės invalidais iki 24 metų, iš jų invalidams nuo vaikystės, I ir II grupės invalidams – 0,5 bazinės pensijos; III grupės invalidams – 0,25 bazinės pensijos. Be to, pirmą kartą po 10 metų pertraukos padidintos socialinės pensijos, paskirtos pagal iki 1995 m. sausio 1 d. galiojusius pensijų teisės aktus. Taip pat panaikintos visos iki tol buvusios sąlygos, ribojusios jaunų neįgaliųjų, pripažintų invalidais iki 24 metų (kai kuriais atvejais – iki 26 metų), teisę gauti šalpos pensiją; įteisintos šalpos našlaičių pensijos tiems vaikams našlaičiams, kurie negauna socialinio draudimo našlaičių pensijų dėl to, kad jų mirę tėvai nebuvo įgiję reikiamo stažo. Nuo 2004 m. liepos 1 d. slaugos pašalpos, mokamos visiškos negalios invalidams, padidintos nuo bazinės pensijos iki 1,25 bazinės pensijos dydžio (nuo 2005 m. sausio 1 d. jos padidintos iki 1,5 bazinės pensijos dydžio).

2004 metais buvo toliau plėtojama kompleksinė kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veikla: vykdoma Skurdo mažinimo strategijos įgyvendinimo 2002–2004 metų programa, daugiausia dėmesio skiriant aktyvioms skurdo mažinimo priemonėms; parengtas nacionalinis kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų planas, kuriuo siekiama įgyvendinti skurdo mažinimo politikos strategijos tikslus.

Siekiant išanalizuoti su gyventojų senėjimu susijusias problemas, numatyti kelius ir būdus, kaip jas spręsti, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 14 d. nutarimu Nr. 737 patvirtinta Nacionalinė gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategija. Parengtos Nacionalinės gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategijos įgyvendinimo 2005–2013 metų priemonės.

Kad visi gyventojai, dėl objektyvių priežasčių neturintys pakankamai lėšų gyvenimui ir pagrindinėms komunalinėms paslaugoms apmokėti, gautų socialinę paramą, priimtas Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas.

2004 metais toliau buvo vykdoma socialinių paslaugų teikimo reforma: atliktas įvertinimas, kaip apskričių viršininkų administracijose laikomasi Asmenų nukreipimo į stacionarias socialinės globos įstaigas tvarkos nuostatų; patvirtintas Socialinių paslaugų poreikio asmeniui nustatymo principų ir tvarkos aprašas; parengti nacionalinių socialinės globos paslaugų (dienos globos, ilgalaikės globos) vaikams standartų projektai, ilgalaikės socialinės globos pagyvenusiems asmenims standartų projektas.

Socialinių paslaugų kokybė buvo gerinama keliant socialinių darbuotojų kvalifikaciją socialinio darbo metodikos centruose. 2004 metais 11-oje šių centrų kvalifikaciją kėlė 510 socialinių darbuotojų praktikų, dirbančių socialinių paslaugų įstaigose.

Vykdam Socialinių paslaugų infrastruktūros plėtros programą, 2004 metais 15-oje savivaldybių įgyvendinta 18 socialinių paslaugų įstaigų plėtros projektų. Įgyvendinus šiuos

projektus, socialinės paslaugos pradėtos teikti vidutiniškai 990 klientų per mėnesį, įkurtos 83 naujos darbo vietos.

Siekiant reglamentuoti valstybės paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje, integracijai pagrindus ir organizavimą, finansavimo šaltinius, patvirtintas Lietuvos valstybės paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje, integracijai tvarkos aprašas.

2004 metais buvo įgyvendinamos Nacionalinės narkomanijos prevencijos ir narkotikų kontrolės 2004–2008 metų programos priemonės; čia daugiausia dėmesio buvo skiriama narkomanų psichologinės ir socialinės reabilitacijos projektų rėmimui. Įgyvendinant šiuos projektus, įvairios reabilitacijos paslaugos buvo suteiktos 611 narkomanų.

Buvo pradėta įgyvendinti Nuteistųjų ir asmenų, paleistų iš laisvės atėmimo vietų, socialinės adaptacijos 2004–2007 metų programa. Buvo vykdomas nuteistųjų psichologinis ir profesinis konsultavimas ir profesinis mokymas, teikiamos socialinės reabilitacijos ir integracijos į visuomenę paslaugos.

Toliau buvo įgyvendinamos Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos priemonės. Per 2004 metus projektų vykdytojai suteikė paslaugas 385 priverstinės prostitucijos aukoms, iš jų 143 moterims su vaikais.

Vykdamas Savizudybių prevencijos 2003–2005 metų programą, gyventojams buvo teikiamos nemokamos psichologinės pagalbos telefonu konsultacijos.

### **Žmonių su negalia socialinė integracija**

Siekdami užtikrinti neįgaliųjų lygias teises ir galimybes visuomenėje, Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė ir Lietuvos Respublikos Seimas 2004 m. gegužės 11 d. priėmė Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymą Nr. IX-2228, kuriam įsigaliojus nuo 2005 m. liepos 1 d. bus užtikrinama neįgaliųjų apsauga nuo diskriminacijos; numatomos neįgaliųjų socialinės integracijos prielaidos ir sąlygos, keičiamas invalidumo nustatymo modelis: atskiriamas specialiųjų poreikių ir darbingumo lygio nustatymas; asmenims iki 18 metų nustatomas trijų lygių neįgalumas. Rengiantis įstatymo įgyvendinimui, patvirtintos Specialiųjų poreikių nustatymo ir jų tenkinimo sąlygos ir taisyklės, Darbingumo lygio nustatymo pereinamuoju laikotarpiu taisyklės, taip pat Profesinės reabilitacijos paslaugų poreikio nustatymo kriterijų aprašas, Profesinės reabilitacijos paslaugų teikimo bei finansavimo taisyklės, Neįgaliojo pažymėjimo formos ir išdavimo tvarkos aprašas.

Kadangi itin svarbu užtikrinti neįgaliesiems žmonėms socialinę apsaugą, atkurti jų darbingumą, savarankiškumą ir padėti jiems integruotis į visuomenę, buvo organizuojamas ir tobulinamas neįgaliųjų aprūpinimas techninės pagalbos priemonėmis. Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. balandžio 30 d. įsakymu Nr. A1-114 patvirtinta Neįgaliųjų aprūpinimo techninės pagalbos priemonėmis 2004–2010 metų strategija. Jos pagrindinis tikslas – sukurti bendrą teisinę, ekonominę ir organizacinę sistemą, kuri, racionaliau naudojant Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšas, pagerintų žmonių su judėjimo,

klausos ir regos sutrikimais aprūpinimą techninės pagalbos priemonėmis ir palengvintų medicininę, socialinę ir profesinę reabilitaciją. Siekiant asmenų, turinčių klausos sutrikimų (kurčiųjų), integracijos į visuomenę ir jų socialinės izoliacijos mažinimo, patvirtinta ir įgyvendinta Valstybinė gestų kalbos vartojimo 2004 metais programa.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 19 d. nutarimu Nr. 1004 patvirtintas Vienkartinių kompensacijų asmenims, sužalotiems atliekant būtinąją karinę tarnybą sovietinėje armijoje, ir šioje armijoje žuvusiųjų šeimoms išmokėjimo tvarkos aprašas – nuo 2005 m. sausio 1 d. atnaujinamas kompensacijų išmokėjimas asmenims, patyrusiems žalą sovietinėje armijoje.

Įgyvendinant Valstybės investicijų 2004 metų programą, įsigytos 2669 techninės pagalbos priemonės neįgaliesiems, iš dalies paremtas 16 socialinių paslaugų infrastruktūros plėtros projektų įgyvendinimas, sukurta Valstybinės medicininės socialinės ekspertizės komisijos informacinė sistema, nupirktos 7 transporto priemonės neįgaliesiems vežti ir kompiuterinė technika žmonių su negalia ugdymui, suremontuotas Raseinių neįgaliųjų darbinio užimtumo centras, įgyta įvairaus ilgalaikio turto.

### **Šeimos, vaikų ir jaunimo rėmimas**

2004 m. gegužės 18 d. priimtas Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymas Nr. IX-2237, kuriuo siekiama sureguliuoti visuomeninius santykius, susijusius su valstybės parama šeimoms, auginančioms vaikus, ir be tėvų globos likusiems vaikams, nustatyti valstybinių išmokų vaikams rūšis, asmenų, turinčių teisę į išmokas, kategorijas, taip pat reglamentuoti šios paramos organizavimą, administravimą ir finansavimą. Nuo 2004 m. liepos 1 d. pradėtos mokėti išmokos vaikams nuo 3 iki 7 metų.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarimu Nr. 1117 „Dėl paramos vaikams, kompensuojant vaikiškiems vystyklams nustatytą pridėtinės vertės mokesčių“ nustatyta, kad nuo 2004 m. gegužės mėnesio vaikiškiems vystyklams pradėjus taikyti 18 procentų pridėtinės vertės mokesčio tarifą skiriama papildoma vienkartinė išmoka vaikams, gimusiems 2003 metų gegužės–2004 metų gruodžio mėnesiais.

Siekiant sukurti palankesnes sąlygas gyventojų demografiniui elgsenai ir jų gerovei, mažinti depopuliacijos lygį, gerinti šalies sociodemografinę raidą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 28 d. nutarimu Nr. 1350 patvirtinta Nacionalinė demografinė (gyventojų) politikos strategija, kurioje suformuluoti prioritetinių demografinės (gyventojų) politikos sudedamųjų dalių tikslai ir uždaviniai, vizija, valstybės misija ir įgyvendinimo veiksmai laikotarpiu iki 2015 metų.

2004 metais buvo toliau tobulinama vaiko teisių apsauga. Įgyvendinant Nacionalinę nevyriausybinių organizacijų vaikų dienos centrų 2002–2004 metų programą, įvairios paslaugos vaikų dienos centruose buvo suteiktos 3272 vaikams, buvo dirbama su 1700 socialinės rizikos šeimų. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 1 d. nutarimu Nr. 1525 patvirtinta nauja Nacionalinė vaikų dienos centrų 2005–2007 metų programa.

Stiprinant savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų materialinę bazę – jas aprūpinant kompiuterine ir programine įranga – buvo vykdoma Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos tobulinimo programa. Įgyvendinant šią programą, 2004 metais 30 savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų aprūpinta automobiliais, 43 – kompiuterine ir programine įranga. Buvo tobulinama šių tarnybų specialistų kvalifikacija.

Siekiant sudaryti tinkamas sąlygas tėvų globos netekusiems vaikams socialiai integruotis į visuomenę, ugdyti asmens savarankiško gyvenimo įgūdžius, padėti įsigyti profesiją ir spręsti kitas problemas, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 13 d. nutarimu Nr. 1279 patvirtinta Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų rėmimo ir integravimo į visuomenę 2005–2008 metų programa. Įgyvendinant programą, prioritetas bus skiriamas vaikų globos namuose užaugusių tėvų globos netekusių asmenų integracijai į visuomenę.

Tobulinant duomenų apie vaikų socialinę būklę, sveikatą, švietimą, migraciją bei kitų duomenų kaupimą, apibendrinimą ir tvarkymą ir vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 8 d. nutarimu Nr. 695 „Dėl statistinės informacijos apie vaikus rodiklių sąrašo patvirtinimo“, nuo 2005 m. sausio 1 d. pradėta rinkti, kaupti ir sisteminti informacija.

Toliau buvo įgyvendinama Nacionalinė programa prieš vaikų komercinį seksualinį išnaudojimą ir seksualinę prievartą. Buvo organizuotas specialistų mokymas teikti trumpalaikes ir ilgalaikes paslaugas vaikams, nukentėjusiems nuo seksualinės prievartos ar komercinio seksualinio išnaudojimo.

Kad savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybos gautų visą numatytą valstybės paramą valstybės perduotai savivaldybėms vaiko teisių apsaugos funkcijai vykdyti, nuo 2004 metų lėšos savivaldybėms šiai funkcijai biudžete yra išskirtos atskira eilute.

Stiprinant jaunimo politikos įgyvendinimą centriniu ir vietos savivaldos lygmeniu, 2004 metais buvo rengiami Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymo lydimieji teisės aktai, reglamentuojantys jaunimo politiką įgyvendinančių institucijų funkcijas, jų tarpusavio sąveiką ir kompetenciją.

### **Artimiausio laikotarpio prioritetai**

#### *1. Didinti užimtumą, užtikrinti teisingus darbo santykius, tinkamas darbo sąlygas*

Numatyta tobulinti teisės aktus, reglamentuojančius darbo santykius, darbo sąlygas ir užimtumą; rengti ir įgyvendinti Užimtumo didinimo 2005–2008 metų programą; rengti nacionalinio užimtumo 2005 metų veiksmų planą; stiprinti Lietuvos kompetentingų institucijų gebėjimus įgyvendinti narystės Europos Sąjungoje išipareigojimus laisvo darbuotojų judėjimo, profesinės kvalifikacijos pripažinimo ir socialinės apsaugos koordinavimo srityje; gauti Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos lėšų ir jas racionaliai panaudoti; įgyvendinti Lietuvos Respublikos darbo kodekso, Lietuvos Respublikos Europos darbo tarybų įstatymo ir Lietuvos Respublikos darbo tarybų įstatymo, kurie ypači svarbūs plėtojant socialinę partnerystę Lietuvoje, nuostatas; remti socialines įmones; įgyvendinti Atitikties



įvertinimo infrastruktūros plėtros 2005–2006 metų priemones; stiprinti nelegalaus darbo prevenciją, kontrolę ir kita.

### *2. Plėtoti socialinio draudimo teikiamas garantijas*

Numatyta tobulinti socialinio draudimo ir pensijų sistemą; didinti valstybines socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijas; didinti motinystės (tėvystės) pašalpas; toliau įgyvendinti pensijų sistemos reformą; įgyvendinti Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymą, kuriuo bus siekiama suformuoti finansiškai stabilią ir patikimą draudimo nuo nedarbo sistemą, ir kita.

### *3. Mažinti skurdą ir socialinę atskirtį*

Numatyta toliau įgyvendinti šalpos išmokų reformą, didinti slaugos pašalpą visiškos negalios invalidams iki 1,5 bazinės pensijos dydžio ir šalpos išmokas nuo 2005 m. liepos 1 d. pradėti mokėti asmenims, pripažintiems neįgaliais, tuo atveju, kai šie asmenys neturi teisės gauti jokios rūšies pensijos ir neturi pajamų, susijusių su darbine veikla; nuo 2005 metų pradžios antrojo laipsnio valstybines pensijas mokėti motinoms, pagimdžiusioms, išauginusioms ir gerai išauklėjusioms 7 ir daugiau vaikų; tobulinti vaikų globos sistemą; įgyvendinti invalidumo nustatymo ir socialinės apsaugos priemonių neįgaliesiems teikimo reformą; tęsti socialinių paslaugų reformą; įgyvendinti Demografinės (gyventojų) politikos strategijos, Nacionalinės gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategijos, Kovos su smurtu prieš moteris, ypač šeimoje, veiksmų 2005–2008 metams strategijos, Vaiko gerovės valstybės politikos strategijos, Nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2005–2007 metų programos, Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų rėmimo ir integravimo į visuomenę 2005–2008 metų programos priemones.

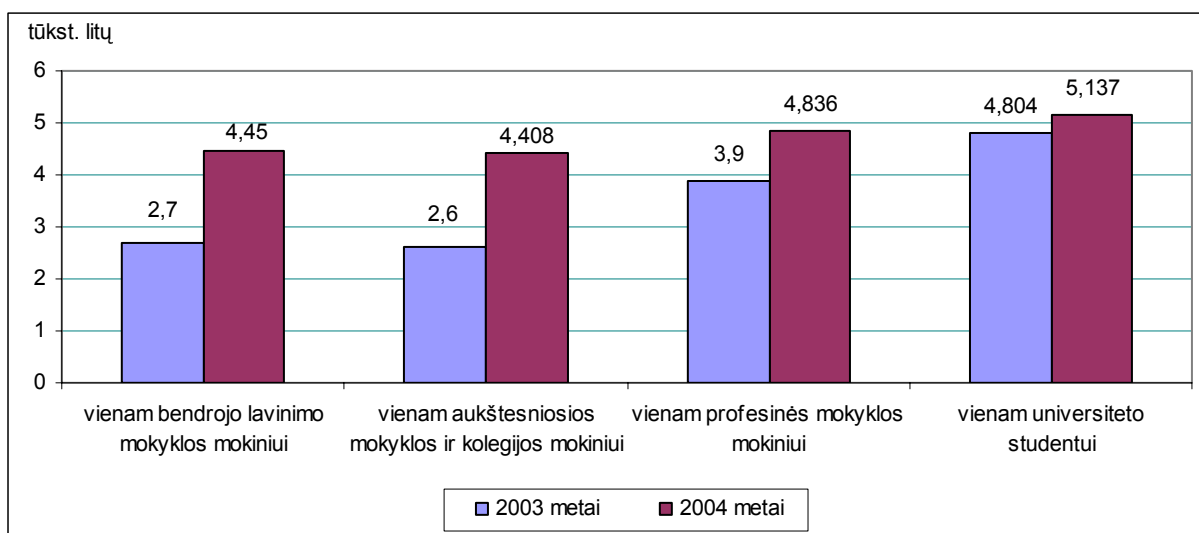
Numatyta toliau vykdyti šalies gyventojų socialinio saugumo politikai svarbias programas: Nuteistųjų ir asmenų, paleistų iš laisvės atėmimo vietų, socialinės adaptacijos 2004–2007 metų programą, Valstybinę moterų ir vyrų lygių galimybių programą, nacionalinį kovos su skurdu ir socialine atskirtimi 2004–2006 metų veiksmų planą, Nacionalinę žmonių su negalia socialinės integracijos 2003–2012 metų programą, Nacionalinę vaikų dienos centrų 2005–2007 metų programą, Socialinių paslaugų infrastruktūros plėtros 2004–2006 metų programą ir kitas.

## **II. ŠVIETIMAS IR MOKSLAS**

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos Švietimo ir mokslo skyriaus nuostatas, buvo parengta Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programa ir priemonių planas (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 24 d. nutarimas Nr. 82). Švietimo būklės rodikliams formuoti per 2004 metus atlikti 27 tyrimai (23 nacionaliniai ir 4 tarptautiniai). TIMSS tyrimų rezultatai rodo, kad Lietuvos mokinių rezultatai nuolat gerėja, padaryta didžiausia pažanga iš tyrime dalyvaujančių šalių. Tarptautinėse olimpiadose dalyvavo 140 mokinių, 24 mokiniai pelnė apdovanojimus.

Lietuvoje jau dabar lėšų švietimui ir mokslui skiriama didesnė bendrojo vidaus produkto (BVP) dalis, nei vidutiniškai skiria Europos Sąjungos valstybės. Parengta ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 1231 patvirtinta Naujos mokytojų darbo apmokėjimo sistemos įgyvendinimo programa.

Bendrojo lavinimo mokyklos mokinio krepšelis per 2004 metus padidėjo nuo 1555 iki 1703 litų (skirtumas – 148 litai). Patobulinta Moksleivių krepšelio metodika (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 3 d. nutarimas Nr. 1561), nuo 2004 metų pradėta įgyvendinti nauja profesinio mokymo lėšų skaičiavimo metodika. Šios priemonės leido racionaliau paskirstyti lėšas, tiksliau apskaičiuoti biudžeto lėšų poreikį.



4 pav. 2003 ir 2004 metų mokymo išlaidų palyginimas

Sėkmingai įgyvendinama Mokyklų tobulinimo programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. 759. 2004 metais joje dalyvavo per 300 mokyklų, visos savivaldybės ir 6 apskričių viršininkų administracijos; renovuota 17 pagrindinių mokyklų, 2004 metais nupirkti 65 geltonieji autobusai (mokyklos jau naudojami 227 autobusais), apie 15 tūkst. pagrindinių mokyklų pedagogų tobulino kvalifikaciją; 70 pagrindinių mokyklų nupirkti mokymo priemonių už 1976186,03 lito ir intraneto programinė įranga už 118000 litų; parengta 270 pagrindinių ir 149 vidurinės mokyklos (8555 pedagogai) vidaus auditui atlikti; parengta 40 išorės auditorių ir 12 audito vadovų. Mokyklų tinklo pertvarkos metodinės rekomendacijos, sutaupytų lėšų optimizuojant mokyklų tinklą reinvestavimo į švietimo sistemą bendrieji rodikliai, savivaldybių mokyklų tinklo pertvarkos komandų mokymas padės joms parengti mokyklų tinklo pertvarkos bendruosius planus ir sėkmingai organizuoti darbą.

### Visuotinio priešmokyklinio ugdymo programos įgyvendinimas

Sudarant lygias mokymosi starto galimybes ir tenkinant gyventojų poreikius, sėkmingai įgyvendinama Priešmokyklinio ugdymo programa: priešmokyklinio ugdymo grupėse ugdomų vaikų per 2004 metus pagausėjo iki 70 procentų, įsteigta 250 naujų grupių;

sutelktas dėmesys priešmokyklinio ugdymo pedagogų kvalifikacijai tobulinti – ją patobulino 1008 pedagogai. Pagalba mokiniui ir šeimai teikiama laikantis Švietimo pagalbos nelankančiam ugdymo įstaigos 5–6 metų vaikui teikimo tvarkos, patvirtintos švietimo ir mokslo ministro 2003 m. gruodžio 16 d. įsakymu Nr. ISAK-1809; savivaldybėse pagalba teikiama lanksčiai, atsižvelgiant į jos poreikį.

### **Geros kokybės pagrindinis išsilavinimas visiems**

Kad mokymasis būtų prieinamas visiems, kad mokytoji visi mokyklinio amžiaus vaikai, per pastaruosius metus sutelktos pastangos teikti įvairaus lygio pagalbą mokiniui, tėvams ir pedagogams. Kompleksiškai sprendžiamos paauglių mokymosi, socializacijos, vaikų globos, apskaitos ir kitos problemos. Užtikrinant socialinių (pedagoginių, psichologinių ir kitų) paslaugų prieinamumą vaikams, tėvams ir pedagogams, įgyvendinama Švietimo pagalbos nelankančiam ugdymo įstaigos 5–6 metų vaikui teikimo tvarka; parengta ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. sausio 6 d. nutarimu Nr. 5 patvirtinta Sveikatos priežiūros mokyklose finansavimo tvarka; parengta 14 dokumentų, reglamentuojančių specialųjį ugdymą, pagalbą mokiniui ir pedagogui. Lėšų vadovėliams įsigyti 2004 metais, palyginti su 2001 metais, skirta dvigubai daugiau. Vykdyti projektai tobulinant pedagogų, teikiančių pagalbą, kvalifikaciją; nuo 2004 metų Lietuva tapo tikrąja Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūros nare. Mokinių socialines problemas sprendė, narkomanijos ir kitokią pirminę prevenciją vykdė, mokyklos nelankymo problemas tyrė apie 900 bendrojo lavinimo mokyklose dirbančių socialinių pedagogų. Kad socialiniai pedagogai būtų prieinami kiekvienam mokiniui, nuo 2004 metų jų etatai finansuojami iš mokinio krepšelio lėšų. Siekiant priartinti specialiosios pedagoginės, specialiosios ir psichologinės pagalbos teikimą, savivaldybėse intensyviai buvo steigiamos pedagoginės psichologinės tarnybos – 2004 metais įsteigta net 26.

Sprendžiant tautinių mažumų piliečių integracijos į Lietuvos visuomenę klausimus, sudarant sąlygas išsaugoti jų kultūros tapatumą, parengti 3 dokumentai, reglamentuojantys valstybinės kalbos mokymą, ir 7 mokymo priemonių komplektai; visuomenei pristatytas romų kalbos vadovėlis „Romane bukvi“, mokytojams organizuotas vadovėlio panaudojimo seminaras.

Orientuojant privalomąjį ugdymo turinį į individualizuotą bendrųjų gebėjimų ugdymą, parengti šie dokumentai ir projektai: projektas „Mokymosi krypčių pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams struktūrinių fondų paramai gauti“; Integruojamųjų programų (Mokymasis mokytis, komunikavimas, pilietiškumas, verslumas, kultūrinė kompetencija, sveika gyvensena ir saugi aplinka) gairės; Mokinių pažangos ir pasiekimo ugdymo procese samprata, programa ir jos įgyvendinimo priemonių planas, veiksmų planas Bendrojo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo bei diegimo strategijai ir priemonių planui parengti; Užsienio kalbų mokymo strategija.

Švietimo ir mokslo ministerija nuolat rūpinasi, kad būtų reguliuojamas mokymosi krūvis: atliktas tyrimas „Mokinių krūviai bendrojo lavinimo mokyklose“, parengtos rekomendacijos dėl mokymosi krūvio reguliavimo. Apskričių valstybinės švietimo priežiūros

tarnybos organizuotas tikrinimas parodė, kad daugelyje mokyklų pastebimi teigiami pokyčiai, mokyklų bendruomenių pastangomis vykdomos priemonės mokymosi krūviui reguliuoti.

### **Vaikų ir jaunimo socializacijos programos įgyvendinimas**

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 23 d. nutarimu Nr. 209 patvirtinta ir įgyvendinama Vaikų ir jaunimo socializacijos programa. Sudaryta jos veiklos koordinavimo nacionalinė taryba. Įvairiose socializacijos programose 2004 metais dalyvavo 348000 vaikų: Vaikų vasaros poilsio programoje – per 86000, Vaikų ir paauglių nusikalstamumo prevencijos programoje – per 112000, kryptingo užimtumo ir narkomanijos prevencijos programose – 150000 vaikų. Vykdyta 214 kryptingo užimtumo ir narkomanijos prevencijos projektų. Kiekvienoje savivaldybėje buvo sudarytos sąlygos vaikų kryptingai saviraiškai, turiningam poilsiui ir nusikalstamumo prevencijai. 2004 metais veikė 282 neformaliojo vaikų švietimo įstaigos.

### **Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimas**

Lietuvoje suaugusiųjų mokymosi lygis pastaraisiais metais nuosekliai kyla, tačiau, palyginti su kitomis Europos šalimis, yra žemas. Siekiant pagerinti mokymosi visą gyvenimą rodiklius, parengta ir bendru švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. ISAK-433/A1-83 patvirtinta Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. Pradėtas vykdyti jos įgyvendinimo veiksmų planas, parengti 2 projektai Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramai gauti. Suaktyvėjo tarptautinis bendradarbiavimas su Europos suaugusiųjų švietimo asociacija (EAEA). Atlikti tyrimai atskleidė suaugusiųjų mokymosi mastą, jo motyvus, besimokantiesiems kylančius sunkumus. Tyrimai parodė, kad Lietuva atsilikusi šioje srityje. Remiantis tyrimų išvadomis ir identifiкуotomis probleminėmis sritimis, 2005 metais planuojama didinti investicijas į mokymosi visą gyvenimą sistemos plėtrą.

Įgyvendintas Formaliojo suaugusiųjų švietimo institucijų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo projektas, Pedagogų profesinės raidos centre įsteigtas Suaugusiųjų švietimo skyrius, Lietuvos neakivaizdinio švietimo centras pertvarkytas į Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centrą. Šie struktūriniai pokyčiai sudaro galimybes įgyvendinti Mokymosi visą gyvenimą strategijos priemones (tam reikia geriau panaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą), plačiau informuoti visuomenę apie mokymosi visą gyvenimą galimybes, užtikrinti, kad geriau veiktų 2004 metais pertvarkyta valstybinės kalbos ir Konstitucijos pagrindų egzaminų laikymo sistema, kuri sudaro daugiau galimybių suaugusiesiems sėkmingai integruotis į socialinę ir ekonominę visuomenės gyvenimą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 31 d. nutarimu Nr. 670 patvirtinta Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo naujos redakcijos koncepcija. Priėmus reikiamus teisės aktus, dabar veikia 8 pertvarkytos profesinio mokymo įstaigos, kurioms suteiktas viešųjų įstaigų statusas. Jų darbe steigėjo teisėmis lygiaverčiai su Švietimo ir mokslo

ministerija galės dalyvauti apskričių viršininkų administracijos, savivaldybės, darbdaviams atstovaujančios organizacijos, kiti socialiniai partneriai, mokslo įstaigos, įmonės. Optimizuojant profesinio mokymo įstaigų ir aukštesniųjų mokyklų tinklą, 2004 metais įkurti 3 profesinio mokymo centrai. Formalusis, neformalusis švietimas, profesinis rengimas derinamas su darbo rinkos poreikiais, parengta 50 profesinio rengimo standartų.

### **Valstybinės distancinio švietimo plėtros programos įgyvendinimas**

Įgyvendinant Valstybinę distancinio švietimo plėtros programą, kuriai buvo pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugpjūčio 14 d. posėdyje (protokolo Nr. 38, 10 klausimas), parengtas projektas Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramai gauti. Kuriant Mokslo ir studijų informacinę sistemą, paremti 22 nuotolinio mokymosi kursų rengimo projektai, atrinkti konkurso būdu; atnaujinta nuotolinio kurso (edukologinė ir technologinė dalis) medžiaga. Nuosekliai vykdant Lietuvos nuotolinio mokymo tinklo plėtrą, 2004 metais nupirkta įranga, įsteigtos 2 naujos nuotolinio mokymo mažosios studijos ir 2 naujos nuotolinio mokymo klasės, atnaujinta įranga 2 jau veikiančiuose nuotolinio mokymo centruose.

### **Pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarka**

Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. rugsėjo 16 d. įsakymu Nr. ISAK-Nr.1441 patvirtinta Pedagogų rengimo koncepcija, dedanti pagrindus kompleksiniam pedagogų rengimui, orientuotam į šiuolaikinę, mokytojui būtiną kompetenciją, Lietuvos ir Europos Sąjungos darbo rinkos ir švietimo sistemos poreikius.

Pasirengiant vykdyti pedagogų rengimo pertvarką, parengti ir patvirtinti 3 nacionaliniai Europos Sąjungos struktūrinių fondų projektai („Švietimo centrų infrastruktūros plėtra“, „Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo pertvarka“ ir „Pedagogų rengimo tobulinimas“), organizuota konferencija „Globalios ir europinės švietimo bei socialinės politikos tendencijos“.

Buvo vykdomi 8 pedagogų kvalifikacijos tobulinimo projektai, 2004 metais kvalifikaciją patobulino 27930 mokytojų, paramą persikvalifikuoti gavo 644 pedagogai, parengti 8 dokumentų projektai, reglamentuojantys pedagogų kvalifikacijos tobulinimą, kokybės užtikrinimą ir mokytojų kompetencijos vertinimą.

### **Aukštojo mokslo prieinamumas, mokslo ir studijų sistemos plėtra**

2004 metais buvo tęsiama pagrindinių studijų finansavimo reforma, sudariusi palankesnes sąlygas siekti aukštojo mokslo vaikinams ir merginoms iš mažesnes pajamas turinčių šeimų, taip pat I grupės neįgaliesiems (jų priėmimui kasmet nustatoma atskira studijų vietų kvota). Įvedus naująją studijų finansavimo tvarką, pagausėjo studijuojančiųjų pagrindinėse studijose. 2004–2005 mokslo metų pradžioje universitetuose ir kolegijose visose

studijų pakopose studijavo apie 178 tūkstančius studentų. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, apie 70 procentų vidurinių išsilavinimą įgijusio jaunimo tais pačiais metais tęsia mokslą aukštosiose mokyklose, iš jų apie 50 procentų – universitetuose. Studentų paskoloms teikti skirta 18 mln. litų (2003 metais – 17,78 mln. litų). Paskolos teikiamos mažiausiai socialiai apsaugotiems ir turintiems geresnį pažymių vidurkį studentams. 2004 metais jas gavo apie 1,5 tūkst. studentų daugiau negu 2003 metais. Geriausiai besimokantys ir socialiai remtini dieninės studijų formos valstybinių aukštųjų mokyklų studentai gavo stipendijas.

Siekiant užtikrinti gerą studijų kokybę, ypač daug dėmesio skiriama studijų programų sandarai ir turiniui reglamentuoti, jų išoriniam vertinimui ir akreditavimui (2004 metais atliktas išorinis nuoseklusis 91 studijų programos vertinimas, iš jų 29 studijų programos buvo vertinamos užsienio ekspertų, 50 studijų programų akredituota, Studijų ir mokymo programų registre įregistruotos 32 naujos studijų programos. Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. kovo 4 d. įsakymu Nr. ISAK-315 patvirtintas Kolegijų, įsteigtų reorganizuojant aukštesnias mokyklas, veiklos kokybės vertinimo tvarkos aprašas, kuriuo vadovaujantis vertinama kolegijų, veikiančių pagal laikinąjį statutą, veikla.

Siekiant racionaliai planuoti Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšas, skirtas aukštos kvalifikacijos specialistams rengti, 2004 metais Švietimo ir mokslo ministerijos iniciatyva atliktas tyrimas „Universitetų 2003 m. absolventų konkurencingumas darbo rinkoje darbo jėgos pasiūlos ir paklausos kontekste (darbdavių ir jų įmonėse įdarbintų absolventų apklausos duomenimis)“. Renovuota 14 universitetų, 4 mokslo įstaigų pastatai.

Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimai mokslo ir studijų institucijoms skiriami pagal Valstybės biudžeto lėšų poreikio nustatymo ir jų skyrimo mokslo ir studijų institucijoms metodiką, kurioje lėšų, skiriamų institucijoms, sumas lemia valstybės finansuojamų studijų vietų skaičius ir institucijos mokslinės veiklos rezultatai.

2004 metais mokslo ir studijų sistemos finansavimas Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis sudarė 511,085 mln. litų, iš kurių 215,361 mln. litų buvo skirta studijoms, o 111,822 mln. litų – mokslui ir menui finansuoti. Lietuvos valstybiniam mokslo ir studijų fondui 2004 metais iš viso skirta 36,5 mln. litų, iš kurių 18,5 mln. litų sudarė konkursinis mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros projektų finansavimas, įskaitant ir projektų, skirtų aukštųjų technologijų ir prioritetinių mokslo krypčių plėtrai, finansavimą.

2004 metais mokslo ir studijų institucijos parengė 15 valstybinės svarbos projektų Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramai gauti už 48,9 mln. litų.

Iki 2005 metų pradžios Lietuvos mokslo ir studijų institucijos su Europos Komisija dėl šeštosios bendrosios mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programos projektų vykdymo jau yra pasirašiusios beveik 100 sutarčių, kurių vertė siekia apie 7,4 mln. eurų. Mokslo ir studijų institucijos skatinamos ir toliau aktyviai dalyvauti šioje Europos Sąjungos programoje, kad gautų papildomų lėšų moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai.

Nuolat plečiamas tarptautinis bendradarbiavimas mokslo ir studijų srityse: remiama Tarptautinių mokslo ir technologijų plėtros programų agentūros veikla, aukštųjų mokyklų dalyvavimas Europos Sąjungos aukštojo mokslo ir mokslo programose. Skirta 745000 litų (151 valstybinė stipendija) studijoms, mokslinėms stažuotėms užsienyje ir užsieniečių studijoms Lietuvoje, mokslinėms stažuotėms pagal tarptautines sutartis ir susitarimus; 69785,08 lito paremtas programos „Lituanistika pasaulio universitetuose“ įgyvendinimas.

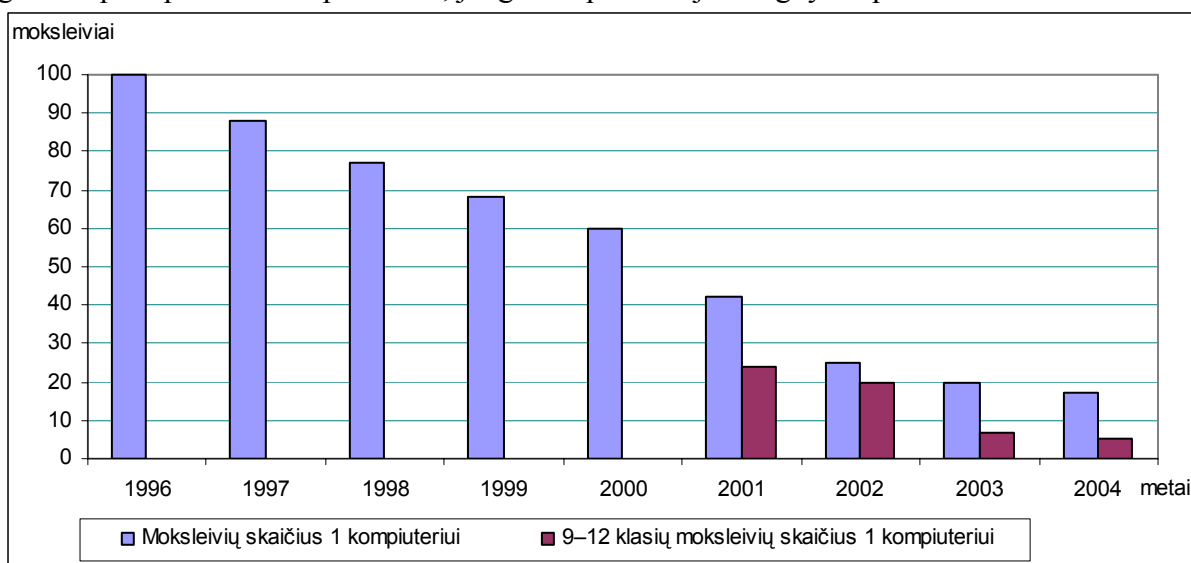
Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, paskirti 29 Lietuvos atstovai ir ekspertai, dalyvaujantys Europos Sąjungos teisės aktų projektų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srities svarstymo ir priėmimo procedūrose, rengiantys šios srities Lietuvos pozicijų, pristatomų Europos Sąjungos institucijose, projektus ir dalyvaujantys Europos Tarybos, Europos Komisijos ir kitų institucijų veikloje.

Mokslo ir studijų sistema naudojami tarptautinėmis mokslinės literatūros duomenų bazėmis *EBSCO Publishing, ProQues, Science Direct, ISI*.

Nuo 2003 metų II pusmečio vienodai – 20 procentų – padidintas visų kategorijų universitetų dėstytojų ir tyrėjų vidutinis darbo užmokestis. 2004 metais šiam tikslui universitetams skirta 32 mln. litų, mokslo institutams – 8 mln. litų. Institucijoms suteikta galimybė didinti atlyginimus produktyviausiai dirbantiems dėstytojams ir tyrėjams – geriausiai dirbančių profesorių mėnesio atlyginimą padidinti iki 3119 litų, docentų – iki 2449 litų, lektorių – iki 1698 litų, asistentų – iki 1155 litų; 35 mokslininkams skirtos valstybės stipendijos (435 tūkst. litų), išmokėta 12 Lietuvos mokslo premijų, paskirtos 6 vardinės Respublikos Prezidento stipendijos.

### Informacijos ir komunikacijos technologijos diegimo švietimo sistemoje programos įgyvendinimas

Įgyvendinant Informacijos ir komunikacijos technologijos diegimo švietimo sistemoje programą, patvirtintą švietimo ir mokslo ministro 2002 m. vasario 28 d. įsakymu Nr. 315, geriau apsirūpinama kompiuteriais, jie geriau panaudojami ugdymo procese.



5 pav. Moksleivių skaičiaus, tenkančio 1 kompiuteriui, dinamika

Organizuota kompiuterinio raštingumo įskaita. Ją išlaikė 9973 abiturientai iš 577 mokyklų. 4535 mokytojams organizuoti mokymosi naudoti informacinėmis technologijomis seminarai, parengtos rekomendacijos, kaip informacines ir komunikacines technologijas (IKT) integruoti į bendrąsias programas ir išsilavinimo standartus; atnaujinta informacinių technologijų dalyko programa.

Plėtojant LITNET tinklą, gerinama jau prijungtų prie LITNET institucijų ryšio kokybė (daugiausia naudojant optinį ryšį), užtikrinamas ryšio saugumas, prie LITNET jungiamos vidurinės mokyklos (prijungta per 650 švietimo įstaigų). Parengtas projektas „Kaimo vietovių plačiaujustis informacinių technologijų tinklas (RAIN)“. Šis projektas leis suteikti plačiaujustį ryšį visoms mokykloms kaimo vietovėse.

Plėtojamas Lietuvos akademinė bibliotekų tinklas – į jį jungiamos naujos bibliotekos ir kuriama bibliotekų informacinė sistema; automatizuojamos ir pradedamos teikti naujos informacinių technologijų taikymu pagrįstos paslaugos, kuriama bendra paieškos sistema.

Keturgubai (palyginti su 2000 metais) pagausėjo Europos Sąjungos akademinio kompiuterių tinklo ir interneto vartotojų Lietuvoje. LITNET tarptautinio ryšio kanalo pralaidumas šiuo metu siekia 622 Mbps. Pralaidumui didinti vykdomas tarptautinis konkursas, kurį organizuoja Europos akademinis GEANT tinklas. Konkursas užsitęsė ir bus baigtas 2005 metais. Šiuo metu tarptautinis ryšio kanalas nėra perkrautas. Vyksta derybos su Lenkijos akademinio tinklu dėl alternatyvaus ryšio kanalo į GEANT tinklą įrengimo.

### **Artimiausio laikotarpio prioritetinės veiklos kryptys**

Įgyvendinant Lisabonos strategiją, Bolonijos proceso gaires, Valstybės ilgalaikės raidos strategiją ir Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programą, kuriant bendras Europos aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų erdves, prioritetinėmis švietimo ir mokslinių tyrimų plėtos kryptimis artimiausiu laiku išlieka pastangos didinti užimtumą, pramonės konkurencingumą ir stiprinti šalies intelektinį potencialą.

Bus vykdomos priemonės, orientuotos į pastangas mažinti jaunimo ir kitų amžiaus grupių žmonių bedarystę, jaunimo emigraciją, bus tobulinama pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistema, plėtojamas naujų technologijų diegimas. Siekiama lygių starto galimybių ir didesnio aukštojo mokslo prieinamumo, plėtojamas nuotolinis švietimas, tobulinami studijų programų ir mokslinių tyrimų struktūra, ugdymo turinys (jis priartinamas prie individualių mokinių gebėjimų ir poreikių), pagalba mokiniui, mokytojui, tėvams ir kita.

Galimybės sėkmingai įgyvendinti priemones: Pasaulio banko suteiktos paskolos panaudojimas svarbiausiems švietimo reformos darbams vykdyti; Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama, taip pat visuomenės ir verslo parama intensyviai diegiant informacines technologijas.



### III. INFORMACINĖS IR ŽINIŲ VISUOMENĖS PLĖTRA

Valstybės institucijos 2004 metais tęsė informacinės ir žinių visuomenės srities darbus, susijusius su šalies gyventojų kompetencija, elektronine valdžia, elektroniniu verslu, lietuvių kalbos ir kultūros puoselėjimu.

Kad kiekvienas moksleivis mokykloje įgytų reikiamų informacinėmis technologijomis grindžiamų žinių pasitelkiant visose mokyklose tam pritaikytas mokymo priemones, Švietimo ir mokslo ministerija tęsė bendrojo lavinimo mokyklų aprūpinimą reikiama informacinių technologijų ir telekomunikacijų baze. Švietimo įstaigose 2004 metais įrengta 140 kompiuterių klasių, nupirkti 4295 kompiuteriai, 49 serveriai, kita kompiuterinė ir programinė įranga. 2004 metų pabaigoje 1 kompiuteris teko 17 mokinių, 9–12 klasėse 1 kompiuteris teko 6 mokiniams. Internetu (greitesniu nei 64 kbps) galėjo naudotis 52 procentai mokyklų, į bendrą informacijos sistemą buvo sujungtos 63 mokslo ir studijų institucijos.

Rengiant ir diegiant lietuviškas arba adaptuotas užsienio valstybių mokomasias kompiuterines priemones ir kitą moksleiviams reikalingą medžiagą, mokyklos toliau aprūpinamos kompiuterinėmis mokomosiomis programomis (12 komplektų), įsigytos 36 programos testavimams vykdyti. Kompaktinėje plokštelėje išleista tyrimo medžiaga su atvirojo kodo programomis.

Sudarant sąlygas visiems Lietuvos Respublikos gyventojams siekti visuotinio kompiuterinio raštingumo, atitinkančio jų išsilavinimą ir profesinę veiklą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. 1176 patvirtinta Visuotinio kompiuterinio raštingumo programa. Programa skirta ugdyti ir plėtoti gyventojų kompiuterinį raštingumą, iš dalies finansuojant gyventojų kompiuterinio raštingumo mokymą. Nustatant vienodus gyventojų kompiuterinio raštingumo kvalifikacinius reikalavimus ir rekomendacijas ir įteisinant kompiuterinio raštingumo patvirtinimo principus, švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 14 d. įsakymu Nr. ISAK-2016 patvirtintas Visuotinis kompiuterinio raštingumo standartas. Standarte kompiuterinio raštingumo kvalifikaciniai reikalavimai ir rekomendacijos remiasi Europos kompiuterių vartotojo pažymėjimo *European Computer Driving Licence* (ECDL) programa. Šie darbai buvo vykdomi pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1196 (toliau vadinama – Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonės), 66 punktą.

Įgyvendinant informacinių technologijų (IT) specialistų rengimo programą, 2004 metais, palyginti su 2000 metais, dvigubai daugiau studentų priimta studijuoti informatikos ir informatikos inžinerijos studijų krypties programas. Taip pat 2004 metais buvo gerinama IT specialistų studijų kokybė (atnaujinta IT studijų programų vykdymui būtina įranga, interneto skaityklos, kompiuterių klasės). 2004 metais Lietuvos universitetai kompiuterinei technikai atnaujinti panaudojo 1140 tūkst. litų, už kuriuos įsigijo daugiau kaip 500 kompiuterių, programinę įrangą (operacinės sistemos, biuro programinė įranga ir kita).

Siekiant sparčiau plėtoti Lietuvos viešųjų informacinių konsultacinių centrų tinklą (pirmiausia kaimo ir miestelių viešųjų bibliotekų pagrindu), juos aprūpinus reikiama technine ir programine įranga, interneto prieiga ir mokymo priemonėmis, 2004 metais buvo įgyvendinamas PHARE programos projektas 2003/004-341.03.01 „Viešosios interneto prieigos taškų steigimas kaimo vietovėse“, buvo pasirašytos sutartys su tiekimo dalies laimėtojais uždarosiomis akcinėmis bendrovėmis „Sonex kompiuteriai“ ir „Labochema“, taip pat su akcine bendrove Lietuvos radijo ir televizijos centru; dviem iš jų išmokėtas avansas.

Kad valstybės ir savivaldybių institucijos būtų geriau aprūpinamos informacija, kurios reikia valstybės tarnybos veiklai planuoti, organizuoti, kontroliuoti ir įvertinti, institucijų personalo tarnybų darbui gerinti, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 10 d. nutarimu Nr. 1255 buvo patvirtinti Valstybės tarnautojų registro nuostatai. Tais pačiais metais buvo parengtas investicinis projektas ir gautas jo finansavimas. 2003 metais buvo įsigyta kompiuterinė įranga. Vadovaujantis 2004 m. liepos 26 d. paslaugų teikimo sutartimi Nr. 2004/V-06/1VL-505, buvo sukurta taikomoji programinė įranga, atitinkanti Valstybės tarnautojų registro nuostatus. 2004 metų gruodžio mėnesį registruoti duomenis teikė 860 valstybės ir savivaldybių įstaigų. Šie darbai buvo vykdomi pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių 73 punktą.

Kuriant vientisą ir integralią gyventojų registravimo sistemą, užtikrinančią tinkamą piliečių, kuriems išduodami asmens dokumentai ir kurie deklaruoja gyvenamąją vietą, apskaitą ir aptarnavimą, buvo parengti konkurso reikalavimai ir surengtas konkursas Gyventojų registro informacinei sistemai sukurti, pagal kurį 2004 m. kovo 31 d. su rangovu pasirašyta sutartis. 2004 m. gruodžio 22 d., įvykdžius sutartyje numatytus darbus, buvo pasirašytas darbų priėmimo ir perdavimo aktas. Be to, 2004 metais buvo paskelbtas konkursas ir įsigytos techninės priemonės, užtikrinančios Gyventojų registro kūrimą ir nepertraukiamą jo veiklą. Šie darbai buvo vykdomi pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių 75 punktą.

Modernizuojant viešąjį administravimą, kuriant skaidrią, veiksmingą, orientuotą į rezultatus ir tinkamą asmenų aptarnavimą viešojo administravimo sistemą, pagrįstą IT, buvo parengta Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 28 d. nutarimu Nr. 488. Vienas iš šios strategijos tikslų – tobulinti viešojo administravimo institucijų teikiamų paslaugų prieinamumą, kokybę, skaidrumą ir trumpinti trukmę plačiau naudojančios patikimų informacinių technologijų galimybėmis.

Sprendžiant šalies informacijos rinkimo ir tvarkymo klausimus, daugiausia dėmesio skiriama informacijos apie svarbiausius šalies objektus kaupimui ir tvarkymui valstybės registruose. 2004 metais toliau buvo įgyvendinamas valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos įgyvendinimo priemonių planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 30 d. nutarimu Nr. 852. Plane numatyti svarbiausieji teisinės bazės ir infrastruktūros plėtros darbai 2003–2005 metais. Siekiant įgyvendinti 2003 m. lapkričio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/98/EB dėl viešojo sektoriaus

informacijos pakartotinio naudojimo nuostatas dėl viešajame sektoriuje sukauptos informacijos šaltinių registrų sukūrimo, parengtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 4 d. nutarimo Nr. 726 „Dėl valstybės registrų duomenų naudojimo ir Valstybės registrų sąrašo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo projektas. Atsižvelgiant į naujos redakcijos Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymą, parengtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo dėl Valstybės registrų ir kadastrų steigimo, reorganizavimo ir likvidavimo taisyklių ir Lietuvos Respublikos valstybės registro tipinių nuostatų patvirtinimo projektas. Nutarimo projekte aptarti nauji registro kūrimo, reorganizavimo ir likvidavimo reikalavimai, žinybinių registrų steigimas ir kūrimas, apibūdintos naujos registrų registravimo valstybės registrų sąrašė procedūros (taip vykdomos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonės, susijusios su valstybės registrų plėtra).

1 lentelė. Registrų sistemos būklė

Registrų būklė	Per 2001–2004 metus	Iš viso (2004 metų pabaiga)
Priimta įstatymų, kuriuose numatyta steigti naujus registrus	14	121
Įsteigti nauji registrai	21	65
Pertvarkyti anksčiau įsteigtieji registrai	14	
Pradėti naudoti registrai	24	43

*Šaltinis – Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.*

Siekdamas, kad kuriant reguliariai atnaujinamą duomenų apie dokumentų saugotojus ir jų saugomus dokumentus bazę būtų sudarytos galimybės visuomenei rasti reikiamą informaciją, Lietuvos archyvų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengė Lietuvos archyvo fondo sąvadą. Tam buvo įsigyta reikiama kompiuterinė ir programinė įranga, užtikrinanti informacinės sistemos funkcionavimą, darbuotojai išmokyti ja naudotis, pradėta kaupti informacija fondo aprašo lygiu. Ši informacija prieinama internetu.

Siekiant apibrėžti ir įtvirtinti visuomeninių santykių, susijusių su informacinės visuomenės paslaugomis, teisinio reguliavimo pagrindus, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 11 d. nutarimu Nr. 1276 patvirtinta Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymo koncepcija. Parengtas ir su suinteresuotomis institucijomis derinamas Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymo projektas. Įstatymas užpildys su informacinės visuomenės paslaugų teikimu susijusių santykių teisinio reguliavimo spragas. Šie darbai vykdomi pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių 66 punktą.

Atliekant interneto portalo, per kurį gyventojai ir verslo įmonės galėtų gauti visą viešą su valstybės institucijomis ir jų atliekamomis funkcijomis susijusią informaciją bei viešojo administravimo paslaugas, plėtros darbus, Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės toliau tobulino viešųjų elektroninių valdžios vartų portalą,

įregistruotą adresais [www.govonline.lt](http://www.govonline.lt), [www.evaldzia.lt](http://www.evaldzia.lt), [www.epaslaugos.lt](http://www.epaslaugos.lt), buvo kuriamos per portalą pasiekiamos elektroninės valdžios paslaugos, parengtas viešųjų paslaugų teikimo elektroninėje terpėje modelis, sukurta ir išversta į užsienio kalbas 15 naujų informacijos blokų. 2004 metų pabaigoje per elektroninius valdžios vartus buvo pasiekiami 750 elektroninės valdžios paslaugų. Šie darbai vykdomi pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių 69 punktą.

Kuriant ir plėtojant elektroninio deklaravimo sistemas, Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos įsigijo reikiamas licencijas, kompiuterinę ir tinklo įrangą, įdiegė elektroninio deklaravimo sistemos infrastruktūrą. Mokesčių mokėtojams 2004 metais buvo sudaryta galimybė teikti deklaracijas internetu, naudojant deklaracijų pildymui ABBYY programinę įrangą (*Form Filler Light*). Elektroninio deklaravimo sistema yra prieinama septynių Lietuvos komercinių bankų klientams, su kuriais buvo sudarytos sutartys dėl mokesčių mokėtojų autentifikavimo paslaugų. Įsigyta reikiama įranga, kuri skirta popierinių deklaracijų archyvui tvarkyti. 2004 metais atlikti deklaracijų tvarkymo įrangos bandymai, ji susieta su elektroninio deklaravimo sistema. Jau sukurta visa reikiama teisinė bazė mokesčių mokėjimo ir kitoms deklaravimo procedūroms atlikti elektroninėje erdvėje. Šie darbai vykdomi pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių 85 punktą.

Kuriant viešųjų pirkimų informacinę sistemą, sudarančią galimybes laipsniškai perkelti viešuosius pirkimus į elektroninę terpę, 2004 metais buvo sukurtas centrinis viešųjų pirkimų portalas, kuris leis Lietuvos Respublikos perkančiosioms organizacijoms ir tiekėjams vykdyti pirkimus elektroninėje terpėje įprastos komercinės praktikos būdu, teikti skelbimus, pirkimo dokumentus ir ataskaitas internetu. Taigi bus sudarytos galimybės didinti viešųjų pirkimų skaidrumą, trumpinti pirkimo procedūrų laiką, mažinti sąnaudas. Šie darbai vykdomi pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių 86 punktą.

Kurdamas elektroninio parašo infrastruktūrą, 2004 metais Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės baigė elektroninio parašo įdiegimo valstybės institucijose bandomąjį projektą, kurio metu buvo diegiamos bandomosios aukšto saugumo lygio asmenų elektroninio identifikavimo ir elektroninių duomenų autentifikavimo technologijos, buvo įsigyta ir įdiegta projekte dalyvaujančiose valstybės institucijose saugaus elektroninio parašo formavimo įranga. Informacinės visuomenės plėtros komitete prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės vykdytas elektroninio parašo, pasirašant judriojo ryšio telefonu, projektas – atlikti technologijos bandymai, išnagrinėti techniniai sprendimai.

Vykdydamas viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo reguliavimo ir savireguliacijos skatinimo priemones, Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės įsigijo programinę įrangą žalingam turiniui filtruoti. Žalingo turinio filtravimo programinę įrangą 2004 metais buvo lokalizuota, sukurta žalingo turinio lietuviškų duomenų

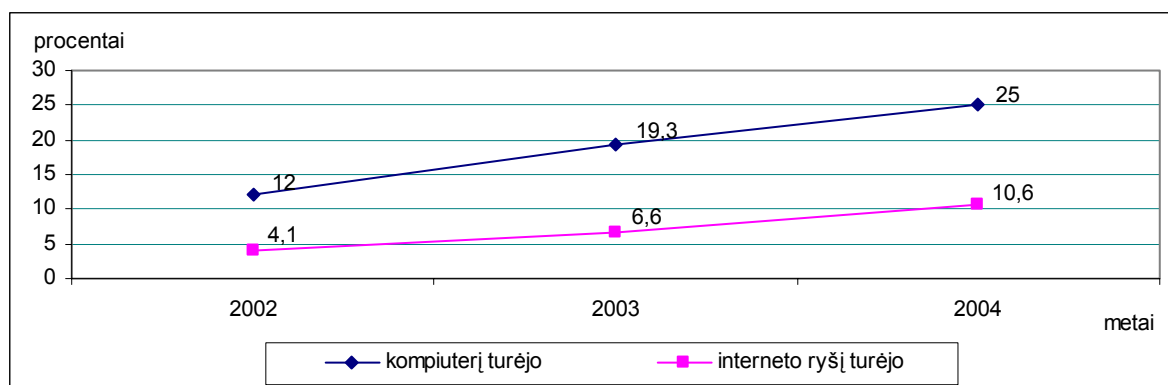
bazė. Programinė įranga yra interneto svetainėje, todėl visiems interneto vartotojams sudaryta galimybė ja naudotis.

Siekdamas puoselėti lietuvių kalbą informacinėje visuomenėje, skatinti mokslinius ir praktinius darbus, tam pritaikyti atvirų šaltinių nemokamą programinę įrangą, Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 metais lokalizavo naujausios atvirojo kodo biuro programinės įrangos paketą *OpenOffice*, parengė vartotojo vadovą (spausdinto ir elektroninio formato). Taip pat 2004 metais vykdyti darbai palaikant jau anksčiau lokalizuotą atvirų šaltinių programinę įrangą (*OpenOffice ir Mozilla*). Buvo atlikta atvirojo kodo sistemų, naudojamų valstybės institucijose, suderinamumo analizė, parengtos rekomendacijos, kaip šalinti nesuderinamumus. Tuo siekiama sudaryti galimybę kompiuterių vartotojams (pirmiausia dirbantiems valstybės, mokslo ir studijų institucijose) naudotis atvirojo kodo lokalizuota ir standartizuota biuro programine įranga. Šie darbai vykdomi pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių 84 punktą.

Įgyvendinant Nacionalinę žmonių su negalia socialinės integracijos 2003–2012 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 7 d. nutarimu Nr. 850, 2004 metais parengtos Informacinės aplinkos pritaikymo žmonių su negalia ugdymui, mokymui, profesinei rehabilitacijai ir įdarbinimui metodikos ir neįgaliesiems skirtų elektroninių mokymo priemonių formato standartas.

Nemaža pažanga didinant informacinių technologijų skvarbą namų ūkiuose yra mokestinės lengvatos, taikomos įvairiems produktams, susijusiems su naujų ryšio ir informacinių paslaugų panaudojimu. Lietuvos Respublikos Seimas 2004 m. birželio 15 d. priėmė Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 21 straipsnio papildymo įstatymą, kuris numato, kad iš gyventojų pajamų gali būti atimamos per mokestinį laikotarpį patirtos gyventojų išlaidos už vieną kompiuterinės įrangos vienetą su programine įranga ir (arba) interneto prieigos įrengimą per 3 metus.

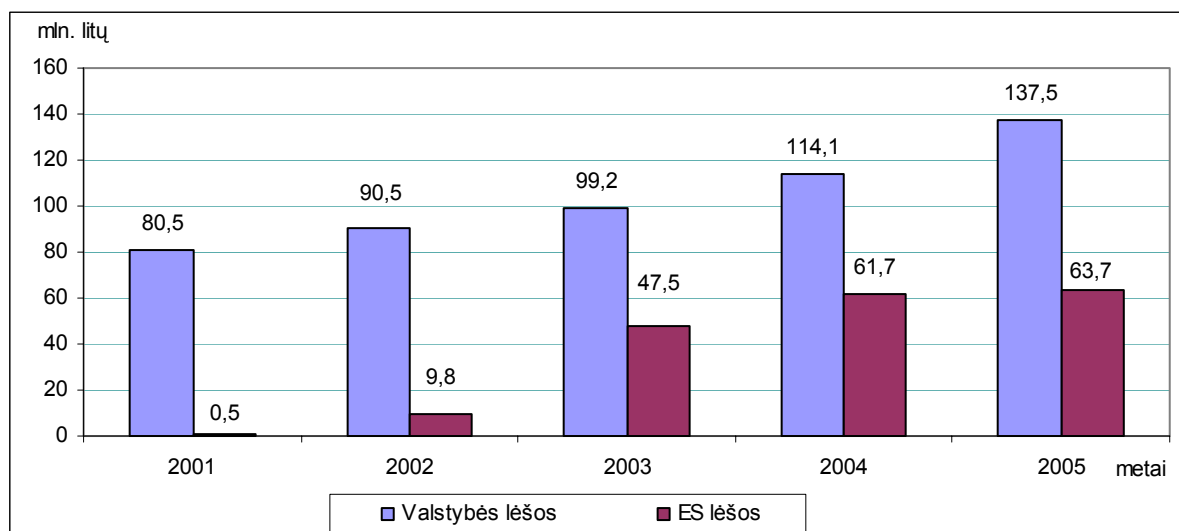
Valstybės vykdytos priemonės informacinės visuomenės plėtros srityje atsispindi statistikos rodiklių raidos tendencijose. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, 2004 metais asmeninius kompiuterius turėjo 25 procentai (2003 metais – 20 procentų) namų ūkių. Internetu 2004 metais naudojosi 10,6 procento (2003 metais – 7,7 procento) namų ūkių.



6 pav. Namų ūkių kompiuterių ir interneto naudojimo kitimo dinamika

Šaltinis – Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

Valstybės investicijos į informacinės ir žinių visuomenės sektorių nuosekliai didėja. 2001 metais informacinės visuomenės plėtros projektams skirtos valstybės investicijos sudarė 80,5 mln. litų, 2002 metais – 90,5 mln. litų, 2003 metais – 99,2 mln. litų, 2004 metais – 114 mln. litų. Papildomai šiems projektams skirtos Europos Sąjungos lėšos 2002 metais sudarė 9,8 mln. litų, 2003 metais – 47,5 mln. litų, 2004 metais – 61,7 mln. litų. 2005 metais numatomos valstybės investicijos į informacinės visuomenės plėtros projektus sudaro 137,5 mln. litų, papildomos Europos Sąjungos lėšos – 63,7 mln. litų.



7 pav. Informacinės visuomenės plėtros projektams skiriamų valstybės investicijų kitimo dinamika

Šaltinis – Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

### Artimiausio laikotarpio prioritetai

Skatinti viešųjų elektroninių paslaugų kūrimą, plėtoti valdžios elektroninius vartus, per kuriuos teikiamos viešosios elektroninės paslaugos.

Kurti lokalizuotą atvirojo kodo programinę įrangą ir skatinti jos naudojimą.

Kurti ir palaikyti viešuosius interneto prieigos taškus.

Įgyvendinti Visuotinio kompiuterinio raštingumo programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. 1176.

## IV. KULTŪRA

2004 metais priėmus Lietuvos teatrų ir koncertinių organizacijų įstaigų įstatymo, Lietuvos Respublikos kultūros centrų įstatymo, Lietuvos Respublikos meno kūrėjų ir jų organizacijų įstatymo, Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymo, Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių įstatymo pakeitimo įstatymus, sudarytos pagrindinės teisinės prielaidos plėtoti visas Lietuvos kultūros sritis.

Atsižvelgiant į Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo, Paramos jauniems menininkams, Regionų kultūros plėtros ir Etninės kultūros plėtros valstybinių programų

įgyvendinimą, 2005 metais bus parengtos analogiškos muziejų ir kultūros centrų renovacijos programos.

Siekiant sudaryti teises ir ekonomines sąlygas jaunųjų menininkų kūrybinei veiklai, 2004 metais pradėta įgyvendinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinta Paramos jaunesiems menininkams programa. Sukurta jaunųjų menininkų, jų kūrybos pristatymo ir populiarinimo internetinė svetainė.

2004 metais pradėjo veikti Filmų registras, įvesta Filmų indeksavimo pagal žiūrovų amžių tvarka. 2004 metais pradėta įgyvendinti Lėšų skyrimo šiuolaikiniams nacionalinio profesionalaus dramos ir muzikos meno kūriniais sukurti programa.

2004 metais Lietuvoje įgyvendinta Kompensacinio atlyginimo autoriams, atlikėjams, fonogramų gamintojams ir audiovizualinių kūrinių gamintojams už kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais surinkimo ir paskirstymo tvarka. Dalis pagal ją surinkto atlyginimo įstatymų nustatyta tvarka bus skirta Nacionalinio kino rėmimo programai. Paskirstytas ir išmokėtas autorinis atlyginimas grožinės ir mokslinės literatūros autoriams, vertėjams ir dailininkams už knygų panaudą bibliotekose.

Siekiant remti ir skatinti abipusius kultūros mainus tarp Lietuvos ir užsienio valstybių, 2004 metais pasirašyti bendradarbiavimo susitarimai ir programos su Kinijos Liaudies Respublika, Indija, Ispanijos Karalyste, Egipto Arabų Respublika.

2004 metų kovą pasirašytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Jungtinių Tautų Švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos susitarimas dėl kryždirbystės bei kryžių simbolikos apsaugos.

2004 metų liepą pareigas pradėjo eiti kultūros atašė Lietuvos Respublikos konsulate Kaliningrade. Nuo 2005 metų pradžios pareigas pradėjo eiti kultūros atašė Lietuvos Respublikos ambasadoje Jungtinėje Karalystėje.

Parengtas Lietuvos modelio projektas Mažajam Europos parkui Briuselyje. Užsakytas ir išleistas naujas reprezentacinis filmas apie Lietuvos kultūrą („Kultūra, kertanti sienas“). Įrengta „Europos vartų“ instaliacija Briuselyje, Europos Parlamento būstinėje.

Tęsiant Lietuvos kultūrą ir mokslą Rusijoje pristatančią programą „Langas į Lietuvą“, 2004 m. lapkričio 17–18 dienomis Nižnij Novgorode buvo atidarytas Lietuvos kultūros ir informacijos centras.

Įgyvendinant Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo programą, pagal Valstybės investicijų 2004 metų programą buvo vykdomi 6 tęstiniai ir 11 naujų projektų Vilniuje, Klaipėdoje, Alytuje, Birštone, Elektrėnuose, Alytaus, Birštono, Radviliškio, Raseinių, Šilutės, Ukmergės, Utenos ir Zarasų rajonuose. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu savivaldybių ir apskričių viešosioms bibliotekoms perduota maždaug 1,4 mln. litų vertės kompiuterinė techninė ir programinė įranga.

2004 metais rekonstruotas S.Nėries memorialinis muziejus. Nuo 2005 metų pradžios jame veikia S.Nėries literatūrinė ir memorialinė ekspozicija.

Siekiant sukurti efektyvų nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio mechanizmą, 2004 metais buvo nustatyta speciali tvarka ir patvirtinta sistema,

įpareigojanti viešosios informacijos rengėjus, platintojus, savininkus ir žurnalistus žymėti informaciją pagal amžiaus cenzą, o filmus, serialus ir laidas transliuoti tik tam tikru laiku.

2004 metais priimtas Lietuvos Respublikos kultūros centrų įstatymas ir parengti jame numatyti įstatymo lydimieji teisės aktai.

2004 metais įgyvendinta valstybinė Lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis atgavimo 100-mečio minėjimo programa, kurią įgyvendinant finansuotos daugiau kaip 78 priemonės (mokslinės konferencijos, minėjimo renginiai, parodos, mokslo, literatūros leidiniai ir t.t.).

2004 metais Kernavės archeologinė vietovė buvo įtraukta į UNESCO pasaulio materialaus gamtos ir kultūros paveldo šedevrų sąrašą.

2004 metais Tuskulėnų rimties parke įrengtas kolumbariumas.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 21 d. nutarimu Nr. 1323 buvo pakeista ir papildyta Trakų istorinio nacionalinio parko teritorijos planavimo schema. Pakeitus šią daugiau nei prieš dešimtmetį patvirtintą schemą, suderintas valstybės tikslas saugoti parko teritoriją ir Trakų rajono savivaldybės administracijos interesai plėtoti šioje valstybės saugomoje teritorijoje turizmo paslaugų infrastruktūrą.

2004 metais įgyvendinti įvairūs kultūros paveldo apsaugos projektai – įrengtos Vilniaus bernardinų bažnyčios grindys, baigtas restauruoti Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto kiemas, likviduota avarinė Kretingos dvaro sodybos malūno pastato būklė, atlikti Verkių dvaro sodybos paviljono restauravimo darbai, Kėdainiuose baigti vadinamųjų senjorų namo priešavarinės būklės likvidavimo darbai, restauruota vieno iš Trakų pusiasalio pilies bokštų išorė.

Rokiškio dvaro sodybos ir Kelmės rajono Kražių kolegijos renovacijos ir pritaikymo turizmui projektai 2004 metais pateikti Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramai gauti.

Atstatant Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmus, 2004 metais pietų korpuse įrengtos pirmojo ir antrojo aukštų perdangos, visiškai sumūrytos pirmojo ir antrojo aukštų sienos ir 70 procentų trečiojo aukšto sienų, vakarų korpuse visiškai įrengti poliniai pamatai ir 70 procentų rostverkų. Įrengta, išbandyta ir atiduota naudoti magistralinė šiluminė trasa. Šiaurės korpuse įrengti poliniai pamatai, rostverkai, iki 25–25 ašies sumontuota rūsių perdanga.

Valstybės finansavimas, skirtas kultūros sričiai, 2004 metais padidėjo 20,7 mln. litų, palyginti su 2003 metais.

Kaip ir 2003 metais, sparčiausiai didėjo investicijos į kultūros infrastruktūrą. Tai rodo, jog ir toliau būtina renovuoti kultūros įstaigas, aprūpinti jas reikiama įranga.

### **Artimiausio laikotarpio prioritetai**

2005 metais bus parengtas Lietuvos Respublikos kultūros ir sporto rėmimo fondo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas. Numatoma parengti ir patvirtinti naujus Kultūros ministerijos ekspertų nuostatus, parengti Valstybės stipendijų meno ir kultūros kūrėjams



nuostatų ir Nacionalinių kultūros ir meno premijų nuostatų pakeitimų, Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo įstatymo projektus.

2005 metais bus įgyvendinamos šių valstybinės reikšmės minėtinų datų programos: Atkuriamojo Seimo (Kovo 11 d.) 15-osios metinės, Didžiojo Seimo 100-osios metinės, Lietuvos Steigiamojo Seimo 85-osios metinės, Pergalės prieš hitlerinę Vokietiją II pasauliniame kare 60-metis.

2005 metais Lietuvos Respublikos Seimui bus pateiktas Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, kuriame numatytos nuostatos dėl Etninės kultūros globos fondo veiklos.

2005 metais Lietuva šalies viešnios teisėmis pristatys savo literatūrą ir kultūrą tarptautinėje Geteborgo knygų mugėje, Švedijoje.

Rengiamasi dalyvauti tarptautinėje Venecijos bienalėje.

Bus rengiami ir teikiami Lietuvos Respublikos Vyriausybei tvirtinti Muziejų modernizavimo ir Kultūros centrų modernizavimo programų projektai.

2005 metais bus parengta Kultūros paveldo skaitmenizavimo koncepcija, padėsianti sistemiskai naudoti naujasias informacines priemones Lietuvos kultūros paveldui išsaugoti.

2004 metais priėmus naujos redakcijos Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymą, 2005 metais 5 apskričių viešųjų bibliotekų steigėjo funkcijos bus perduotos apskričių viršininkų administracijoms.

2005 metais bus įgyvendinama Dainų švenčių tradicijos tęstinumo palaikymo programa.

2005 metais pradedama įgyvendinti UNESCO Nematerialaus paveldo globos konvencija.

Puoselėjant Lietuvos kultūros paveldą, 2005 metais numatoma užbaigti Vilniaus Arkikatedros Bazilikos frontono sutvarkymo darbus, Šilutės dvaro sodybos rūmų vidaus restauravimo darbus, bus tvarkoma Rokiškio dvaro sodyba, Šakių rajono Zyplių dvaro sodyba, bus pradėti Verkių dvaro sodybos užvažiuojamųjų namų avarinės būklės likvidavimo darbai. Bus tvarkomas Kauno Arkikatedros Bazilikos presbiterijos skliautas ir užbaigti Klaipėdos Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos senojo pastato fasado restauravimo darbai. 2005 metais bus baigtas rengti Tuskulėnų dvaro renovacijos techninis projektas, bus tvarkomi Lietuvos savanorių kapai Kaune, Aukštuosiuose Šančiuose, pradėti restauravimo ir pritaikymo darbai Vasario 16-osios signataro M.Biržiškos name Vieکشniuose, Mažeikių rajone. Tęsiami darbai Vilniaus bernardinų bažnyčioje, bus baigti Teatro, kino ir muzikos muziejaus fasadų restauravimo ir pradėti Šv.Stepono bažnyčios priešavarinės būklės likvidavimo darbai.

Bus toliau tęsiami Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmų atstatymo darbai: pietų, vakarų ir šiaurės korpusuose bus iki 25–25 ašies atlikti bendrieji statybos darbai (be vidaus apdailos), uždengta stogo danga. Bus užbaigta sutvirtinti rytų korpuso pamatus, bus atlikta 25 procentai darbų po kiemo grindimis įrengiamose patalpose.

## V. SVEIKATOS APSAUGA

Vykdam Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programą, 2004 metais buvo siekiama plėtoti sveikatos priežiūrą, apimančią sveikatos stiprinimą ir ligų profilaktiką, ligų diagnozavimą laiku, gydymą, ligonių medicininę ir socialinę reabilitaciją, be to, ugdyti sąmoningą visuomenės požiūrį į sveikatos išsaugojimą ir stiprinimą kaip pagrindinę socialiai visaverčio gyvenimo sąlygą.

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos nuostatą – optimizuoti visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų tinklą ir vykdamt viešojo administravimo funkcijas visuomenės sveikatos priežiūros srityje, buvo kuriama moderni visuomenės sveikatos strategija ir sistema, leidžianti veiksmingai reaguoti į pavojų sveikatai. Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 16 d. priimtą Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymą Nr. IX-886 ir 2002 m. liepos 3 d. priimtą Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos stebėsenos (monitoringo) įstatymą Nr. IX-1023, pertvarkytos visuomenės sveikatos centrų struktūros, dalis visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų perduota apskričių viršininkų administracijoms. Tobulinama visuomenės sveikatos centrų vykdoma veikla: užtikrinama sveikatos priežiūros, socialinės globos ir rūpybos, švietimo įstaigų valstybinė visuomenės sveikatos saugos kontrolė ir analizė, pradėta vykdyti visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo, kokybės ir efektyvumo kontrolė. Vykdamt laboratorijų reformą, optimizuotas bandymų laboratorijų tinklas. Atliekamų tyrimų kokybei ir patikimumui užtikrinti akredituotos 4 visuomenės sveikatos priežiūros įstaigų laboratorijos: Nacionalinio visuomenės sveikatos tyrimų centro, Vilniaus ir Klaipėdos visuomenės sveikatos ir Radiacinės saugos centro. Siekdamt pagerinti visuomenės sveikatos programų įgyvendinimą savivaldybėse, Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė ir Lietuvos Respublikos Seimas 2004 m. lapkričio 9 d. priėmė Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo 2, 11, 41, 47, 63, 69 straipsnių pakeitimo įstatymą Nr. IX-2555, kuriame buvo numatyti savivaldybių visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos finansavimo šaltiniai.

2004-aisiais – vaikų sveikatos – metais ypač daug dėmesio skirta vaikų ir jaunimo sveikatos išsaugojimui ir stiprinimui. Vykdyta naujagimiams palankių lignoninių plėtra, tobulintos vaikų reabilitacijos ir sanatorinio gydymo paslaugos. 2004 metais kūdikius ir vaikus iki 5 metų pradėta skiepyti nuo *Haemophilus influenzae* B tipo infekcijos, buvo plečiama vaikų skiepavimo kombinuotomis vakcinomis apimtis, skirtas tinkamas dėmesys dantų priežiūrai – 2004 metais silantinėmis medžiagomis padengti nuolatiniai krūminiai dantys apie 50 tūkst. (42 procentams) 6–8 metų vaikų. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. sausio 6 d. nutarimu Nr. 5 patvirtinta Sveikatos priežiūros mokyklose finansavimo tvarka, pagal kurią mokinių sveikatos priežiūra finansuojama šiose mokyklose: mokyklose-darželiuose, pradinėse, pagrindinėse, vidurinėse, jaunimo, profesinėse mokyklose, gimnazijose; sveikatos apsaugos ministro 2004 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. V-62 patvirtinta Visuomenės sveikatos priežiūros specialisto, vykdančio mokinių sveikatos priežiūrą,

kompetencija (tikslas – išsaugoti ir stiprinti mokinių sveikatą organizuojant ir įgyvendinant priemones, susijusias su ligų ir traumų profilaktika). Parengta Sveikatos priežiūros švietimo įstaigose 2004–2007 metų programa – visose šalies mokyklose atkurti sveikatos kabinetai. Plėtojama sveikų mokyklų veikla, remiami narkomanijos prevencijos ir narkomanų reabilitacijos projektai, organizuojamas psichologinis pedagoginis darbas su rizikos grupės vaikais ir jaunimu, gausėja vaikams skirtų švietėjiškų ir informacinių leidinių ir renginių, propaguojančių sveiką gyvenseną.

Lietuvos Respublikos Seimui 2004 m. balandžio 8 d. nutarimu Nr. IX-2110 patvirtinus Nacionalinę narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004–2008 metų programą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. 1166 patvirtino Nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004–2008 metų programos įgyvendinimo 2004 metų priemonių planą. Programos tikslas – įgyvendinti veiksmingą narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos sistemą, sukurti bendrą narkomanijos, ankstyvos diagnostikos, gydymo, reabilitacijos ir reintegracijos į visuomenę sistemą, tobulinti teisinę bazę, sumažinti dėl narkotikų vartojimo kylančių užkrečiamųjų ligų ir mirčių skaičių, formuoti neigiamą visuomenės požiūrį į narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą, plėtoti valstybės institucijų, asociacijų ir bendruomenės tarpusavio bendradarbiavimą, skatinti savivaldybių ir regionų valdymo institucijų iniciatyvas. Vykdamas valstybės politiką – tobulinti ir geriau koordinuoti valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų veiklą narkomanijos prevencijos ir narkotikų kontrolės srityje, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 21 d. nutarimu Nr. 1059 įsteigtas ir nuo 2004 m. sausio 1 d. savo veiklą pradėjo Narkotikų kontrolės departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

Įgyvendinamos Valstybės alkoholio kontrolės, Valstybės tabako kontrolės, Valstybės ŽIV/AIDS profilaktikos ir kontrolės, Valstybės psichikos ligų profilaktikos ir Savižudybių prevencijos programos.

Lietuvos Respublikos Seimui 2004 m. rugsėjo 28 d. įstatymu Nr. IX-2460 ratifikavus Pasaulio sveikatos organizacijos Tabako kontrolės pagrindų konvenciją, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. 1167 išdėstė naują redakciją Valstybės tabako kontrolės programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 30 d. nutarimu Nr. 954, 2 priedą (Valstybės tabako kontrolės programos įgyvendinimo 2004–2006 metų priemonių planą). Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. sausio 8 d. nutarimu Nr. 20 patvirtinus Paskaitų kurso apie alkoholio ir narkotikų žalą žmogaus sveikatai taisykles, pradėtas nusižengusių piliečių mokymas.

Pasaulyje plintant ŽIV/AIDS epidemijai, kuri išlieka sunkiai kontroliuojama, itin svarbus uždavinys – apsaugoti visuomenę nuo šio užkrato plitimo. Įgyvendinant AIDS prevenciją Lietuvoje, atliekama ŽIV infekuotų asmenų ir sergančiųjų AIDS ambulatorinė priežiūra.

Įgyvendinant nuostatą – orientuoti aktyvią sveikatos politiką į ligų prevenciją, sveikos gyvensenos formavimą, sveikatos ugdymą ir išsaugojimą, buvo siekiama gerinti maisto saugą, gyventojų mitybą. Siekiant šio tikslo, buvo tobulinami ir rengiami nauji maisto saugą, jo

kokybę ir sveiką mitybą reglamentuojantys teisės aktai, jie buvo derinami su Europos Sąjungos teise, buvo priimtos 7 naujos higienos normos maisto higienos, teršalų, maisto priedų, maisto papildų ir kitose srityse.

Kadangi Lietuvos Respublikos geografinėje teritorijoje nustatytas jodo trūkumas, siekiant sukurti jodo stokos maiste ir skyd liaukės ligų, susijusių su jodo apykaitos sutrikimais, profilaktikos sistemą, vykdoma Kai kurių maistinių medžiagų stokos koregavimo Lietuvos gyventojų maisto racione programa, patvirtinta sveikatos apsaugos ministro 2003 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. V-715. Parengta ir sveikatos apsaugos ministro 2004 m. birželio 21 d. įsakymu Nr. V-454 patvirtinta Visuomenės mitybos žinių ugdymo programa. Remiantis atliktų mitybos tyrimų duomenimis, parengtos sveikos mitybos rekomendacijos įvairioms gyventojų grupėms.

Tobulinant aplinkos sveikatinimo valdymą ir mažinant aplinkos keliamą pavojų žmonių sveikatai, įgyvendinama Nacionalinė aplinkos sveikatinimo veiksmų 2003–2006 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 21 d. nutarimu Nr. 66. Priimti Lietuvos Respublikos triukšmo valdymo įstatymas (2004 m. spalio 26 d. Nr. IX-2499), Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo pakeitimo įstatymas (2004 m. sausio 29 d. Nr. IX-1988), Lietuvos higienos norma dėl rūkymui skirtų patalpų įrengimo ir eksploatavimo, patvirtinta sveikatos apsaugos ministro 2004 m. gegužės 3 d. įsakymu Nr. V-311, ir kiti teisės aktai. Tobulinamos aplinkos veiksnių, ūkinės veiklos ir jos padarinių rizikos ir poveikio sveikatai vertinimo metodikos, vertinama aplinkos keliamą riziką sveikatai, apie tai nuolat informuojama visuomenė. Įgyvendinant Lietuvos būsto strategiją, dalyvaujama rengiant būsto stebėsenos sistemos modelį.

Įgyvendinant Valstybinę visuomenės sveikatos stebėsenos 2003–2005 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 10 d. nutarimu Nr. 1589, kuriama visuomenės sveikatos duomenų sistema, būtina socialinės raidos, profilaktinės medicinos, sveikatos apsaugos sistemos valdymo sprendimams priimti. Parengti ir sveikatos apsaugos ministro 2004 m. liepos 15 d. įsakymu Nr. V-102 patvirtinti Valstybinio visuomenės sveikatos stebėsenos duomenų fondo nuostatai.

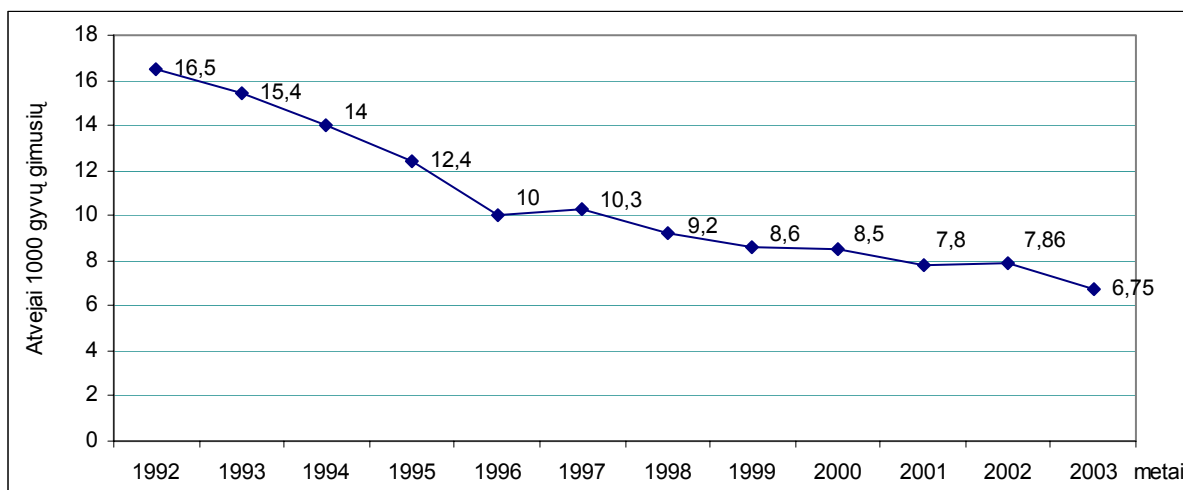
2004 metais toliau buvo vykdomas sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimas pagal Sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimo strategiją ir apskričių sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimo planus, patvirtintus sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. V-804. Strategijos, minėtų planų ir apibendrintų duomenų pagrindu 2004 metais parengtas Valstybinės sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimo programos projektas, kuriuo bus užbaigta rengti programinius dokumentus šioms įstaigoms restruktūrizuoti. Buvo įvertintas jų restruktūrizavimo įgyvendinimas per 2002 metų – 2004 metų I pusmečio laikotarpį, t. y. įpusėjus I restruktūrizacijos etapui.

Kad pacientai gautų geros kokybės paslaugas, o medikai turėtų tinkamas darbo sąlygas, renovuojami sveikatos priežiūros įstaigų pastatai, įgyvendinami energijos taupymo projektai, vyksta racionali gydymo įstaigų pertvarka. Šiuolaikinės technologijos diegiamos universitetinėse ir regioninėse gydymo įstaigose, rajoninėse gydymo įstaigose plėtojamos

slaugos ir palaikomojo gydymo paslaugos. Vyksta kompleksinis akušerinių skyrių modernizavimas. Greitosios pagalbos tarnybos pradėtos pertvarkyti pagal naujos Būtiniosios medicinos pagalbos paslaugų teikimo tvarkos reikalavimus. Greitosios pagalbos tarnybos aprūpinamos naujais automobiliais.

Toliau plėtojant pirminę sveikatos priežiūrą ir įgyvendinant Lietuvos sveikatos projektą, renovuojami ir aprūpinami būtina medicinos įranga bendrosios praktikos gydytojo (BPG) kabinetai. Renovuota apie pusę visų (iš viso jų yra apie 2000) BPG kabinetų.

Įgyvendinamos valstybinės sveikatos programos: motinos ir vaiko, 2000–2010 metų traumatizmo profilaktikos, 2003–2006 metų tuberkuliozės profilaktikos ir kontrolės ir kitos. Gerinant diagnostiką ir taikant įvairias profilaktines priemones, susirgimai įvairiomis ligomis diagnozuojami ankstyvos stadijos, gerėja šalies gyventojų sveikatingumo rodikliai. Nuo 1995 metų vidutinė gyvenimo trukmė pailgėjo daugiau kaip 3 metais; palyginti 2003 ir 2004 metų sausio–balandžio mėnesius, mirusiųjų skaičius šiek tiek sumažėjo – mirė 94 žmonėmis mažiau. Per 1998–2003 metus kūdikių mirtingumas 100 tūkst. gyventojų sumažėjo 38 procentais.



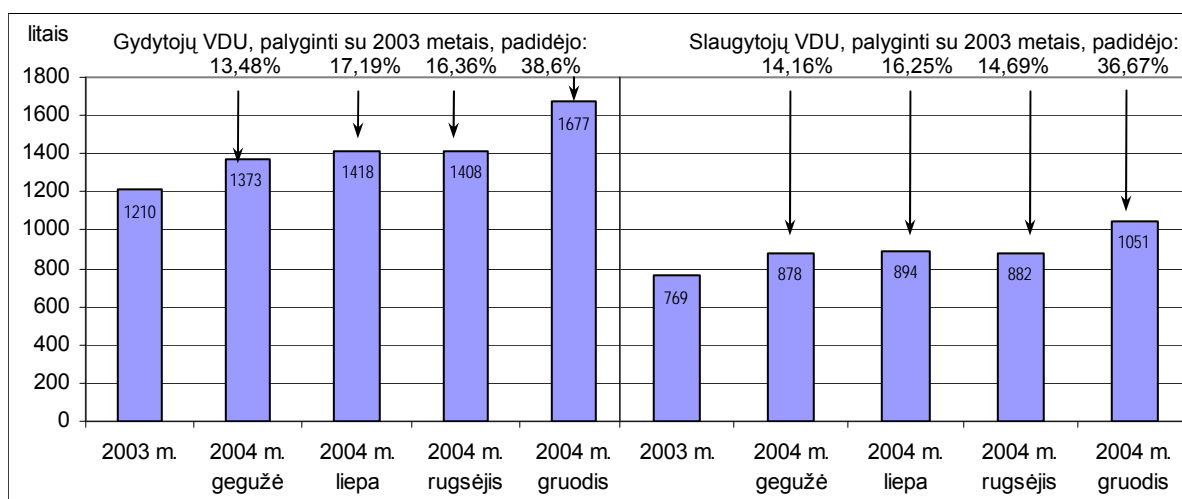
8 pav. Kūdikių mirtingumo Lietuvoje kitimo dinamika (1000 gyvų gimusių)

Šaltinis – Lietuvos sveikatos informacijos centro duomenys.

Mažėja sergamumas tuberkulioze ir kitomis užkrečiamosiomis ligomis, mirtingumas nuo galvos smegenų insulto. Įgyvendinant Valstybinę vėžio profilaktikos ir kontrolės 2003–2010 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 10 d. nutarimu Nr. 1593, siekiama garantuoti onkologinių ligų ankstyvąją diagnostiką ir visavertį gydymą. Vykdamas Prevencinę profilaktinę programą, dėl gimdos kaklelio vėžio per 2004 metų 5 mėnesius patikrinta apie 30 tūkst. (4 procentai) 30–60 metų moterų.

Bendru sveikatos apsaugos ministro ir Klaipėdos apskrities viršininko 2003 m. lapkričio 12 d. įsakymu Nr. V-660/13.6-3423, reorganizavus Vilniaus ir Klaipėdos kraujo centrus, įsteigtas Nacionalinis kraujo centras, kuris skatina neatlygintą kraujo donorystę, aprūpina sveikatos priežiūros įstaigas krauju, jo komponentais ir preparatais, diegia Europos Sąjungoje taikomus kokybės, saugumo ir veiksmingumo reikalavimus.

Saugias, geros kokybės paslaugas teikia tinkamai tam pasirenkę specialistai, kurių kvalifikacija atitinka Europos Sąjungos reikalavimus. Nenutrūkstanti tobulinama sveikatos priežiūros specialistų profesinė kvalifikacija, plėtojamos socialinės garantijos medicams, didinamas medikų darbo užmokestis, kiekvienoje sveikatos apsaugos grandyje taikant specifines darbuotojų darbo užmokesčio didinimo priemones. Didesnį medikų darbo užmokestį lemia didinama paslaugų balo vertė ir metinė bazinė kaina, paslaugų apimtys didėjimas, medikų skatinimas už konkrečius darbo rezultatus. Įgyvendintas vienas iš 2004 metų prioritetų – vidutiniškai 10 procentų padidintas medicinos darbuotojų darbo užmokestis.



9 pav. Gydytojų ir slaugos darbuotojų vidutinis darbo užmokestis (VDU) 2003–2004 metais

Šaltinis – Lietuvos sveikatos informacijos centro duomenys.

Plėtojant vaistų prieinamumo Lietuvos gyventojams sistemą, skatinant racionalų valstybės lėšų, skirtų vaistams kompensuoti, naudojimą, vaistų kompensavimo sistemos skaidrumą ir gerinant farmacinių paslaugų kokybę, buvo tobulinami teisės aktai, reglamentuojantys vaistų įtraukimą į ligų ir kompensuojamųjų vaistų sąrašus, bazinės kainos apskaičiavimą ir kita. Sėkmingos derybos su farmacininkais leido subalansuoti neribotą išlaidų vaistams didėjimą. 2003–2004 metais vaistų kainoms sumažėjus maždaug 20 procentų, atsirado galimybė išrašyti gyventojams kur kas daugiau vaistų (per 2004 metų 11 mėnesių išrašyta 730 tūkst. receptų daugiau negu per tą patį 2003 metų laikotarpį), papildyti kompensuojamųjų vaistų sąrašą naujais, ligoniams reikalingais preparatais, sumažinti 108 vaistų bazinės kainas – vidutiniškai 15 procentų. 2004 m. liepos 8 d. priimtas Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. IX-2321 „Dėl Konvencijos dėl Europos farmakopėjos rengimo, pataisytos pagal Konvencijos dėl Europos farmakopėjos rengimo protokolą, ratifikavimo“.

Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos nuosekliai įgyvendino Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programoje įtvirtintą tolygaus gyventojų finansavimo nuostatą, diegdama Privalomojo sveiktos draudimo fondo biudžeto lėšų paskirstymo teritorinėms ligonių kasoms pagal gyventojų statistinius demografinius rodiklius

modelį, t. y. atsižvelgdama į aptarnaujamo regiono gyventojų skaičių, lytį ir amžių. Įgyvendinant sveikatos draudimo principus, kasmet tobulinami sveikatos priežiūros paslaugų įkainiai. Pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų bazinės kainos balo vertė padidinta nuo 0,94 lito 2003 metais iki 1 lito – 2004 metais. Sveikatos apsaugos ministro 2004 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr. V-355 patvirtinta Brangių tyrimų ir procedūrų apmokėjimo tvarka, įvedant „plaukiojančio balo“ sistemą, leis subalansuoti Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto poreikius su galimybėmis.

Sumažėjo 41 mln. litų kreditorinis išiskolinimas asmens sveikatos priežiūros įstaigoms. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. į Lietuvą atvykusiems Europos Sąjungos valstybėse privalomuoju sveikatos draudimu draustiems asmenims teikiama būtinoji medicinos pagalba, išrašomi kompensuojamieji vaistai. Gauti būtinąją medicinos pagalbą Europos Sąjungos valstybėse gali ir Lietuvos piliečiai, apdrausti privalomuoju sveikatos draudimu.

### **Artimiausio laikotarpio prioritetai**

Stiprinti visuomenės, ypač vaikų ir jaunimo, sveikatą, gerinti ligų prevenciją.

Toliau gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir ankstyvą ligų diagnostiką.

Tęsti sveikatos priežiūros sistemos restruktūrizavimą.

Toliau laipsniškai didinti medicinos darbuotojų darbo užmokestį.

## **VI. FINANSŲ POLITIKA**

### **Mokesčių ir mokesčių administravimo politika**

2004 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybės vykdytos mokesčių politikos rezultatas akivaizdus. Į nacionalinį biudžetą įplaukė 13886,2 mln. litų pajamų (iš jų 1389,8 mln. litų – Europos Sąjungos parama), arba 2526,4 mln. litų (iš jų 1389,8 mln. litų – Europos Sąjungos parama) daugiau, negu faktiškai gauta pajamų 2003 metais. 2004 metais, kaip ir 2003 metais, buvo įvykdytas ir viršytas Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto pajamų planas (paskutinį kartą Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto pajamų planas buvo įvykdytas 1997 metais).

2004 metais mokesčių srityje buvo daugiausia atsidėta darbams, skirtiems nacionalinei teisei suderinti su Europos Sąjungos teisės aktais.

Nuo 2004 m. gegužės 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas ir naujos redakcijos Lietuvos Respublikos akcizų įstatymas, kurie galutinai perkėlė apmokestinimą šiais mokesčiais reglamentuojančių Europos Sąjungos direktyvų nuostatas į nacionalinius teisės aktus, išskyrus nuostatas, kurioms perkelti Lietuva yra gavusi pereinamąjį laikotarpį.

2004 m. balandžio 27 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas, kuriame išsamiai apibrėžti muitinės pareigūnų įgaliojimai, jų bendrosios teisės ir pareigos; tiksliau apibrėžti atvejai, kada į Lietuvą įvežant prekes taikomos muitinės priežiūros

priemonės ir kada jos netaikomos; įvedama paprastesnė muitinės sprendimų ir jų nepriėmimo apskundimo tvarka, tiksliau nustatomi skundų nagrinėjimo muitinės įstaigose terminai ir kita.

Nuo 2004 m. gegužės 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos pagalbos Europos Sąjungos valstybių narių institucijoms išieškant reikalaujamas skolas, susijusias su rinkliavomis, muitais, mokesčiais ir kitomis pinigų sumomis, teikimo ir naudojimosi kitų Europos Sąjungos valstybių narių institucijų teikiama pagalba išieškant minėtas pinigų sumas įstatymas. Šiame įstatyme numatoma, kad, gavus kitos Europos Sąjungos valstybės narės kompetentingos institucijos prašymą, ūkio subjektų rinkliavų, muitų, mokesčių ir kitų įstatyme numatytų sumų įsiskolinimai kitos Europos Sąjungos valstybės narės institucijoms bus išieškomi pagal Lietuvos Respublikos įstatymus tokia pat tvarka kaip ir tiesioginiai įsiskolinimai atitinkamoms Lietuvos Respublikos institucijoms.

Siekiant kuo mažiau trikdyti mokesčių mokėtojų veiklą, nuo 2004 m. sausio 1 d. dalis socialinio draudimo įmokų administravimo funkcijų buvo perduota Valstybinei mokesčių inspekcijai.

Tobulinant mokesčių sistemą, 2004 metais taip pat įgyvendintos atitinkamos priemonės, užtikrinančios, kad Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo ir Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatos, nustatančios mokesčių mokėtojams prievolę atlikti sandorius tikrąja rinkos kaina (o jeigu ši prievolė nevykdoma, suteikiančios mokesčių administratoriui teisę koreguoti kainas), atitiktų Europos Sąjungos ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) rekomendacijas. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo ir Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatos suderintos su naujomis Europos Sąjungos tiesioginių mokesčių direktyvų nuostatomis, išskyrus nuostatas, kurioms perkelti Lietuva yra gavusi pereinamąjį laikotarpį.

Nuo 2004 m. gegužės 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas, kurio tikslas – aiškiau reglamentuoti mokesčių administravimo teisinius santykius. Buvo parengti ir priimti jam įgyvendinti reikalingi įstatymo lydimieji teisės aktai, atsižvelgiant į įsigalėjusią Europos Sąjungos šalių praktiką griežtai reglamentuoti mokesčių administratoriaus teises ir pareigas mokesčio mokėtojo atžvilgiu, taip pat į Europos Sąjungos teisės aktus administravimo srityje ir Europos Komisijos darbo grupių veiklos rezultatus.

### **Biudžeto politika**

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 11 d. nutarimu Nr. 568 patvirtinta Lietuvos konvergencijos 2004 metų programa; ji išsiųsta Europos Komisijai. 2004 metais buvo parengta nauja Lietuvos konvergencijos programa, tačiau dėl užtrukusio Lietuvos Respublikos Vyriausybės sudarymo ši programa buvo patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 21 d. nutarimu Nr. 54.

Konvergencijos programa – Europos Sąjungos steigimo sutartyje numatytas dokumentas, išreiškiantis Vyriausybės ekonominės politikos įsipareigojimus, užtikrinančius

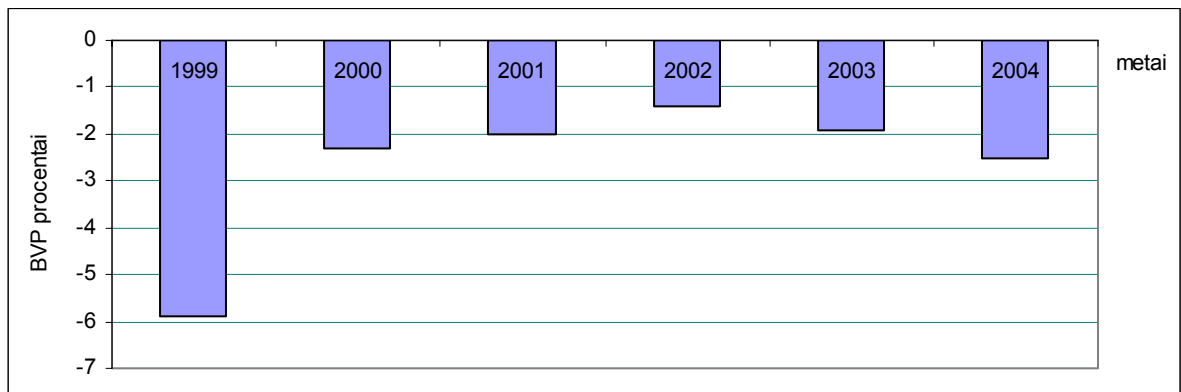


valstybės narės ūkio tvarią konvergenciją su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis, siekiant kainų ir valdžios sektoriaus finansų stabilumo.

Sparti Lietuvos ūkio raida – pastaraisiais metais vykdytos tvarios fiskalinės politikos, užtikrinusios stabilumą valstybės finansų sistemoje ir pelniusios vidaus bei užsienio investuotojų pasitikėjimą, pragmatiškumo patvirtinimas.

1999–2002 metais valdžios sektoriaus deficitas nuolat mažėjo: 2000 metais jis siekė 2,3 procento bendrojo vidaus produkto (BVP), 2001 metais – 1,9 procento BVP, o 2002 metais sumažėjo iki 1,4 procento BVP. Negalutiniais duomenimis, 2003 metais valdžios sektoriaus fiskalinis deficitas sudarė 1,9 procento BVP. Dėl į 2005 metus persikeliančių 2004 metais nepanaudotų Europos Sąjungos paramos bendrojo finansavimo lėšų ir spartesnio nominalaus BVP didėjimo, išankstiniais 2004 metų duomenimis, valdžios sektoriaus deficitas sudarė apie 2,5 procento BVP ir buvo mažesnis nei planuotas (2,7 procento BVP).

Geriau administruojamas savivaldybių pajamų surinkimas ir kreditorinio išskolinimo mažinimas (2004 m. sausio 1 d. duomenimis, savivaldybių subsektoriaus kreditorinis išskolinimas siekė 0,4 procento BVP), griežta savivaldybių skolinimosi kontrolė lėmė 2004 metais nedidelį bendrą savivaldybių biudžetų perteklių (apie 0,2 procento BVP).



10 pav. Valdžios sektoriaus deficito kitimo dinamika (ESS'95)

Tvari fiskalinė politika tiesiogiai lėmė mokėjimų balanso einamosios sąskaitos deficito mažėjimą nuo 11,2 procento BVP 1999 metais iki 5,3 procento BVP 2002 metais. 2003 metais einamosios sąskaitos deficitas išaugo iki 6,9 procento BVP. Didžiausią įtaką einamosios sąskaitos deficito didėjimui turėjo iki 10,3 procento, palyginti su BVP, padidėjęs užsienio prekybos deficitas.

Dėl sėkmingai vykdomų struktūrinių reformų, efektyvių investicijų, konkurencingo eksporto, didėjančios vidaus paklausos ir ekonomikoje buvusių nepanaudotų pajėgumų BVP sparčiai didėjo.

Palankios skolinimosi sąlygos buvo vienas svarbiausių veiksnių, nulėmusių investicijų, namų ūkių vartojimo, kartu ir BVP, didėjimą.

Toliau plėtota Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinių popierių rinka. Ilgiausia Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinių popierių trukmė siekia 10 metų (šios trukmės

Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinių popierių vidutinių metinių palūkanų normų svertinis vidurkis 2004 metais – 4,44). Visų vidaus rinkoje išleistų Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinių popierių palūkanų normų svertinis vidurkis per 2004 metus sumažėjo iki 3,02 procento.

Finansų ministerija pateikė Europos Komisijai Lietuvos nacionalinę 2004 metų struktūrinių reformų ataskaitą (patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 8 d. nutarimu Nr. 1400), kurios rengimas – viena iš Europos Sąjungos ekonominės politikos koordinavimo proceso dalių. Nacionalinė struktūrinių reformų ataskaita – Kardifo Europos Vadovų Tarybos nustatytas dokumentas, išreiškiantis Vyriausybės ekonominės politikos įsipareigojimus tęsti ekonomines ir struktūrines reformas koordinuojant šią politiką su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis, siekiant įgyvendinti Lisabonos tikslus ir atsižvelgiant į 2004 metais Bendrosiose ekonominės politikos gairėse pateiktas rekomendacijas Lietuvai, kurias patvirtino Europos Taryba. Nacionalinėje 2004 metų struktūrinių reformų ataskaitoje apžvelgiama pastaraisiais metais Lietuvoje vykdomų struktūrinių reformų prekių ir paslaugų, darbo ir kapitalo rinkose eiga ir laimėjimai, daugiau dėmesio skiriant 2003–2004 metais vykusioms reformoms. Remdamasi nacionalinėse ataskaitose pateikta informacija, 2005 metų pavasarį Komisija pateiks atnaujintas rekomendacijas Lietuvai, kurias įgyvendinti įpareigoja Europos Bendrijų steigimo sutartis.

2001–2004 metais vykdyta griežta fiskalinė politika lėmė didėjančią investicijų apimtį, kreditų privačiam sektoriui didėjimą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinių popierių palūkanų kritimą. Dėl tvarios fiskalinės politikos nuolat gerėja makroekonominė perspektyva ir investuotojų lūkesčiai dėl stabilios ir nuolat gerėjančios Lietuvos ekonominės situacijos.

2004 metais buvo toliau atliekama PHARE projektų įgyvendinimo priežiūra. Projektų įgyvendinimas vyko sklandžiai, didesnių problemų nebuvo.

Nuo 2004 metų Lietuva pradėjo gauti ir naudoti paramą pagal naują pereinamojo laikotarpio institucijų plėtros priemonę, kuri pratęsia PHARE paramą.

2004 metais buvo rengiamasi administruoti techninę pagalbą pagal Europos ekonominės erdvės (EEE) ir Norvegijos finansines priemones. Ši parama Lietuvai skiriama 2004–2009 metams.

Bendru finansų ministro, aplinkos ministro ir susisiekimo ministro 2004 m. vasario 20 d. įsakymu Nr. 1K-054/D1-79/3-99 buvo patvirtinta Sanglaudos fondo strategija 2004–2006 metams. 2004 metais sukurta Sanglaudos fondo paramos administravimo Lietuvoje teisinė bazė.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimu Nr. 935 oficialiai patvirtintas Lietuvos 2004–2006 metų bendrasis programavimo dokumentas, pagal kurį skiriama Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama.

Atsižvelgiant į sukauptą patirtį, buvo toliau tobulinama Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos administravimo teisinė bazė.

Vienas iš svarbiausių biudžeto politikos tikslų – toliau konsoliduoti valstybės lėšų valdymą. Į Lietuvos Respublikos 2004 metų valstybės biudžetą pirmą kartą įtrauktos Europos

Sąjungos finansinės paramos lėšos, kurios padidino Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto apimtį vidutiniškai 13 procentų. Pakeistas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 14 d. nutarimas Nr. 543 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 15 d. nutarimo Nr. 751 redakcija): Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklėse įtvirtintos nuostatos, susijusios su Lietuvos Respublikos įsipareigojimais užtikrinti Europos Sąjungos finansinės paramos lėšų racionalų ir operatyvų panaudojimą, įmokų į Europos Sąjungos biudžetą mokėjimą. Patobulinta Strateginio planavimo metodika.

Valstybės kapitalo investicijos kaip ir anksčiau buvo koncentruojamos pagrindiniams Lietuvos Respublikos Vyriausybės užsibrėžtiems strateginiams tikslams įgyvendinti. Valstybės lėšos pirmiausia buvo skiriamos įgyvendinti projektams, susijusiems su Lietuvos konkurencingumo tarptautinėse rinkose didinimu, ekonominio ir socialinio atotrūkio nuo Europos Sąjungos valstybių mažinimu, skatinantiems ekonomikos augimą ir gerinantiems visuomenės gyvenimo kokybę. Atsižvelgiant į tai, kito ir investicijų projektų finansavimo struktūra – vis daugiau valstybės lėšų buvo skiriama kartu su Europos Sąjunga vykdomiems projektams finansuoti. Naudojantis Europos Sąjungos paramos fondais ir prioritetiniu valstybės finansavimu, buvo sudarytos palankios sąlygos plėtoti informacinę ir žinių ekonomiką, užtikrinti tolesnę transporto ir aplinkos apsaugos infrastruktūros plėtrą per įgyvendinamus investicijų projektus (Lietuvos mokslo ir studijų informacinės sistemos diegimas, valdžios elektroninių vartų kūrimas, interneto prieigos centrų kūrimas kaimo vietovėse, kelių tiesimas ir atnaujinimas, Klaipėdos valstybinio jūrų uosto infrastruktūros gerinimas, aplinkos kokybės gerinimas ir kita).

Nebuvo užmirštas su šalies gyventojų kasdienio gyvenimo kokybės gerinimu susijusių poreikių tenkinimas per investicines priemones. Toliau buvo didinamas kultūros, švietimo, sveikatos ir socialinės apsaugos sričių investicijų projektų finansavimas.

### **Valstybės skolinimosi politika**

Fiskalinis šalies deficitas 2004 metais neviršijo Europos Sąjungos nustatyto konvergencijos kriterijaus fiskaliniam deficitui (3 procentai BVP). 2004 metais prognozuojamas fiskalinis šalies deficitas yra 2,5 procento BVP. Nuo 2003 metų pabaigos valstybės skolos nuo BVP dalis sumažėjo 1,77 procentinio punkto, t.y. nuo 21,44 procento iki 19,67 procento valstybės skolos nuo BVP 2004 metų pabaigoje.

Dėl griežtos skolinimosi politikos ir efektyvaus valstybės piniginių lėšų valdymo sumažėjo Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinių popierių palūkanos, o tai leido vidaus rinkoje už nedideles palūkanas pasiskolinti lėšų Lietuvos Respublikos Vyriausybės skolinimosi poreikiui finansuoti.

Valstybės vardu prisiimtų skolinių įsipareigojimų dalis nuo 2003 metų pabaigos litais ir eurai padidėjo 2,82 procentinio punkto, t.y. iki 93,49 procento 2004 metų pabaigoje. Tai leido sumažinti valiutų kursų kitimo riziką.

Siekiant mažinti valstybės garantuotos skolos dydį, 2004 metais naujų valstybės garantijų apskritai nebuvo suteikta. 2004 metais valstybės garantuota skola sumažėjo 8,83 procento, t.y. iki 1 mlrd. 206 mln. litų 2004 metų pabaigoje.

Valstybės vidutinės trukmės skolinimosi politikos kryptyse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 7 d. nutarimu Nr. 4, ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymuose nustatyti valstybės skolos limitai niekada nebuvo viršyti. Griežta fiskalinė politika ir nedidėjanti valstybės skola paskatino tarptautines reitingų agentūras 2004 metais suteikti Lietuvai aukštesnius skolinimosi reitingus, o tai suteikė galimybę Lietuvos Respublikos Vyriausybei skolintis už mažesnes palūkanas.

Siekiant sumažinti valstybės skolos aptarnavimo išlaidas arba valiutų kursų kitimo riziką, 2004 metais tarptautinėms finansinėms organizacijoms ir komerciniams bankams gražinta anksčiau laiko 434 mln. litų paskolų. Paskolos buvo gražinamos pasiskolinus litais ir eurais vidaus rinkoje.

### **Artimiausio laikotarpio prioritetai**

Siekti dalyvauti Ekonominėje ir pinigų sąjungoje nuo 2007 m. sausio 1 dienos.

Užtikrinti makroekonominį stabilumą vykdant anticiklinę fiskalinę politiką: siekti išlaikyti mažus rizikos priedus virš bazinių palūkanų ir mažą infliaciją.

Mokesčių politiką vykdyti atsižvelgiant į Europos Sąjungos mokesstinės politikos pasikeitimus, Europos Teisingumo Teismo praktiką, Europos Komisijos darbo grupių veiklos rezultatus ir orientuojantis į pažangiausią pasaulinę apmokestinimo praktiką.

Sudaryti palankias sąlygas didinti darbo našumą, gerinti ekonomikos konkurencingumą: pritraukti daugiau tiesioginių užsienio investicijų, sėkmingai įgyvendinti Europos Sąjungos struktūrinę politiką.

Toliau skatinti svarbius veiksnius tęsiant pradėtas energetikos, žemės ūkio, biudžeto valdymo reformas.

Tęsti ilgalaikį valdžios sektoriaus finansų tvarumą užtikrinančią pensijų sistemos reformą.

Fiskalinę politiką derinti su socialinės politikos prioritetais.

Užtikrinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės skolinimosi poreikis būtų finansuojamas laiku, kuo mažesnėmis sąnaudomis ir priimtina rizika.

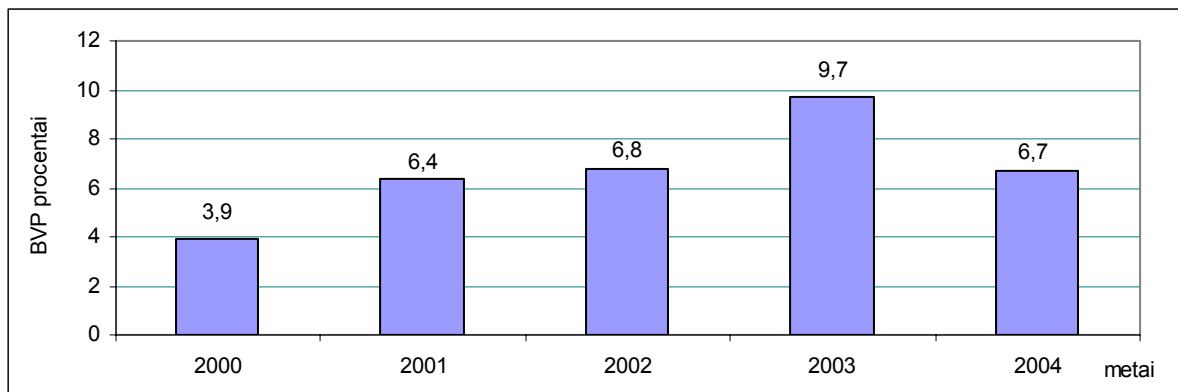
Laiku vykdyti valstybės skolinius įsipareigojimus.

Didinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinių popierių likvidumą.

Anksčiau numatyto laiko gražinti paskolas, kurių palūkanų normos didesnės nei dabar esančios rinkoje, ir paskolas valiutomis, kurių kurso svyravimas lito atžvilgiu galėtų ateityje padidinti skolos aptarnavimo išlaidas.

## VII. ŪKIO POLITIKA

2004 metai Lietuvos ekonomikai buvo sėkmingi. Išankstiniu Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertinimu, BVP per 2004 metus padidėjo 6,7 procento. Po dvejų defliacijos metų 2004 metais užfiksuota 2,9 procento infliacija. Pramonės produkcijos pardavimai per 2004 metus, palyginti su 2003 metais, padidėjo 10,8 procento, žemės ūkio produkcija – 2 procentais, atlikti statybos darbai – 4,9 procento, mažmeninės prekybos apyvarta – 9,3 procento, prekių eksportas – 21 procentu, prekių importas – 15,8 procento. Išankstiniu vertinimu, tiesioginės užsienio investicijos per 2004 metus padidėjo 13,1 procento.



11 pav. Realus BVP didėjimo dinamika

### Ekonominė politika ir investicijos į ūkį

Toliau buvo įgyvendinama Valstybės ilgalaikės raidos strategija, taip pat jos sudedamoji dalis – Ilgalaikės Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų strategija. Siekdama kasmet fiksuoti faktinius Valstybės ilgalaikės raidos strategijos įgyvendinimo rezultatus ir rinkos pokyčius, Lietuvos Respublikos Vyriausybės sudaryta komisija parengė Valstybės ilgalaikės raidos strategijos įgyvendinimo ataskaitos projektą, kuriame pateikti ir siūlymai dėl tolesnio šios strategijos įgyvendinimo tobulinimo.

Parengta Valstybės ilgalaikės raidos strategijos įgyvendinimo analizės ir stebėsenos (monitoringo) kompiuterizuotos sistemos modelio techninė užduotis (2003 m. gruodžio 22 d.) ir sukurta Valstybės ilgalaikės raidos strategijos įgyvendinimo analizės ir stebėsenos (monitoringo) kompiuterizuota sistema (2004 m. gruodžio 1 d.). Šiuo metu sistema testuojama visų ministerijų ir kitų valstybinių institucijų paskirtų šios sistemos administratorių lygmeniu. Baigus derinimą, ji bus paskelbta Ūkio ministerijos interneto svetainėje.

Paskirtos ministerijos ir kitos valstybės institucijos, atsakingos už ilgalaikių valstybės raidos prioritetų įgyvendinimo kryptis ir už Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje patvirtintų ilgalaikių valstybės raidos prioritetų įgyvendinimo koordinavimą.

Šalies ekonomikos plėtra yra glaudžiai susijusi su ūkio (ypač pramonės) konkurencingumo didėjimu. Siekiant didinti pramonės konkurencingumą, įgyvendinamos įvairios priemonės, padedančios šalies pramonei orientuotis į kvalifikuotos darbo jėgos,

tobulų technologijų, mokslo ir žinių pagrindu plėtojamas pramonės sektorius. Pramonės konkurencingumo taip pat siekiama gerinant Lietuvos, jos ūkio subjektų, jų gaminamų prekių ir teikiamų paslaugų įvairdžio formavimą, vykdant aktyvią skverbimosi į naujas rinkas ir senų rinkų išsaugojimo politiką, sudarant Lietuvos ūkio subjektams palankesnes sąlygas laisvam prekių judėjimui, gerinant produkcijos kokybę.

Igyvendintas pirmasis inovacijoms skirtas PHARE-2001 Ekonominės ir socialinės sanglaudos Dvynių projektas „Inovaciniai gebėjimai“, kurio pagrindinis tikslas buvo sustiprinti inovacinius gebėjimus instituciniu lygmeniu visuose Lietuvos regionuose, inicijuoti inovacinius projektus įmonėse ir organizacijose, padidinti Lietuvos verslo bendruomenės gebėjimą panaudoti Europos Sąjungos fondų lėšas. Vykdamas šį projektą, įsteigtas regioninis inovacijų paramos tinklas su koordinaciniu centru Lietuvos inovacijų centre ir padaliniais Alytuje, Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje ir Šiauliuose. Tinklo darbuotojai skatina inovacijų diegimą versle, padeda inicijuoti įmonių inovacinius projektus, konsultuoja įmones ir verslo paramos organizacijas. Šis inovacijų paramos tinklas susieja partnerius iš skirtingų sričių: verslo įmones, mokslo institucijas, nacionalines, regionines ir vietos organizacijas. Projekto metu Lietuvos inovacijų centro tinklas kartu su partnerėmis organizacijomis iš Vokietijos ir Škotijos konsultavo daugiau kaip 600 įmonių ir organizacijų.

Baigtas vykdyti SINO (*Support to the Innovation Structure in Lithuania*) projektas, remiamas Danijos nacionalinės įmonių plėtros agentūros ir Ūkio ministerijos, kurio vienas pagrindinių tikslų – stiprinti Lietuvos inovacijų paramos struktūrą parengiant konsultantus, kurie šalies įmonėms teiktų profesionalias konsultacijas inovacijų diegimo klausimais. Dalyvauti projekte atrinkti 35 dalyviai, iš kurių 10 atstovauja inovatyvias Lietuvos įmones, 5 – finansų institucijas ir 20 – inovacijų paramos organizacijas. Projekto dalyviai mokomi kūrybiškumo, rizikos valdymo, partnerių paieškos; taip pat užmegzti ryšiai tarp Danijos ir Lietuvos įmonių. Be kitų projekto rezultatų, jį vykdant parengta 10 inovacinių projektų, kurie bus įgyvendinami kartu su partneriais iš Danijos.

Su partneriais iš Danijos buvo vykdomas projektas „Technology Partnership“. Tai projektas, kurį įvykdžius sukurtas Technologijų partnerystės biuras, gebantis ne tik identifikuoti įmonės problemas, susijusias su technologiniais tyrimais ir produkto tobulinimu, bet ir operatyviai surasti instituciją ar ekspertus, galinčius šias problemas išspręsti. Analogiškas Technologijų partnerystės biuras Danijos technologijos institute gyvuoja jau 8 metus.

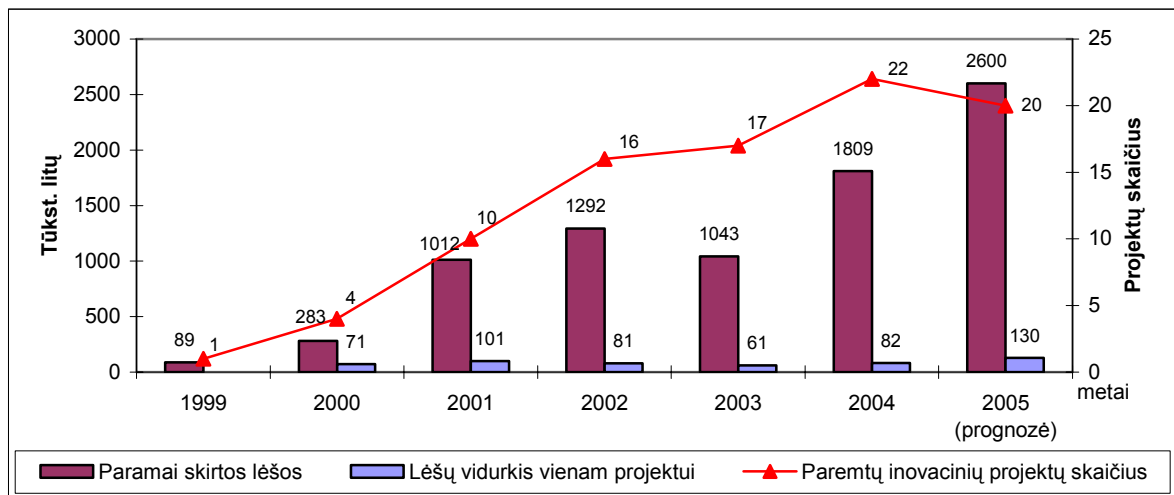
Sukurtas specializuotas interneto tinklalapis (inovacijų portalas) **www.innovation.lt**, kurį administruoja Lietuvos inovacijų centras. Šis portalas teikia nemokamas informacines paslaugas apie inovacijų galimybes Lietuvoje ir pasaulyje – „vieno langelio“ principu pateikiama informacija apie inovacijų paramos paslaugas, politiką, renginius Lietuvoje, Europos Sąjungos ir kitose valstybėse. Per dieną šiame portale vidutiniškai apsilanko daugiau nei 200 lankytojų.

Vykdomos kitos priemonės inovacijų propagavimui skatinti ir visuomenės sąmoningumui inovacijų srityje didinti. Ūkio ministerijoje suorganizuotas seminaras „Inovacijos, moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra Lietuvos įmonėse“, kurio metu buvo

aiškinama išsamių ir teisingų inovacijų, mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros statistikos įmonių teikiamų statistinių duomenų svarba, tai, kaip įmonės turėtų pildyti statistines anketas ir teikti informaciją Statistikos departamentui, taip pat sąlygos ir galimybės gauti paramą iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų. Siekiant informuoti visuomenę apie inovacijas ir jų svarbą žinių ekonomikos kūrimui, skleisti informaciją apie inovacijų, mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros paramos infrastruktūrą Lietuvoje, sudaryta sutartis su dienraščiu „Lietuvos žinios“, kuriame periodiškai spausdinami straipsniai inovacijų temomis.

Atlikta ir pateikta Lietuvos Respublikos Vyriausybei lyginamoji Lietuvos mokslo ir technologijų parkų veiklos rodiklių analizė, kurioje nustatyta, kad Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų panaudojimas, privačių investicijų pritraukimas, tvirtų ir abipusiškai naudingų santykių su įmonėmis ir mokslo įstaigomis užmezgimas ir jų palaikymas sudarys tolesnes sėkmingos mokslo ir technologijų parkų veiklos sąlygas.

2004 metais buvo toliau tęsiami nacionalinės inovacijų sistemos stiprinimo darbai. Finansine parama buvo stiprinamos inovacijų paramos paslaugas verslui teikiančios viešosios įstaigos (inovacijų centrai, mokslo ir technologijų parkai, verslo inkubatoriai ir kitos įstaigos), didinama viešųjų inovacijų paramos paslaugų (informacinių, konsultacinių, mokymo ir kitų) kokybė, įvairovė ir prieinamumas verslui. Suteikta finansinė parama, kad inovacijų paramos infrastruktūros organizacijos galėtų jungtis prie tarptautinių technologijų perdavimo tinklų, pasirūpinta, kad būtų kofinansuojami jų vykdomi tarptautinių technologijų perdavimo projektai. Teikiama tiesioginė parama įmonėms, įgyvendinančioms inovacinius projektus. Aštuoniolikai įmonių (vykdomų projektų skaičius – 22) suteiktos dalinės (iki 50 procentų projekto vertės) subsidijos inovaciniams projektams įgyvendinti.



12 pav. Ūkio ministerijos paramos įmonių inovaciniams projektams kitimo dinamika

Kad išsaugotų (ar susikurtų) gerą įvaizdį ir išliktų konkurencingos, šalies įmonės turi pereiti prie naujų valdymo metodų. Šiuo metu per 500 įmonių turi įdiegusios sertifikuotą pagal ISO 9001 standartą kokybės vadybos sistemą, per 160 įmonių – pagal ISO 14001

standartą sertifikuotą aplinkos vadybos sistemą. Greta tiesioginės veiklos, įmonės siekia nacionalinio kokybės apdovanojimo, kuris atitinka Europos kokybės vadybos fondo modelį.

Didinti Lietuvos pramonės konkurencingumą padeda Atitikties įvertinimo infrastruktūros plėtros programos įgyvendinimas. Programos įgyvendinimo laikotarpiu buvo sustiprinta daugiau kaip 40 atitikties įvertinimo įstaigų (bandymų laboratorijų, kontrolės, sertifikavimo įstaigų), 30 iš jų iki 2004 metų pabaigos buvo akredituotos arba išplėtė akreditavimo sritį. 2004 metais buvo akredituota akcinės bendrovės „Achema“ Trašų bandymų laboratorija, uždarnosios akcinės bendrovės Baldu sertifikavimo centro Baldu bandymo centras, uždarnosios akcinės bendrovės „Areta“ Žaislų ir chemijos gaminių laboratorija. Šių įstaigų išduodami dokumentai (bandymų protokolai) galioja Lietuvoje ir garantuoja gerą atliktų bandymų kokybę. Verslo sąlygų gerinimo požiūriu dar svarbiau yra tai, kad 2004 metais notifikuota 12 atitikties įvertinimo įstaigų. Šių įstaigų išduoti produktų bandymų protokolai, atitikties sertifikatai galioja visoje Europos ekonominėje erdvėje (EEE). Jau turime notifikuotas elektrotechnikos ir elektronikos, tekstilės, kėlimo įrenginių, mašinų, statybinių medžiagų ir kitas atitikties vertinimo įstaigas. Visa tai ne tik padeda verslo plėtrai šalies viduje, bet ir leis didinti eksporto galimybes.

Siekiant sudaryti geresnes sąlygas laisvam prekių judėjimui, suderinti galiojančius norminius dokumentus su Europos Sąjungos teisės aktais, 2004 metais buvo baigtas įgyvendinti Ūkio ministerijos Lietuvoje koordinuojamas PHARE projektas „Kokybės infrastruktūra“. Projekte dalyvavo 10 Europos Sąjungos valstybių naujokių. Jį vykdant buvo įvertinta kai kurių Lietuvos bandymų laboratorijų darbo kokybė, vyko darbuotojų mokymas, surastos galimybės bendrai naudoti įvairių šalių laboratorinę įrangą, kartu išplečiant visų šalių atitikties įvertinimo įstaigų spektrą.

Siekdami suderinti Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo nuostatas su Europos Sąjungos direktyvomis, Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė, o Lietuvos Respublikos Seimas 2004 m. balandžio 29 d. priėmė įstatymą Nr. IX-2200, kuris įteisina viešuosius pirkimus koncesijų srityje, reglamentuoja viešąją darbų koncesiją ir jos suteikimo ypatumus, nustato koncesijai pretenzijų ir skundų nagrinėjimo, taikinimo, žalos atlyginimo bendruosius principus. Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė ir Lietuvos Respublikos Seimas 2004 m. liepos 15 d. priėmė įstatymą Nr. IX-2364, kuriuo Lietuvos Respublikos Vyriausybei (ar kitoms įgaliotoms institucijoms) suteikiama teisė nustatyti investavimą skatinančius būdus. Įgyvendinant pastarąjį įstatymą, parengtas ir priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 7 d. nutarimas Nr. 1266, kuriame nurodytos konkrečios įgaliotos institucijos, galinčios sudaryti su investuotojais investicijų sutartis, nustatančias specialias investavimo ir verslo sąlygas. Šios institucijos savo teisės aktais taip pat gali nustatyti tiek darbuotojų perkvalifikavimo išlaidų dalinio ar visiško padengimo, tiek infrastruktūros (iki investuotojui suteikto sklypo ribų) sutvarkymo valstybės (savivaldybės) lėšomis taisykles.

2004 metais Ūkio ministerija ir viešoji įstaiga Lietuvos verslo paramos agentūra (toliau vadinama – Lietuvos verslo paramos agentūra) baigė pasirengimą Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos administravimui – buvo parengti ir patvirtinti tiek pareiškėjams



skirti dokumentai (paraiškų formos, gairės pareiškėjams, mokėjimo prašymo ir ataskaitų formos, pildymo instrukcijos ir kita), tiek Ūkio ministerijos ir Lietuvos verslo paramos agentūros darbo procedūras reglamentuojantys dokumentai.

2004 m. liepos 2 d. buvo paskelbti kvietimai teikti paraiškas Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramai gauti pagal visas Ūkio ministerijos administruojamas Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento priemonės: „Energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas“, „Tiesioginė parama verslui“, „Verslo aplinkos gerinimas“ ir „Viešojo turizmo infrastruktūra ir paslaugos“. Parama projektams iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų skiriama tik įvykdžius projektų administracinės atitikties, tinkamumo ir kokybės vertinimo procedūras Lietuvos verslo paramos agentūroje ir atlikus projektų atranką Ūkio ministerijos sudaromuose atrankos komitetuose. 2004 metais Lietuvos verslo paramos agentūra priėmė ir įvertino 285 paraiškas. 183556 tūkst. litų parama ūkio ministro sprendimais buvo skirta 17 projektų verslo, turizmo ir energetikos srityse. Pirmosios sutartys pasirašytos 2004 metų gruodžio mėnesį.

2004 metais Ūkio ministerija daug dėmesio skyrė potencialių pareiškėjų informavimui, projektų rengėjų mokymui ir konsultavimui. Kartu su Lietuvos verslo paramos agentūra buvo surengti 74 informaciniai ir mokomieji seminarai visose Lietuvos apskrityse, sudarytos galimybės juose dalyvauti viešojo ir privataus sektoriaus potencialiems pareiškėjams ir konsultantams iš visų Lietuvos savivaldybių.

2004 m. sausio 31 d. buvo paskelbtas kvietimas teikti paraiškas pagal PHARE Ekonominės ir socialinės sanglaudos 2002 metų programos projektą „Parama verslo plėtrai“. Lietuvos verslo paramos agentūra priėmė ir įvertino 348 paraiškas. Parama skirta 107 projektams (bendra paramos vertė – 27,55 mln. litų).

Įgyvendinant valstybės politiką vidaus prekybos, reklamos ir viešųjų pirkimų srityse ir gerinant verslo sąlygas, buvo tobulinama šias sritis reglamentuojanti teisės bazė.

Atsižvelgiant į 2003 m. lapkričio 20 d. priimto Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymo (Nr. IX-1840) nuostatas, parengti nauji (arba pakeisti buvusieji) įstatymo lydimieji teisės aktai: Mažmeninės prekybos tabako gaminiais licencijavimo taisyklės ir Tabako gaminių pardavimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 7 d. nutarimu Nr.383; Didmeninės prekybos tabako gaminiais licencijavimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 7 d. nutarimu Nr. 384, Įspėjamųjų užrašų apie tabako gaminių kenksmingą poveikį sveikatai, tabako gaminių partijos ir kenksmingų medžiagų kiekio nuorodų pateikimo, ženklinant Lietuvos Respublikoje parduodamus tabako gaminius taisyklės, patvirtintos ūkio ministro 2003 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. 4-195 (ūkio ministro 2004 m. vasario 25 d. įsakymo Nr. 4-50 redakcija). Įsigaliojus minėtiems teisės aktams, nuo 2004 m. gegužės 1 d. panaikintos tabako gaminių importo licencijos.

Siekdami suderinti alkoholio produktų importą ir eksportą su Europos Bendrijos steigimo sutarties 28–30 straipsniais, Europos Sąjungos teisėje įtvirtintais laisvo prekių judėjimo ir abipusio pripažinimo principais ir Europos Sąjungos reglamentais, Lietuvos

Respublikos Vyriausybė parengė ir Lietuvos Respublikos Seimas 2004 m. kovo 9 d. priėmė Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymą Nr. IX-2052. Šiuo įstatymu panaikintas importo iš Europos Sąjungos valstybių narių licencijavimas, o importuojant iš trečiųjų šalių licencijuojami tik žemės ūkio kilmės etilo alkoholis (spiritas), vynas ir vynuogių misa. Kitus alkoholio produktus iš trečiųjų šalių leidžiama importuoti informavus apie tai Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotą instituciją – Valstybinę tabako ir alkoholio kontrolės tarnybą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Taip pat įstatyme panaikintos nuostatos, ribojusios Lietuvos Respublikoje parduodamų alkoholinių gėrimų stiprumą, įteisintas alkoholinių gėrimų pardavimas juridinių asmenų reprezentacinėms reikmėms. Siekiant užtikrinti objektyvų ir motyvuotą ekonominių sankcijų juridiniams asmenims taikymą, įstatyme detalčiai reglamentuota pažeidimų nagrinėjimo, baudų skyrimo procedūra ir apskundimo tvarka, taip pat pakeisti kai kurie baudų dydžiai. Atsižvelgiant į naujos redakcijos Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo nuostatas, parengti ir priimti jo lydintieji teisės aktai.

Lietuvai tapus visateise Europos Sąjungos nare, neapmuitinamų parduotuvių veiklą reglamentuojantis Lietuvos Respublikos neapmuitinamų parduotuvių įstatymas neatitiko Europos Sąjungos teisės aktų nuostatų, todėl buvo parengtas ir priimtas minėto įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. neapmokestinamų prekių pardavimą keleiviams, išvykstantiems jūrų ar oro transportu į trečiąsias šalis, reglamentuoja Lietuvos Respublikos akcizų įstatymas, Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas ir Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas.

Siekiant užtikrinti didžiųjų prekybos įmonių racionalų išdėstymą savivaldybės teritorijoje ir įgyvendinant Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo nuostatas, Ūkio ministerijos kartu su Aplinkos ministerija parengtos ir bendru ūkio ministro ir aplinkos ministro 2004 m. gegužės 26 d. įsakymu Nr. 4-201/D1-290 patvirtintos Didžiųjų prekybos įmonių išdėstymo specialiųjų planų rengimo taisyklės, kurios reglamentuoja didžiųjų prekybos įmonių išdėstymo ir plėtros savivaldybės teritorijoje specialiųjų planų rengimo, derinimo ir tvirtinimo tvarką ir planavimo proceso dalyvių tarpusavio santykius specialiojo planavimo metu.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonė „Sukurti viešųjų pirkimų informacinę sistemą, sudarančią ES šalių praktiką atitinkančias galimybes laipsniškai perkelti viešuosius pirkimus į elektroninę terpę“ įvykdyta tiek, kiek ir buvo nustatyta 2004 metams, atsižvelgiant į priemonę vykdyti gautas lėšas.

Sukurtas centrinis viešųjų pirkimų portalas, kuris leis Lietuvos Respublikos perkančiosioms organizacijoms ir tiekėjams vykdyti pirkimus elektroninėje terpėje įprastos komercinės praktikos būdu, teikti skelbimus, pirkimo dokumentus ir ataskaitas interneto priemonėmis.

Sukurtos programinės priemonės Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo numatyto pirkimų skelbimų formoms suvesti, apdoroti ir saugoti. 2005-2008 metais numatyta tolesnė šios priemonės plėtra.

Igyvendindama pagal savo kompetenciją valstybės politiką užsienio prekybos srityje, Ūkio ministerija, surinkusi reikiamus duomenis ir informaciją, rengė ir derino su kitomis institucijomis Lietuvos pozicijas dėl Europos Komisijos teikiamų teisės aktų projektų prekybos apsaugos priemonių taikymo klausimais, rinko ir teikė Europos Komisijai Lietuvos gamintojų paraiškas dėl muitų suspendavimo tam tikrų prekių importui į Europos Sąjungą, protestus dėl kitų šalių analogiškų prašymų, dalyvavo atitinkamų Europos Sąjungos darbo grupių posėdžiuose.

Siekdama ginti Lietuvos gamintojų ir eksportuotojų interesus užsienio valstybėms (nuo Lietuvos narystės Europos Sąjungoje – ne Europos Sąjungos narėms) atliekant tyrimus dėl labai padidėjusio prekių importo į šias valstybes, Ūkio ministerija rinko ir analizavo suinteresuotų įmonių statistinius duomenis, rengė argumentus, būtinus gamintojų interesams apginti, dalyvavo tyrimus atliekančių užsienio valstybių atsakingų institucijų rengiamose konsultacijose dėl numatomo tokių priemonių taikymo.

Vadovaujantis Europos Sąjungos teisės aktais, nuo 2004 m. gegužės 1 d. tam tikrų tekstilės, plieno gaminių, Vietnamo kilmės avalynės ir Kinijos kilmės ne tekstilės prekių (avalynės, valgomųjų įrankių, indų ir virtuvės reikmenų, keramikos dirbinių) importui į Europos Sąjungą buvo išduodamos importo licencijos, priežiūros dokumentai ir išankstiniai leidimai laikinai išvežti tekstilės gaminius perdirbimui.

Prisijungus prie Europos Sąjungos ir pradėjus taikyti vienodus visai Bendrijai importo muitus, tiesioginį prekybos režimo pokyčių poveikį pajuto ir Lietuvos gamintojai, savo produkcijos gamybai naudojantys iš trečiųjų šalių importuotas žaliavas, nes Europos Sąjunga taiko importo muitus, kurių Lietuva iki narystės Europos Sąjungoje netaikė. Dėl pasikeitusių prekybos sąlygų po plėtros jaučiama kai kurių prekių (žaliavų/sudedamųjų dalių) stoka, todėl Lietuva kreipėsi į Europos Komisiją dėl muitų suspendavimo ar tarifinių kvotų suteikimo, pateikdama 10 Lietuvos gamintojų prašymų. Europos Komisijos ekonominių tarifų darbo grupės konsultacijose buvo pritarta 3 Lietuvos prašymams: suspenduoti importo muitus magnetams, skirtiems kreipimo sistemų gamybai, anodo išvadui su gaubtuku, skirtam transformatorių gamybai (Reglamentas Nr. 1241/2004 įsigaliojo nuo 2004 m. liepos 1 d.), nustatyta tarifinė kvota feritinėms šerdims kreipimo sistemų gamybai (Reglamente Nr. 1329/2004 nustatyta 2,4 mln. feritinių šerdžių kvota 2004 m. liepos 1 d. – 2005 m. birželio 30 d. laikotarpiui).

Vėliau, per kitus etapus, iki 2004 metų kovo ir rugsėjo mėnesių, Lietuva Europos Komisijos ekonominių tarifų darbo grupei pateikė atitinkamai 7 prašymus, iš kurių patenkinti 2: suspenduoti importo muitus kalio ir natrio fosfatui, skirtam naudoti gyvūnų pašarų priedų gamybai (Reglamentas Nr. 2271/2004 įsigaliojo 2005 m. sausio 1 d.), ir nustatyti tarifinę kvotą termoplastinei poliamidinei dervai (Reglamente Nr. 2243/2004 nustatyta 40 tonų kvota 2005 m. sausio 1 d. – 2005 m. birželio 1 d. laikotarpiui). Taip pat tuo laikotarpiu pateikti 6 prašymai, dėl kurių sprendimai dar nepriimti (jie bus priimti 2005 metų gruodį ir įsigalios nuo 2006 metų II pusmečio).

Be to, minėtais etapais konsultacijų metu Lietuvos delegacija pateikė protestus dėl kitų Europos Sąjungos valstybių narių analogiškų prašymų. Taigi patenkinus pateiktus protestus Lietuvos gamintojai turėjo galimybę pasiūlyti minėtų valstybių gamintojams savo produkciją vietoj importuojamos iš trečiųjų šalių.

Ūkio ministerija organizavo pagal tarptautines sutartis ir kitus susitarimus, sudarytų prekybinio ir ekonominio bendradarbiavimo klausimams spręsti komisijų eilinius posėdžius, kuriuose buvo svarstomas ankstesniuose posėdžiuose priimtų sprendimų vykdymas, taip pat aktualiausi klausimai bendradarbiavimo plėtros prekybos, transporto, mokslo, mitybinių, turizmo srityse.

Komercijos atašė užsienio valstybėse (Lenkijoje, Švedijoje, Anglijoje, Rusijoje (Maskvoje ir Sankt Peterburge), Ukrainoje, Prancūzijoje ir Nyderlanduose) aktyviai dirbo komercinių ryšių plėtojimo srityje. Ūkio ministerija taip pat padengia visas išlaidas, susijusias su trijų Lietuvos ekonominės plėtros agentūros atstovybių užsienyje (dviejų Vokietijoje ir vienos – Italijoje) išlaikymu.

Siekdama, kad pramonės ir verslo atstovai deramai pasirengtų plėtoti savo veiklą Bendrijos rinkoje naujomis sąlygomis, Ūkio ministerija įvairiuose Lietuvos miestuose ir rajonuose rengė seminarus verslo ir pramonės atstovams gamintojams, importuotojams, eksportuotojams ir kitiems apie prekybos režimo pokyčius Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą.

Nacionalinės turizmo plėtros 2003–2006 metų programos priemonių vykdymas buvo pagrindinė Valstybinio turizmo departamento prie Ūkio ministerijos veiklos kryptis. Programos priemonių įgyvendinimu buvo siekiama skatinti vietinio ir atvykstamojo turistų srautų didėjimą, kuris savo ruožtu didintų turizmo sektoriaus pajamas, kartu ir įplaukas į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą. Didėjanti paklausa formuoja palankią ekonominę aplinką verslui, skatina investicijas į turizmo paslaugų sektorių.

Viena iš prioritetinių veiklos rūšių buvo šalies turizmo įvaizdžio formavimas ir turizmo informacijos sklaidos galimybių plėtojimas. Tuo tikslu užsienio šalyse buvo aktyviai pristatomos turizmo į Lietuvą galimybės: dalyvauta 16 tarptautinių turizmo parodų, išleista 15 turizmo leidinių bendru 400 tūkst. egzempliorių tiražu įvairiomis užsienio kalbomis, organizuotos 5 turizmo verslo misijos, surengta 120 pažintinių kelionių užsienio žiniasklaidos ir verslo atstovams po Lietuvą.

Tuo pačiu tikslu 2004 metais įsteigti turizmo informacijos centrai Suomijoje (Helsinkis) ir Lenkijoje (Varšuvoje), aktyvesnę rinkodaros veiklą vykdė turizmo informacijos centrai Vokietijoje (Berlynas) ir Rusijoje (Maskva).

Aktyvus Lietuvos dalyvavimas tarptautinėse turizmo organizacijose (Pasaulio turizmo organizacijoje, Europos turizmo komisijoje, Baltijos šalių turizmo komisijoje) taip pat leido pristatyti šalį kaip aktyvią tarptautinio turizmo bendradarbiavimo partnerę, suteikė galimybę surengti tarptautinį seminarą turizmo paslaugų kokybės klausimais ir tarptautinę konferenciją, skirtą kaimo turizmo plėtrai. Nauju Lietuvos turizmo įvaizdžio formavimo instrumentu tapo 2004 metais sukurta nacionalinė turizmo informacijos sistema, kuri per internetinį ryšį yra prieinama daugeliui vartotojų.

Sėkmingas šalies turizmo galimybių pristatymas neatsiejamas nuo infrastruktūros plėtros. Daugiausia dėmesio buvo skiriama viešosios turizmo infrastruktūros planavimui ir plėtrai atskiruose šalies regionuose, t.y. sudarant sąlygas aktyviam poilsiui organizuoti ar parengiant ir pritaikant kultūros paveldo objektus turizmo reikmėms. Valstybinio turizmo departamento prie Ūkio ministerijos parengtos šešios turizmo plėtros galimybių studijos, skirtos turizmo planavimui ir plėtojimui atskirose savivaldybėse, leido savivaldybėms parengti paraiškas turizmo infrastruktūros projektams finansinei paramai iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų gauti. Buvo užbaigtas PHARE projektas, pagal kurį pastatyti 4 kempingai Utenos apskrityje. Toliau vykdomi PHARE projektai, susiję su Nemuno vandens turizmo trasos atgaivinimu, Vakarų Lietuvos dviračių trasos projektavimu ir įrengimu.

Daug dėmesio buvo skiriama Lietuvos kurortų plėtros politikai. Parengtos ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 6 d. nutarimu Nr. 1588 patvirtintos Lietuvos kurortų plėtros įgyvendinimo 2005–2008 metų priemonės.

Siekiant užtikrinti gerą teikiamų paslaugų kokybę ir apginti vartotojų interesus, Lietuvoje, pirmojoje iš Baltijos valstybių, įgyvendintas privalomas viešbučių klasifikavimas.

### **Artimiausio laikotarpio prioritetai**

Pramonės ir verslo konkurencingumo didinimo srityje – stiprinti pramonės ir verslo konkurencinius pranašumus, plėtoti inovacijomis ir naujomis technologijomis grindžiamą veiklą.

Plėtoti darniąją pramonę, užtikrinančią racionalių išteklių naudojimą, atliekų ir taršos minimizavimą, sukurto produkto poveikio aplinkai mažinimą.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų panaudojimo srityje – atrinkti geriausius ir naudingiausius projektus, finansuoti juos Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis ir prižiūrėti įgyvendinimą.

Turizmo plėtros srityje – plėtoti viešąją turizmo infrastruktūrą panaudojant Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas, efektyviau pristatyti turizmo galimybes ir formuoti patrauklų šalies turizmo įvaizdį siekiant plėtoti atvykstantįjį turizmą.

### **Valstybės turtas ir privatizavimas**

Daug dėmesio skirta privatizavimą reglamentuojančių teisės aktų praktinio taikymo analizei ir tobulinimui: vien šioje srityje priimti 8 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai.

2004 metais pakeistuose Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo konkurso būdu, privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 31 d. nutarimu Nr. 1503, Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo nuomos su išsipirkimu būdu nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 24 d. nutarimu Nr. 501, Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo tiesioginių derybų būdu nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 30 d. nutarimu Nr. 113, Įmonių, kurios yra svarbūs

infrastruktūros ar dominuojantys ūkio šakos objektai, akcijų privatizavimo nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 14 d. nutarimu Nr. 443, įtvirtinta potencialių pirkėjų pripažinimo nepatikimais tvarka ir kriterijai. Papildyti Privatizavimo komisijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 12 d. nutarimu Nr. 1394, nustatant, kad Privatizavimo komisijos nario balsavimas raštu įskaitomas į posėdžio kvorumą ir balsavimo rezultatus. Nauja redakcija išdėstytas privatizavimo objektų sąrašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. vasario 23 d. nutarimu Nr. 288 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 10 d. nutarimo Nr. 722 redakcija) – jis papildytas 393 objektais, o iš jo išbraukta 914 objektų. Buvo pripažinti netekusiais galios Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai valstybės turto privatizavimo klausimais, kuriais įtvirtintos teisės normos buvo skirtos valstybės įmonėms privatizuoti pagal jau nebegaliojančius teisės aktus.

Priimtas Lietuvos Respublikos valstybės turto fondo įstatymo pakeitimo įstatymas, kuriame apibrėžtas valstybės įmonės Valstybės turto fondo statusas, patikslintos šios įmonės atliekamos funkcijos, jos lėšų naudojimo tvarka, konkretizuotas įmonės valdymas ir nustatyta valdymo organų kompetencija. Siekiant didesnio aiškumo teisės aktų, reglamentuojančių privatizavimo procesą, bazėje, iš esmės išnagrinėti esami šios srities teisės aktai ir priimtas Lietuvos Respublikos kai kurių įstatymų, reglamentuojančių valstybės ir savivaldybių turto privatizavimą, ir su jais susijusių teisės aktų pripažinimo netekusiais galios įstatymas, kuriuo pripažinti netekusiais galios įstatymai ir Aukščiausiosios Tarybos nutarimai, skirti valstybinių įmonių privatizavimui vykdyti pagal Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymą ir jau nebegaliojantį 1995 metų redakcijos Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymą.

Per 2004 metus valstybės ir savivaldybių turto privatizuota už 411 mln. litų. Didžiausi praėjusių metų sandoriai – valstybei priklausančių akcinių bendrovių „Lietuvos dujos“ (34 procentų), „Alita“ (83,77 procento), „Anykščių vynas“ (72,93 procento), „Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės statyba“ (85,72 procento), Lietuvos centrinio vertybinių popierių depozitoriumo (32 procentų), Nacionalinės vertybinių popierių biržos (44,31 procento), „Klaipėdos laivų remontas“ (70,01 procento), „Elektros viešbutis“ (85,72 procento), uždarnosios akcinės bendrovės Lietuvos kino studijos (100 procentų) akcijų pardavimas. Akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ valstybei priklausančios akcijos strateginiam investuotojui parduotos už 100 mln. litų. Privatizavimo objektų sąrašė 2004 metų pabaigoje buvo 2469 objektai, iš jų 2206 nekilnojamojo turto objektai, bendra privatizuojamų objektų vertė – 1,1 mlrd. litų.

### **Artimiausio laikotarpio prioritetai**

Sudaryti sąlygas efektyviau valdyti turtą, privatizavimo procedūras padaryti skaidresnes, sudaryti galimybę valstybės ir savivaldybių turtą parduoti patikimiems pirkėjams.

Išsaugoti valstybės įtaką strateginių ūkio objektų valdymui.

## Verslo aplinkos sąlygų gerinimas

Vienas iš pagrindinių Lietuvos Respublikos Vyriausybės strateginių tikslų (prioritetų) – užtikrinti tolesnį esminį verslo plėtros sąlygų gerinimą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė yra sudariusi nuolatinę komisiją verslo sąlygų gerinimo klausimams spręsti. Joje dalyvauja ir verslo institucijų atstovai. Tam tikroms verslo sąlygų gerinimo problemoms nagrinėti prie Ūkio ministerijos sudarytos 8 laikinosios darbo grupės, kurios rengė atitinkamus pasiūlymus ir priemones verslo sąlygoms gerinti. Atskirais Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais buvo patvirtintos 26 priemonės. Šios priemonės jau yra įgyvendintos.

Svarbūs darbai 2004 metais nuveikti tobulinant ir modernizuojant įmonių teisei priskiriamus teisės aktus. Priimtas Lietuvos Respublikos Europos bendrovių įstatymas, kuris konkretizuoja ir papildo kai kurias Europos Sąjungos Tarybos reglamento dėl Europos bendrovės (SE) statuto taisyklės dėl Europos bendrovės steigimo, valdymo, buveinės perkėlimo ir pertvarkymo (kiek tai numato ir leidžia Reglamentas). Tai sudaro galimybes pritaikyti gamybos struktūras Bendrijos dimensijai, o akcinėms bendrovėms, kurių veikla neapsiriboja vien vietos poreikių tenkinimu, pertvarkyti, planuoti ir vykdyti veiklą pagal visai Bendrijai vienodas taisykles.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymu ir Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymu, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 23 d. nutarimu Nr. 1041 patvirtintos Uždarųjų akcinių bendrovių akcininkų – nematerialių akcijų savininkų asmeninių vertybinių popierių sąskaitų tvarkymo ir materialių akcijų savininkų registravimo uždarosiose akcinėse bendrovėse taisyklės. 2004 metais pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimu Nr. 1987 patvirtinti konkursinių pareigų valstybės ir savivaldybių įmonėse sąrašas, Konkursų pareigoms, įtrauktoms į konkursinių pareigų sąrašą, organizavimo valstybės ir savivaldybių įmonėse taisyklės (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 15 d. nutarimo Nr. 1444 redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugsėjo 19 d. nutarimu Nr. 1118 patvirtinta Atstovavimo valstybei, įgyvendinant jai priklausančių akcijų suteikiamas teises, tvarka.

Taip pat 2004 metais patvirtinti ūkinės komercinės veiklos licencijavimo metodiniai nurodymai, kuriais vadovaujantis rengiami įstatymų, reglamentuojančių tam tikros rūšies ūkinės komercinės veiklos licencijavimą, ir kitų teisės aktų, kuriais tvirtinamos licencijavimo taisyklės, projektai. Atsižvelgiant į pasikeitusią teisinę aplinką, iš esmės peržiūrėtas įstatymo lydimųjų teisės aktų aktualumas, kai kurie jų pripažinti netekusiais galios.

Įgyvendinant Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) Rekomendacijas daugiašalėms įmonėms, 2004 metais toliau buvo plėtojama Nacionalinio koordinacinio centro veikla. Rengti seminarai, kad visuomenė, o ypač verslininkai, susipažintų su įmonių teise reglamentuojančių teisės aktų naujovėmis ir ypatumais.

Siekiant plėtoti Lietuvoje pagamintos produkcijos eksportą, finansuota komercijos atašė pareigybių Lenkijoje, Rusijoje (Sankt Peterburge), Švedijoje, Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje, Ukrainoje, Nyderlanduose veikla, iš dalies finansuotas Lietuvos ūkio subjektų dalyvavimas 76 tarptautinėse parodose, 9 verslininkų misijose, paremtas užsienio specialistų atvykimas į Lietuvoje organizuotus 2 renginius, skirtos lėšos 52 įmonių kokybės ir aplinkos apsaugos vadybos sistemoms ir gaminiams sertifikuoti, 32 informaciniais ir Lietuvos įvaizdį formuojantiems leidiniams leisti, 17-kai konferencijų ir seminarų organizuoti, 16-kai produkcijos kokybės, verslo informacinės infrastruktūros, rinkų plėtros, verslo konkurencingumo didinimo projektų įgyvendinti.

Minėtųjų priemonių įgyvendinimas tam tikra prasme prisideda prie to, kad lietuviškos kilmės prekių ir paslaugų eksportas didėja ir didės ateityje. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės specialiosios prekybos sistemos duomenimis, bendras lietuviškos kilmės produkcijos eksportas 2004 metų sausio–spalio mėnesiais, palyginti su 2003 metų tuo pačiu laikotarpiu, padidėjo 14,4 procento, iš jo į ekonomiškai išsivysčiusias šalis (Europos Sąjungos, ELPA valstybes) – 10 procentų.

Skatinant eksporto plėtrą ir pritraukiant užsienio investicijas, labai reikšmingos Lietuvos ekonominės plėtros agentūros vykdomos priemonės. Lietuvos ekonominės plėtros agentūra yra įsteigusi savo atstovybes Italijoje ir Vokietijoje, padeda verslininkams susirasti naujus prekybos partnerius, aktyviai dalyvauja rengiant mugės ir parodas, verslo misijas, padeda formuoti teigiamą Lietuvos įvaizdį.

Surengti 142 verslą skatinantys renginiai Lietuvos ir užsienio įmonėms bei organizacijoms: eksportuotojų klubai, specializuoti seminarai Lietuvos ir užsienio kompanijoms, prekybos misijos, tarptautinės parodos, ekonominiai forumai užsienio šalyse. Daugiau kaip 3000 Lietuvos ir užsienio įmonių suteiktos informacinės ir konsultacinės paslaugos verslo plėtros klausimais. Organizuoti 99 individualūs užsienio kompanijų vizitai į Lietuvą. Parengtos ir išplatintos 36 analitinės apžvalgos potencialiems užsienio investuotojams, Lietuvos įmonėms ir asocijuotosioms verslo struktūroms. Užsienio žiniasklaidai parengta ir išleista 60 straipsnių ir pranešimų apie Lietuvos ekonominę ir investicinę aplinką.

Siekiant spartinti verslo plėtrą, kurti naujas darbo vietas, didinti mažų ir vidutinių įmonių konkurencingumą, gerinti verslo aplinkos sąlygas, 2004 metais toliau plėtoti paslaugų verslui infrastruktūra, stiprinta finansinės paramos smulkiam ir vidutiniam verslui sistema, teikta parama įmonėms.

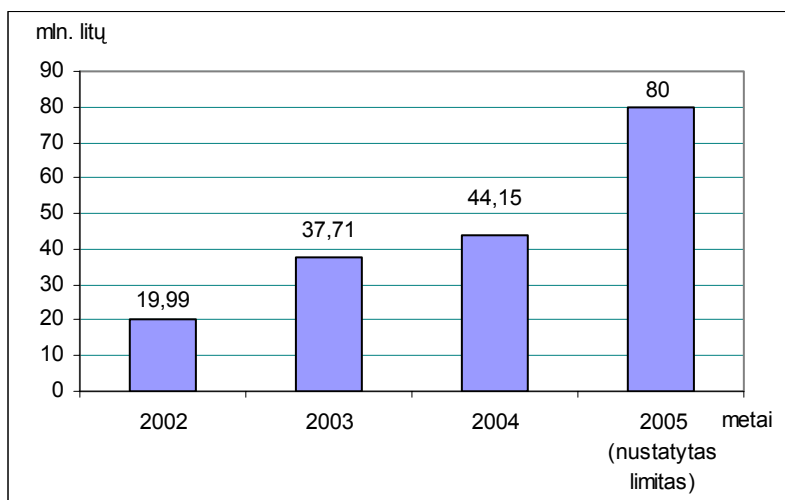
2004 metais įsteigta 10 naujų verslo informacijos centrų, ir 2004 metų pabaigoje Lietuvoje jau veikė 7 verslo inkubatoriai ir 42 verslo informacijos centrai. Paslaugų verslui įstaigos 2004 metais atsakė daugiau kaip į 45 tūkst. paklausimų, per 19 tūkst. valandų skyrė konsultacijoms ir mokymui, organizavo 634 verslo informacijos sklaidos renginius, kuriuose dalyvavo daugiau kaip 13 tūkst. smulkaus ir vidutinio verslo subjektų. 2004 metais į inkubatorius priimtos 98 naujos įmonės, o iš viso metų pabaigoje inkubatoriuose veikė 172 įmonės, kuriose per 2004 metus buvo sukurtos 383 naujos darbo vietos.



Viešoji įstaiga Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra 2004 metais toliau tęsė darbus smulkaus ir vidutinio verslo plėtros srityje. Atnaujintas interneto portalas verslininkams ([www.svv.lt](http://www.svv.lt)) bei Baltijos jūros regiono šalių interneto portalas ([www.svv.lt/balticmarket](http://www.svv.lt/balticmarket)) anglų kalba. Konsultacinių įmonių ir konsultantų duomenų bazė papildyta informacija apie Lietuvoje veikiančias konsultacines įmones (164 įmonės) ir nepriklausomus konsultantus (20). Toliau įgyvendinant didelių, mažų ir vidutinių įmonių bendradarbiavimo skatinimo projektą, administruota Internetinė tiekimo birža. Ataskaitiniu laikotarpiu šioje biržoje įsiregistravo 245 naujos įmonės. Surengtos dvi įmonių kontaktų mugės, kuriose dalyvavo 20 didelių ir 65 mažos bei vidutinės įmonės.

Siekiant sudaryti palankesnes sąlygas smulkaus ir vidutinio verslo subjektams pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama ir skolintis iš bankų lėšas, kurių reikia projektams vykdyti, buvo patikslinti ūkio ministro 2001 m. spalio 29 d. įsakymu patvirtinti Smulkaus ir vidutinio verslo paskolų garantijų teikimo nuostatai ir Dalinio paskolų palūkanų dengimo smulkaus ir vidutinio verslo subjektams administravimo nuostatai. Patikslinimais sudaryta galimybė gauti valstybės garantijas įmonėms, kurių darbuotojų skaičius neviršija 100 darbuotojų (iki šiol buvo 50), ir nuo 1 mln. iki 2 mln. litų padidinta paskolos, kuriai teikiama garantija, maksimali suma. Kartu atitinkamai padidinta maksimali garantija nuo 0,8 mln. iki 1,6 mln. litų. Be to, numatyta, kad iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų finansuojamiems projektams įgyvendinti gali būti imama iki 3 mln. litų dydžio paskola su valstybės garantija, siekiančia iki 50 procentų paskolos.

INVEGA paslaugų poreikis nemažas: 2004 metais išduotos 175 garantijos už 44,1 mln. litų smulkaus ir vidutinio verslo subjektų paskolų (iš jų su EIF pagalba – 109 garantijos už 27,3 mln. litų paskolų), kompensuota 1,6 mln. litų smulkaus verslo subjektų bankams sumokėtų palūkanų. Įgyvendinus verslo projektus, kuriems 2004 metais buvo paimtos paskolos su INVEGA garantija, numatoma sukurti 922 naujas darbo vietas.



- Maksimali garantuojamos paskolos suma – 2 mln. litų
- Vienkartinis garantijos atlyginimas, kurį moka verslininkas, – 1 procentas garantijos sumos
- Garantijos už imamas paskolas, teikiamos įmonėms, kuriose dirba iki 100 darbuotojų
- 2005 metais numatoma pasiūlyti naujas priemones – rizikos kapitalo garantijas ir mikrokreditus

13 pav. Uždarosios akcinės bendrovės „Investicijų ir verslo garantijos“ garantuotų paskolų dinamika

2004 metais dalyvaujant Europos Sąjungos daugiamečių įmonių ir verslininkystės, ypač mažųjų ir vidutinių įmonių, programoje (DPI), įsitraukta į naujus su verslo plėtra susijusius projektus, dvišaliame susitikime su Europos Komisijos atstovais aptarta Europos mažųjų įmonių chartijos 2003 metų ataskaita.

### **Artimiausio laikotarpio prioritetai**

Verslo sąlygų gerinimas yra tęstinis, todėl ir toliau turėtų likti prioritetine sritimi.

Įmonių teisės srityje – parengti teisės aktus, sudarysiančius galimybes Lietuvoje steigtis ir veikti Europos kooperatinėms bendrovėms.

Eksporto didinimo srityje – tikslinga ir toliau didinti eksportą. 2005 metais toliau bus vykdoma Eksporto plėtros ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialioji programa – įgyvendinamos analogiškos priemonės kaip 2004 metais, taip pat naujos priemonės administraciniais gebėjimams stiprinti, kad efektyviai būtų naudojamos Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos.

Smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus skatinimo srityje – užtikrinti tolesnę smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus plėtrą: sudaryti palankias sąlygas pradėti ir plėtoti verslą, tobulinti ekonominę, teisinę ir informacinę aplinką, techninio ir finansinio rėmimo sistemą, skatinti įmonių konkurencingumą, bendradarbiavimą ir integraciją į Europos Sąjungos ekonominę erdvę.

### **Regioninė politika**

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 1905 patvirtintos Regionų plėtros programos įgyvendinimo priemonę „Remti regionus ir savivaldybes, rengiančias vietinių iniciatyvų projektinius pasiūlymus Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir stojimo paramai gauti“ (panaudota 196210 litų) 2004 metais:

suteikta pagalba 35 savivaldybėms ir apskritims, rengiančioms projektus (projektinius pasiūlymus), tinkamus pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių ir stojimo fondų parama;

parengta 60 komplektų projektinės dokumentacijos, kurios reikia Lietuvos Respublikos regionams ir savivaldybėms dalyvauti konkursuose Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramai gauti;

parengta 8 projektų (5 energetikos auditai ir investicijų projektai, 2 investicijų projektai (galimybių analizės), viena galimybių studija) dokumentacija.

Vykdam Regionų plėtros programos įgyvendinimo priemonę „Remti tarptautinį bendradarbiavimą regioninės plėtros srityje“ (panaudota 120000 litų) 2004 metais:

euroregionų atstovams 2004 m. balandžio 2 d. organizuotas seminaras, skirtas projektinių idėjų klausimams aptarti;

kartu su Europos Taryba ir Užsienio reikalų ministerija 2004 m. liepos 1 d. Vilniuje surengta tarptautinė konferencija „Euroregionai: nauji iššūkiai ir galimybės“;

Palangoje 2004 m. spalio 15–16 d. organizuota konferencija „Bendradarbiavimo euroregionuose perspektyvos esant galimybėms pasinaudoti ES finansine parama“;

kartu su euroregiono „Nemunas“ Marijampolės direktorato biuru Druskininkuose surengta tarptautinė konferencija „ES plėtra. Problemos, jų sprendimo būdai, galimybės abipus naujųjų ES išorinių sienų“;

išleisti euroregionus „Bartuva“ (anglų k.) ir „Saulė“ (lietuvių k.) pristatantys leidiniai;

Kaune 2004 m. gruodžio 15 d. euroregionų ir apskričių viršininkų administracijų atstovams surengtas mokymas „Europos Sąjungos ir Lietuvos viešųjų pirkimų reikalavimai ir procedūrų taikymas“;

surengti Europos Bendrijų iniciatyvos INTERREG IIIA programos tarp Lietuvos–Latvijos–Baltarusijos ir INTERREG IIIA programos tarp Lietuvos–Lenkijos–Rusijos (Kaliningrado sritis) valdymo ir priežiūros posėdžiai ir darbo grupių susitikimai Lietuvoje, dalyvauta šių programų posėdžiuose ir darbo grupių susitikimuose užsienyje.

5 Lietuvos euroregionams (išskyrus „Bartuvos“ euroregioną) ir Vilniaus, Utenos, Alytaus, Marijampolės, Tauragės ir Klaipėdos apskričių viršininkų administracijoms pagal vieną iš sudėtinių PHARE 2003 metų Išorinių sienų iniciatyvos projekto „Vietinių gebėjimų stiprinimas ties būsimo ES išorinėmis sienomis“ dalių skirti kompiuterinės ir kitos techninės įrangos komplektai už 237 tūkst. litų (komplektą sudarė personalinis, nešiojamasis kompiuteris, spausdintuvas, kopijavimo aparatas, telefono (fakso) aparatas, multimedia projektorius).

Parengtas vidaus reikalų ministro 2004 m. gegužės 31 d. įsakymas Nr. 1V-182 „Dėl Finansinės pagalbos regionams ir savivaldybėms rengiant projektus Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramai gauti teikimo taisyklių patvirtinimo“, pripažintas netekusiu galios vidaus reikalų ministro 2003 m. birželio 2 d. įsakymas Nr. 1V-197 „Dėl atrankos kriterijų teikiant finansinę pagalbą regionams ir savivaldybėms rengiant projektus (projektinius pasiūlymus) Europos Sąjungos struktūrinių ir stojimo fondų paramai gauti“.

### **Artimiausio laikotarpio prioritetai**

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymo nuostatas ir siekiant racionaliai naudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos lėšas, 2005 metais numatoma parengti Lietuvos regioninės plėtros strategiją iki 2013 metų, kurios pagrindu ketinama parengti Valstybinę regionų ekonominio socialinio išsivystymo mažinimo, jų plėtros skatinimo programą, kurioje bus numatytos konkrečios valstybės pagalbos priemonės. Bus siekiama racionaliai naudoti Europos Sąjungos Bendrijų paramos programos INTERREG III lėšas, siekiant maksimalaus poveikio nacionalinės regioninės politikos tikslo ir uždavinių įgyvendinimui, bus įgyvendinamos programos PHARE CBC, skirtos pasienio regionų bendradarbiavimui skatinti ir plėtoti.

## Energetika

Lietuvos elektros energetikos sistema šiuo metu visiškai patenkina elektros energijos poreikius šalyje. Maksimali sistemos apkrova – 1,952 GW. Lietuvoje nuo 2000 metų bendroji elektros energijos apimtis auga, 2004 metais ji pasiekė 19,3 TWh. Šalyje suvartojama 10,6 TWh elektros energijos. 2004 metais eksportuota 7,3 TWh elektros energijos.

Nuo 2002 m. sausio 1 d. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymas ir priimti jo lydintieji teisės aktai sudarė sąlygas funkcionuoti elektros energijos rinkai. Nuo 2004 m. liepos 10 d. įsigaliojo naujos redakcijos Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymas, į kurią perkeltos naujų Europos Sąjungos direktyvų nuostatos.

Elektros energijos rinka šalyje kuriama etapais, palaipsniui suteikiant reguliuojamojo trečiosios šalies dalyvavimo teisę ir teisę sudaryti tiesioginę elektros energijos tiekimo sutartį su elektros energijos tiekimo licencijas turinčiais gamintojais šiems laisviesiems vartotojams: nuo 2002 m. sausio 1 d. – vartotojams, kurių įrenginiuose, esančiuose tuo pačiu adresu, praėjusiais metais sunaudota daugiau kaip 20 mln. kWh elektros energijos; nuo 2003 m. sausio 1 d. – vartotojams, sunaudojusiems daugiau kaip 9 mln. kWh elektros energijos; nuo 2004 m. sausio 1 d. – vartotojams, sunaudojusiems daugiau kaip 3 mln. kWh elektros energijos, o nuo 2004 m. liepos 1 d. – visiems nebuitiniams vartotojams.

Toliau kuriama bendra Baltijos elektros rinka. Trijų Baltijos valstybių – Estijos, Latvijos ir Lietuvos darbo grupė parengė Baltijos tinklų kodekso projektą, kuris reglamentuos techninius elektros tinklų veiklos klausimus, kad būtų užtikrintas energijos tiekimo patikimumas.

Atlikta Lietuvos ir Lenkijos elektros energetikos sistemų sujungimo galimybių studija. Toliau tariamasi dėl finansinės Europos Sąjungos paramos projektui įgyvendinti.

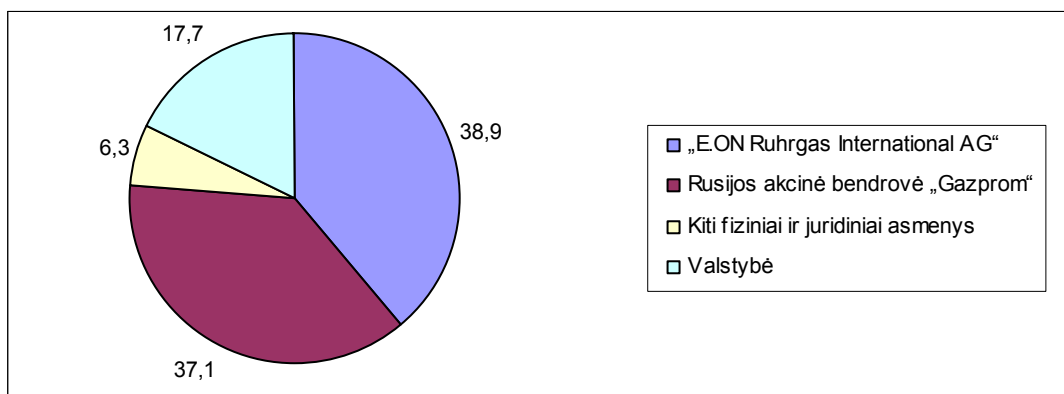
2004 metais pradėtas įgyvendinti bendras Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Suomijos elektros energijos tinklų sujungimo projektas, leisiantis Baltijos elektros energetikos rinką sujungti su Skandinavijos elektros energetikos rinka.

2004 metai šalies naftos sektoriui buvo neeiliniai, didžiausią poveikį jam darė smarkiai pakilusios pasaulinės naftos kainos. Dėl to papildomų sąnaudų turėjo naftos produktų vartotojai. Tačiau naftos perdirbėjams – akcinei bendrovei „Mažeikių nafta“ praėjusieji metai buvo vieni sėkmingiausių praeitą dešimtmetį. Pasaulio naftos produktų rinkoje buvo padidėjusi naftos produktų paklausa, todėl bendrovės produktai parduoti didesnėmis kainomis nei ankstesniais metais. Prognozuojamas akcinės bendrovės „Mažeikių nafta“ grynas 2004 metų pelnas – apie 600 mln. litų.

Įgyvendinant Europos Sąjungos direktyvų ir nacionalinių teisės aktų reikalavimus sukaupti 90 dienų naftos produktų valstybės atsargų, šios atsargos toliau kauptos pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 1901 nustatytą naftos produktų valstybės atsargų kaupimo grafiką. Pagal šį grafiką iki 2004 m. gruodžio 31 d. turėjo būti sukaupta naftos produktų valstybės atsargų 56 dienoms. Ši užduotis įvykdyta.

Žymesnių struktūrinių ar teisinio reglamentavimo pokyčių naftos sektoriuje pastaraisiais metais nevyko, nes šis sektorius jau seniai liberalizuotas ir jame veikia privataus kapitalo įmonės.

Igyvendinta akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ privatizavimo programa: Rusijos Federacijos akcinei bendrovei „Gazprom“ pardavus 34 procentų akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ akcijų paketą, 2004 m. kovo 24 d. baigtas bendrovės antrasis privatizavimo etapas. Valstybei priklauso 17,7 procento akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ akcijų.



14 pav. Akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ akcijų pasiskirstymas po akcijų emisijos išplatavimo (2004 m. spalio 25 d.)

Siekiant didinti gamtinių dujų tiekimo saugumą ir patikimumą, 2004 metais Lietuvos–Latvijos pasienyje valstybės sieną kertančiame magistraliniame dujotiekyje baigiama įrengti dujų apskaitos stotis, jungianti į bendrą sistemą Lietuvos ir Latvijos dujų tinklus. Vartotojai gamtinėmis dujomis aprūpinti praktiškai be sutrikimų. Lietuvoje per metus suvartota 2,9 mlrd. kub. metrų gamtinių dujų.

Igyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos nuostatą dėl tolesnės vietinių ir atsinaujinančių energijos išteklių vartojimo plėtros, parengta teisinė bazė, skatinanti naudoti biokurą ir kitą atsinaujinantį kurą. Lietuvos Respublikos Seimas 2004 m. vasario 5 d. priėmė naujos redakcijos Lietuvos Respublikos biokuro, biodegalų ir bioalyvų įstatymą Nr. IX-1999.

Ignalinos atominės elektrinės pirmojo bloko eksploatavimo nutraukimo parengiamieji darbai 2004 metais vykdyti pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 19 d. nutarimu Nr. 172 patvirtintą Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės pirmojo bloko eksploatavimo nutraukimo programą ir jos įgyvendinimo priemonių planą. Igyvendinant plano technines ir aplinkosaugines priemones, atlikti šie pagrindiniai darbai:

parengtas Ignalinos atominės elektrinės galutinis eksploatavimo nutraukimo planas, kurio tvirtinimo ir derinimo tvarka bus numatyta Ūkio ministerijos rengiamame Lietuvos Respublikos valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės pirmojo bloko eksploatavimo nutraukimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekte;

parengta ir patvirtinta Eksploatavimo nutraukimo poveikio aplinkai vertinimo programa;

parengtas eksploataavimo nutraukimo 1-osios (sustabdymo) fazės projektas ir su juo susijusi saugos analizės ataskaita, kurie perduoti Valstybinei atominės energetikos saugos inspekcijai, Aplinkos ministerijai ir Sveikatos apsaugos ministerijai valstybinei kompleksinei ekspertizei atlikti;

parengta ir pateikta Aplinkos ministerijai tvirtinti eksploataavimo nutraukimo 1-osios (sustabdymo) fazės poveikio aplinkai vertinimo ataskaita;

atlikti visi skystų radioaktyviųjų atliekų cementavimo komplekso statybos darbai, pastate sumontuota cementavimo įranga;

beveik baigti naujos garo katilinės Ignalinos atominės elektrinės garo reikmėms tenkinti statybos darbai;

nutiesti vamzdynai nuo naujos šiluminės katilinės Visagino mieste iki Ignalinos atominės elektrinės;

suremontuoti esamą šiluminę katilinę ir Visagino miestą jungiantys magistraliniai vamzdynai, pakeista jų šiluminė izoliacija. Katilinėje sumontuoti trys nauji vandens šildymo katilai, kurių bendra šiluminė galia – 150 MW;

baigti techninių dokumentų archyvo statybos darbai, įrengiamos ir rengiamos išbandyti inžinerinės sistemos. Parengta montuoti techninio archyvo įranga ir instaliuoti – programinė įranga;

parengtas dujotiekio Pabradė–Visaginas techninis projektas ir teritorijų planavimo dokumentai; pradėti dujotiekio statybos darbai;

2004 metų rugsėjo–lapkričio mėnesiais paskelbti akcinės bendrovės Lietuvos elektrinės modernizavimo ir aplinkosaugos projektų konkursai;

rengiantis laidoti trumpaamžes mažo ir vidutinio aktyvumo radioaktyviausias atliekas, parengta paviršinio jų kapinyno koncepcija, kapinynui parinkta vieta Galilaukėje (Ignalinos rajone) ir patvirtinta kapinyno poveikio aplinkai vertinimo programa;

vykdant Panaudoto branduolinio kuro ir ilgaamžių radioaktyviųjų atliekų laidojimo galimybių įvertinimo 2003–2007 metų programą, atlikti geologiniai tyrimai, parengta giluminio kapinyno įrengimo granite koncepcija, apskaičiuota jo statybos kaina.

Vykdant Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės pirmojo bloko eksploataavimo nutraukimo programos socialines ekonomines priemones, t.y. rengiant ir atliekant Ignalinos atominės elektrinės regiono ekonominį socialinį restruktūrizavimą, pagrindinis vaidmuo tenka Ignalinos atominės elektrinės regiono plėtros agentūrai.

Su 2004 metais parengtu valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės regiono plėtros planu supažindintos valdžios ir savivaldos institucijos, visuomenė. Didžiuma plano priemonių 2004 metais pradėtos įgyvendinti, parengtos galimybių studijos, techniniai projektai, paraiškos skirti Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramai; 2004 metais patvirtinta ir paskelbta Ignalinos atominės elektrinės regiono smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programa, kurią įgyvendinant sukurta 271 nauja darbo vieta; siekiant sukurti ekonomiškai patrauklaus Ignalinos atominės elektrinės regiono įvaizdį ir pritraukti

investicijas, vykdyta verslo plėtros projektų įgyvendinimo programa, naudojantis dvišalio bendradarbiavimo kartu su tarptautiniais paramos fondais parama.

Įgyvendindama Lietuvos Respublikos valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės darbuotojų papildomų užimtumo ir socialinių garantijų įstatymą, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2004 metais patvirtino individualių planų sudarymo, papildomos išėtinės išmokos mokėjimo, priešpensinės bedarbio išmokos mokėjimo, persikėlimo išmokos apmokėjimo tvarką. Pagal šio įstatymo nuostatas parengti projektai, švelninantys elektrinės eksploatavimo nutraukimo pasekmes. Parengtos paraiškos finansuoti projektus, kurios derinamos su Europos Komisija.

Parengta ir patvirtinta Ignalinos atominės elektrinės regiono darbo su jaunimu programa, pagal kurią patvirtinti 9 projektai (2 Zarasų rajono organizacijų, 2 Ignalinos rajono, 2 Visagino ir 3 bendri Ignalinos atominės elektrinės regiono projektai), kuriems įgyvendinti skirta 69800 litų subsidija ir 9150 litų bendrafinansavimas iš organizacijų lėšų.

Ūkio ministerija 2004 metais parengė Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės pirmojo ir antrojo blokų eksploatavimo nutraukimo programą, kuri yra Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės pirmojo bloko eksploatavimo nutraukimo programos tęsinys ir bus įgyvendinama 2005–2009 metais. Naujos programos įgyvendinimo priemonės apima pasirengimą išmontuoti pirmojo bloko įrenginius, dalinį pirmojo bloko įrenginių išmontavimą ir pasirengimą nutraukti antrojo bloko eksploatavimą.

Europos Sąjunga, vykdydama Lietuvos stojimo į Europos Sąjungą sutarties Protokole Nr. 4 numatytus įsipareigojimus 2004–2006 metais skirti Lietuvai 319 mln. eurų Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimui nutraukti ir Lietuvos energetikos ūkiui modernizuoti, skyrė 105 mln. eurų nurodytajai programai vykdyti 2004 metais: 95 mln. eurų – į Tarptautinį Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo rėmimo fondą, o 10 mln. eurų – tiesiogiai į specialiąją Lietuvos išdo sąskaitą.

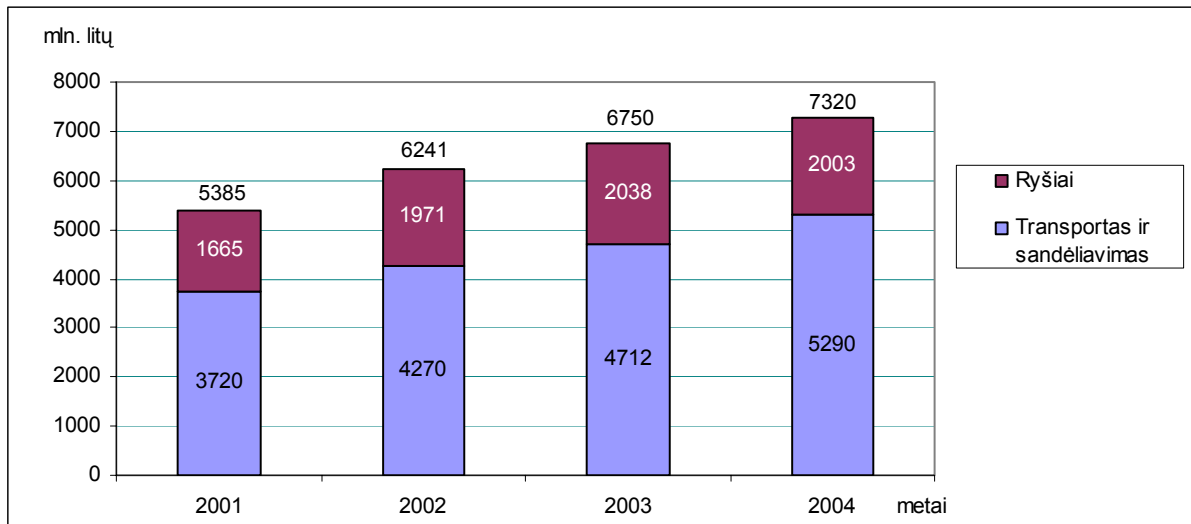
### **Artimiausio laikotarpio prioritetai**

Užtikrinti energijos tiekimo patikimumą.

Užtikrinti branduolinę saugą, tiek eksploatuojant Ignalinos atominę elektrinę, tiek nutraukiant jos eksploatavimą ir tvarkant radioaktyvias atliekas.

## **VIII. TRANSPORTO SISTEMA**

Lietuvos transportas ir ryšiai 2004 metais ir toliau sparčiai plėtojosi, užtikrindami efektyvų šalies vidaus rinkos funkcionavimą, užsienio prekybos ir tranzito paslaugų, žmonių aptarnavimo ir turizmo plėtrą. Pastaraisiais metais Lietuvos transportas ir ryšiai sukuria vis didesnę dalį BVP; 2004 metais – 13,5 procento (iš jų transportas – 9,8, ryšiai – 3,7 procento), arba 7,3 mlrd. litų BVP, t.y. 8,4 procento daugiau nei 2003 metais, 17,3 procento daugiau nei 2002 metais, 36 procentais daugiau nei 2001 metais.



15 pav. Transporto ir ryšių sektoriuose 2001–2004 metais sukurta bendroji pridėtinė vertė (BPV)

Šaltinis – Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenys.

Transporto sektoriuje 2004 metais dirbo apie 92 tūkstančiai darbuotojų, arba 6,4 procento visų dirbančių asmenų. Tai liudija, kad transporto ir ryšių būklė geresnė nei kitų sektorių.

Spartų sektoriaus augimą užtikrino 12-osios Vyriausybės priimtos ir patvirtintos transporto ir ryšių strateginės programos ir plėtros prioritetai, nuolat tobulinama teisinė bazė. Siekiant sudaryti sąlygas plėtoti transporto verslą Lietuvoje ir sukurti valstybių partnerystei palankią teisinę aplinką, 2004 metais parengtos šios transporto ir ryšių plėtrai svarbios strategijos ir programos, kiti svarbūs dokumentai:

Ilgalaikės (iki 2025 metų) Lietuvos transporto sistemos plėtros strategijos projektas;

Valstybinės saugaus eismo automobilių keliais 2005–2010 metų programos projektas;

Šventosios jūrų uosto atstatymo koncepcija;

Skaitmeninės televizijos diegimo Lietuvoje modelis, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 25 d. nutarimu Nr. 1492;

Lietuvos pašto sektoriaus 2004–2008 metų plėtros strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. sausio 21 d. nutarimu Nr. 55;

Geležinkelių transporto kodeksas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. balandžio 22 d. įstatymu Nr. IX-2152;

Klaipėdos giliavandens uosto plėtros koncepcija;

Lietuvos laivybos sektoriaus plėtros strategija.

Siekiant tobulinti susisiekimo sektoriaus teisinę bazę, 2004 metais parengta 220 teisės aktų, iš jų: 106 įstatymų ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų projektai, 112 norminio pobūdžio susisiekimo ministro įsakymų ir kitų. Galima būtų paminėti svarbesnius: Lietuvos Respublikos geležinkelių transporto sektoriaus reformos įstatymas, Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas, Lietuvos Respublikos pašto įstatymo pakeitimo įstatymas, Lietuvos Respublikos prekybinės laivybos įstatymo pakeitimo įstatymas.



Transporto sektoriaus specialistai aktyviai dalyvavo rengiant Lietuvos pozicijas dėl Europos Sąjungos teisės aktų projektų ministerijos kompetencijai priskirtais klausimais ir pozicijas Europos Sąjungos Tarybos darbo grupių posėdžiams. 2004 metais sėkmingai užbaigtas Susisiekimo ministerijos vykdytas „Dvynių“ projektas, finansuojamas pagal PHARE 2001 metų programą „Tolesnis transporto *acquis* derinimas ir administracinių gebėjimų stiprinimas įgyvendinant transporto politiką“.

Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. sprendimu Nr. 884/2004/ES I transporto koridoriaus geležinkelių projektas „Rail Baltica“ įvardytas kaip Europos lygio prioritetinis projektas. Iki 2010 metų šį projektą numatyta įgyvendinti atkarpoje Varšuva–Kaunas, o 2014 metais – iki Rygos.

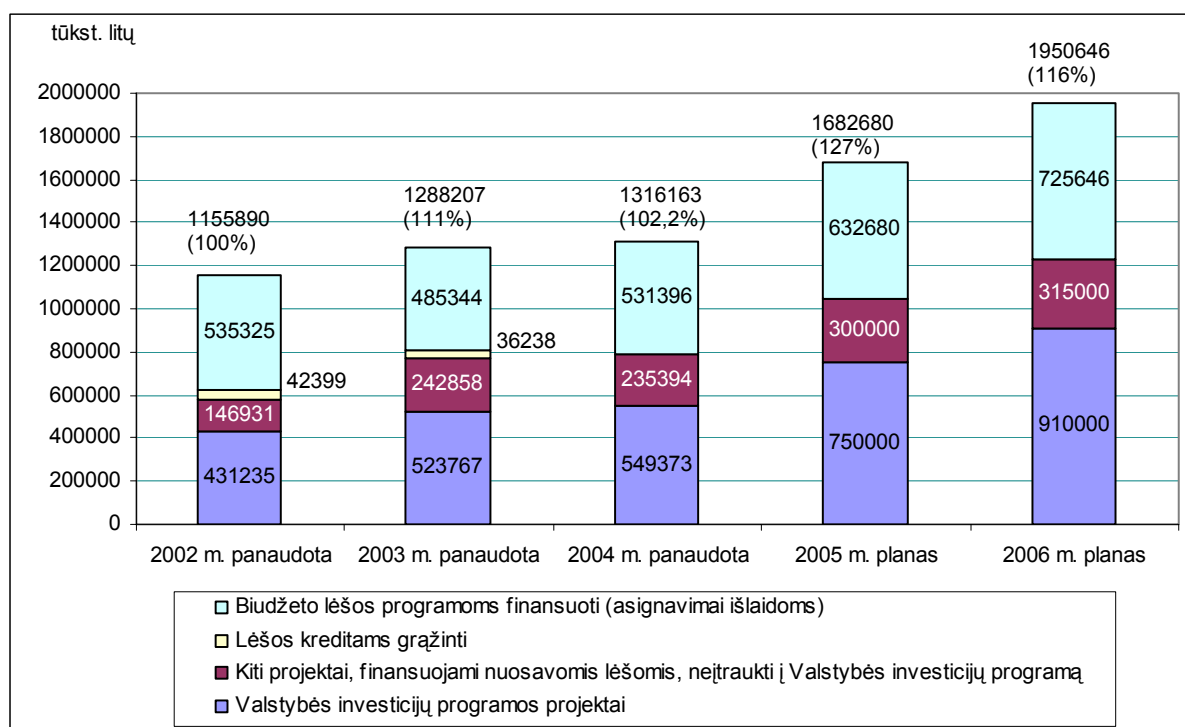
Siekiant gauti Europos Sąjungos finansinę paramą transporto sektoriaus plėtros projektams, ypač regioninei plėtrai, 2004 metais patvirtinti pagrindiniai Europos Sąjungos programiniai dokumentai finansinei paramai gauti (transporto sektoriuje – daugiau kaip 1,5 mlrd. litų): Sanglaudos fondo 2004–2006 metų strategija (daugiau kaip 1 mlrd. litų) ir Lietuvos 2004–2006 metų bendrasis programavimo dokumentas (beveik 0,5 mlrd. litų), pradėtos naudoti Europos Sąjungos paramos lėšos.

Europos Komisijai 2004 metais pateiktos 8 Sanglaudos fondo projektų paraiškos (850 mln. litų), Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis pradėti asfaltuoti žvyrkeliai, stiprinta krašto ir rajoninių kelių danga, įgyvendintos saugaus eismo ir aplinkos apsaugos priemonės. Naudojant Europos regioninės plėtros fondo lėšas (51,6 mln. litų), 2004 metais išasfaltuota ir modernizuota 80,2 kilometro žvyrkelių, krašto ir rajoninių kelių.

Buvo toliau modernizuojama transporto infrastruktūra – kapitališkai suremontuota 63 kilometrai geležinkelių kelių (2003 metais – 60 kilometrų), rekonstruota Kybartų geležinkelio pasienio perdavimo stotis, baigti rekonstruoti Vilniaus geležinkelio stoties keleivių rūmai, įdiegta triukšmo kontrolės sistema Kauno oro uoste, parengti Klaipėdos valstybinio jūrų uosto, uosto prieigų ir Lietuvos pakrantės jūrlapiai, pradėti I, IXD ir IXB transporto koridorių kelių ir transeuropinio tinklo kelių E28 (Vilnius–Prienuai–Marijampolė), E85 (Vilnius–Lyda) ir E272 (Vilnius–Panevėžys–Šiauliai–Palanga) tiesimo ir rekonstravimo darbai, išasfaltuota 146 kilometrai žvyrkelių. Išsamesnė informacija apie infrastruktūros plėtrą pateikta sektorių apžvalgose.

Reikia pažymėti, kad 2004 metais geležinkeliu gabenta rekordiškai daug krovinių, daugiausia per visą nepriklausomybės atkūrimo laikotarpį – 45,6 mln. tonų (beveik 5 procentais daugiau nei 2003 metais). Tarptautiniuose oro uostuose aptarnauta rekordiškai daug keleivių – 1,1 milijono.

Šių rezultatų nebūtų įmanoma pasiekti be Susisiekimo ministerijos įgyvendinamos aiškios transporto infrastruktūros plėtros politikos. Į transporto infrastruktūros modernizavimą 2004 metais investuota daugiau kaip 784 mln. litų, be tų lėšų, kurios perduodamos savivaldybėms iš Kelių priežiūros ir plėtros finansavimo programos (apie 170 mln. litų). Iš viso asignavimai transporto ir ryšių sektoriams 2004 metais sudarė 1,31 mlrd. litų, arba 21 procentu daugiau nei 2002 metais.



16 pav. Susisiekimo ministerijos administruojamos lėšos  
Šaltinis – Susisiekimo ministerijos duomenys.

Elektroninių ryšių ir iš dalies pašto paslaugų rinkos liberalizuotos. 2004 m. gegužės 1 d. įsigaliojo nauji Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas ir Lietuvos Respublikos pašto įstatymas, kuriuose įtvirtintos visos Europos Sąjungos elektroninių ryšių ir pašto *acquis* nuostatos. 2004 metais patvirtinta Lietuvos pašto sektoriaus 2004–2008 metų plėtros strategija. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo nuostatomis, netrukus turi būti patvirtinta Elektroninių ryšių plėtros Lietuvos Respublikoje strategija.

### Geležinkelių transportas

Lietuvoje nuo 2004 m. gegužės 1 d. sukurtos reikiamos teisinės sąlygos liberalizuoti geležinkelių transporto paslaugų teikimo rinką. 2004 m. balandžio 8 d. priimtas Lietuvos Respublikos geležinkelių transporto sektoriaus reformos įstatymas, kuris nustatė geležinkelių transporto sektoriaus reformos tikslus, reformos įgyvendinimo tvarką ir etapus, viešosios geležinkelių infrastruktūros valdytojo veiklos ir šios veiklos priežiūros vykdant reformą ypatumus, taip pat viešosios geležinkelių infrastruktūros modernizavimo ir plėtros finansavimo šaltinius. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 19 d. nutarimu Nr. 610 patvirtintos Rinkliavos už naudojimąsi viešąja geležinkelių infrastruktūra nustatymo taisyklės, reglamentuojančios rinkliavos už naudojimąsi viešąja geležinkelių infrastruktūra dydžio nustatymą ir mokėjimą.

2004 metais toliau renovuota ir modernizuota geležinkelių infrastruktūra – kapitališkai suremontuota daugiau kaip 65 kilometrai geležinkelio kelių, baigtos rekonstruoti Pauosčio ir

Kybartų geležinkelio stotys, toliau dirbami Klaipėdos geležinkelio mazgo plėtros darbai, modernizuojamos elektros tiekimo linijos, signalizacija ir telekomunikacijos.

Į geležinkelių ūkį 2004 metais investuota beveik 370 mln. litų. Nuosavomis lėšomis finansuota daugiau kaip 66 procentai visų investicijų projektų (245,7 mln. litų). 2004 metais panaudota 36,6 mln. litų Europos Sąjungos finansinės paramos lėšų, skirtų IX geležinkelių transporto koridoriaus telekomunikacijoms ir elektros tiekimo linijoms modernizuoti, tiltams rekonstruoti.

Akcinė bendrovė „Lietuvos geležinkeliai“ 2004 metais vežė rekordiškai daug krovinių – 45,6 mln. tonų, tai 2,1 mln. tonų, arba beveik 5 procentais daugiau nei 2003 metais. Keleivių vežimo apimtis, palyginti su 2003 metais, nepakito. Bendrovė vežė 7 milijonus keleivių.

### **Keliai ir kelių transportas**

2004 metais buvo sparčiai modernizuojami svarbiausieji Lietuvos magistraliniai keliai. Kelių priežiūros ir plėtros programai finansuoti 2004 metais skirta 890 mln. litų, daugiausiai išleista keliams prižiūrėti ir investicijų projektams įgyvendinti. Be to, valstybinės reikšmės kelių infrastruktūrai modernizuoti 2004 metais panaudota 78,2 mln. litų Europos Sąjungos paramos lėšų.

IA transporto koridoriuje užbaigti 8,74 kilometro ilgio Šiaulių pietvakarinio aplinkkelio tiesimo darbai, pastatyta dviejų skirtingų lygių sankryža ir viadukas per geležinkelį, taip pat baigtas tiesti 3,04 kilometro ilgio Joniškio aplinkkelis su trimis vieno lygio sankryžomis, pastatytas viadukas per geležinkelį.

IXB transporto koridoriuje (kelyje Vilnius–Kaunas–Klaipėda) atlikti pavienių ruožų dangos ir kelkraščių stiprinimo, atnaujinimo ir rekonstravimo, tiltų ir viadukų pakloto remonto ir aplinkosaugos priemonių diegimo darbai.

Pagal žvyrkelių asfaltavimo programą 2004 metais asfaltuota 146 kilometrai žvyrkelių.

2004 metais pradėti įgyvendinti 5 transeuropinio kelių tinklo plėtros projektai, bendrai finansuojami Europos Sąjungos Sanglaudos fondo lėšomis.

Tinkama kelių ir tiltų priežiūra, kelių tinklo ir jo infrastruktūros plėtra sudarė nepertraukiamo ir saugaus automobilių eismo sąlygas valstybiniuose keliuose. Sisteminga valstybinės reikšmės kelių priežiūra (21,4 tūkst. kilometrų), remontas ir dangos atnaujinimas (720 kilometrų) gerino kelių ir tiltų būklę.

2004 metais įvyko didelių kelių transporto sistemos pokyčių. Lietuvos narystė Europos Sąjungoje atvėrė mūsų vežėjams naujas perspektyvas, iš kurių didžiausia – laisva, jokiais kvotomis nereguliuojama tarptautinio vežimo paslaugų rinka visoje Europos Sąjungoje.

2004 metais pasirengta Lietuvos kelių transporto vežėjų darbui Europos Sąjungos tarptautinio vežimo rinkoje. 2004 m. balandžio 29 d. priimtos Lietuvos Respublikos kelių

transporto kodekso pataisos, kurios sudarė sąlygas išduoti Lietuvos vežėjams Bendrijos leidimus. Vežėjams pradėti išduoti Bendrijos leidimai, kurie nuo 2004 m. gegužės 1 d. pakeitė naudotus Europos Sąjungos valstybių kelionės leidimus vykdyti tarptautinį krovinių vežimą. Tai leido Lietuvos vežėjams netrukdomiems teikti transporto paslaugas Europos Sąjungos ekonominėje erdvėje. 2004 metų pabaigoje Lietuvos vežėjai turėjo 3770 licencijų verstis kelių transporto veikla ir eksploatavo 19672 kelių transporto priemones.

2004 metų pabaigoje keleiviai buvo vežami 420 tolimojo ir 170 tarptautinio reguliaraus susisiekimo autobusų maršrutais.

Tenka apgailestauti, kad 2004 metais Lietuvoje įvyko 6383 eismo įvykiai, arba 7 procentais daugiau nei 2003 metais. Per eismo įvykius 749 asmenys žuvo ir 7895 asmenys buvo sužeisti, tai atitinkamai 5,6 ir 8,7 procento daugiau nei 2003 metais. Galima teigti, kad žuvusiųjų per eismo įvykius sumažinti nepavyksta dėl nepakankamos eismo dalyvių kontrolės, nesaugios jiems aplinkos, netinkamo jų elgesio kelyje. Pažymėtina, kad Susisiekimo ministerijos iniciatyva miestuose ir gyvenvietėse sumažinus leistiną greitį iki 50 kilometrų per valandą, pernai miestuose ir gyvenvietėse žuvusiųjų sumažėjo 4,1 procento, o Vilniuje – net 10 procentų.

### **Vandens transportas**

Klaipėdos valstybinis jūrų uostas gali priimti iki 13,5 metro grimzlės laivus. Japonijos tarptautinio bendradarbiavimo agentūra (JICA) 2004 metais parengė uosto plėtros projekto studiją, kurios tikslas – parengti pasiūlymus dėl uosto plėtros planų rengimo iki 2015 ir 2025 metų. Pagal šią studiją parengta giliavandenis (iki 17 metrų) Klaipėdos valstybinio jūrų uosto plėtros koncepcija.

Flandrijos kompanija „Policy Research Corporation N.V.“ atliko studiją „Naujos laivybos politikos Lietuvoje plėtra ir įgyvendinimas“, pagal kurią rengiami Lietuvos Respublikos teisės aktų pakeitimai, leisiantys sudaryti geresnes sąlygas plėtoti prekybos laivybą, atnaujinti laivyną, geriau rengti jūrininkus, gausinti laivų, plaukiojančių su Lietuvos valstybės vėliava.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės Strateginio planavimo komitetas 2004 m. rugpjūčio 20 d. pritarė Šventosios valstybinio jūrų uosto atstatymui pagal avanuosto variantą. Įsteigtas Šventosios valstybinis jūrų uostas, patvirtinti jo nuostatai, uostui priskirta žemė ir akvatorija.

Toliau modernizuojama Klaipėdos valstybinio jūrų uosto infrastruktūra. Jo infrastruktūrai plėtoti 2004 metais skirta daugiau kaip 100 mln. litų investicijų. 2004 metais pradėti krantinių Nr. 23a–24, 105–106, 118–119 rekonstravimo darbai ir krantinių Nr. 82–89 statyba. Iš viso 2004 metais pastatyta (rekonstruota) 520 metrų krantinių. Be to, 2004 metais rekonstruota 1320 metrų geležinkelio kelių, toliau atliekami uosto gilinimo darbai.

Klaipėdos valstybinis jūrų uostas įvykdė visus Tarptautinio laivų ir uosto įrenginių apsaugos kodekso (ISPS), įsigaliojusio nuo 2004 m. liepos 1 d., reikalavimus. Valstybės

įmonėje Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijoje 2004 metais sėkmingai atliktas ISO auditas ir artimiausiu metu jai bus įteikti ISO 9001 ir ISO 14001 sertifikatai.

Vykdoma Klaipėdos valstybinio jūrų uosto informacinių sistemų plėtros programa, pagal kurią 2004 metais įgyvendintos dvi priemonės: laivo informacinė sistema papildyta mažųjų laivų registracijos moduliu ir pasirašyta su Muitinės departamentu prie Finansų ministerijos laivo informacinės sistemos naudojimo sutartis.

Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste ir Būtingės terminale 2004 metais perkrauta 27,5 mln. tonų krovinių, arba 13,9 procento mažiau nei 2003 metais. Pagrindinė krovos mažėjimo 2004 metais priežastis – stiprus grūdų krovos sumažėjimas (4,2 karto) dėl blogo grūdų derliaus ir nežymus naftos produktų krovos pokytis.

2004 metais gausėjo konteinerių srautas – perkrauta 174,2 tūkstančio TEU konteinerių, arba 47,2 procento daugiau nei 2003 metais. Pagal 2004 metų konteinerių krovos rezultatus Klaipėdos valstybinis jūrų uostas tapo didžiausiu konteinerių uostu tarp rytų Baltijos uostų nuo Talino iki Kaliningrado.

Jūrų transportu 2004 metais vežta 4,7 mln. tonų krovinių, arba 1,6 procento daugiau nei 2003 metais, ir 132,9 tūkstančio keleivių, arba 34,4 procento daugiau nei 2003 metais.

Lietuvos Respublikos vidaus vandenu keliai skirstomi į valstybinės reikšmės (821,3 kilometro), vietinės reikšmės (41 kilometras) ir perspektyvinius (40 kilometrų). Per 2004 metų navigaciją eksploatuota 425 kilometrai vandens kelių. Navigacija vidaus vandenu keliais nuo Kauno iki Klaipėdos 2004 metais truko 230 parų.

### **Oro transportas**

Džiugina oro uostų laimėjimai. Tarptautiniuose Vilniaus, Kauno ir Palangos oro uostuose 2004 metais iš viso gabenta 9,3 tūkst. tonų krovinių ir pašto. Atvykusių ir išvykusių keleivių padaugėjo 38,9 procento (1,1 milijono).

Lietuvos aviakompanijos (akcinė bendrovė „Lietuvos avialinijos“, uždarnosios akcinės bendrovės „Aviakompanija Lietuva“, „Aurela“ ir kitos) 2004 metais vežė 6,6 tūkst. tonų krovinių ir pašto, arba 1,8 karto daugiau nei 2003 metais, ir 589,2 tūkstančio keleivių, arba 48 procentais daugiau nei 2003 metais.

Valstybės įmonė „Oro navigacija“ 2004 metais aptarnavo 108,9 tūkstančio (arba 25,4 procento daugiau nei 2003 metais) skrydžius vykdančių orlaivių – suteikė jiems oro navigacijos paslaugas. Iš jų 76,1 tūkstančio orlaivių (arba 70 procentų) skrido tranzitu. Tranzitinių skrydžių, palyginti su 2003 metais, padaugėjo 27,3 procento. 2004 metais įmonė dirbo pelningai, palyginti su 2003 metais, pelnas padidėjo 3 kartus.

Daugėja reguliarių skrydžių maršrutų, gausėja užsakomųjų skrydžių, plečiama skrydžių geografija.

Valstybės įmonė Tarptautinis Vilniaus oro uostas investicijoms į infrastruktūros modernizavimą 2004 metais skyrė 11 mln. litų nuosavų lėšų. Rekonstruotas keleivių terminalas, kilimo-tūpimo ir orlaivių riedėjimo takai, modernizuotas techninis parkas.

Valstybės įmonė Tarptautinis Palangos oro uostas į keleivių terminalo pritaikymą Europos Sąjungos reikalavimams ir pastatų rekonstravimą 2004 metais investavo 549 tūkst. litų. Valstybės įmonė Kauno aerouostas 2004 metais oro uosto infrastruktūrai modernizuoti skyrė 1,4 mln. litų – baigtas statyti priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos pastatas, rekonstruotos oro uosto perimetro užtvartos, įdiegta orlaivių skleidžiamo triukšmo kontrolės sistema.

Valstybės įmonė „Oro navigacija“ 2004 metais investavo 17 mln. litų į nusileidimo (tūpimo) kontrolės sistemų pakeitimą Palangos tarptautiniame oro uoste, Vilniaus regiono ir Vilniaus aerodromo skrydžių valdymo centrų modernizavimą ir gamybinių (administracinio-gamybinio pastato Vilniuje) pastatų rekonstravimą.

Valstybės įmonė „Oro navigacija“ sertifikuota pagal kokybės vadybos sistemos standartą LST EN ISO 9001:2001 ir 2004 m. gruodžio 9 d. jai įteiktas kokybės sertifikatas.

### **Elektroninių ryšių ir pašto sektoriai**

Elektroninių ryšių ir iš dalies pašto paslaugų rinkos liberalizuotos. 2004 m. gegužės 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas ir naujos redakcijos Lietuvos Respublikos pašto įstatymas, kuriuose įtvirtintos visos Europos Sąjungos elektroninių ryšių ir pašto *acquis* nuostatos.

2004 metais patvirtinta Lietuvos pašto sektoriaus 2004–2008 metų plėtros strategija, kurioje nurodyti svarbiausieji Lietuvos pašto sektoriaus strateginiai tikslai: didinti Lietuvos pašto paslaugų rinkos patrauklumą vartotojams ir investuotojams, optimaliai liberalizuoti Lietuvos pašto paslaugų rinką, užtikrinti universaliųjų pašto paslaugų prieinamumą ir konkurencingumą.

Įsigaliojus naujos redakcijos Lietuvos Respublikos pašto įstatymui, pasiuntinių paslaugų teikėjams paprasčiau pradėti veiklą – apie veiklos pradžią jie privalo pranešti tik Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybai. 2004 metų pabaigoje pašto ir pasiuntinių paslaugas teikė 71 šių paslaugų teikėjas.

Elektroninių ryšių sektoriuje itin sparčiai didėjo konkurencija: 2004 metų pabaigoje norą verstis fiksuoto telefono ryšio veikla buvo pareiškę 40 ūkio subjektų, iš jų šias paslaugas teikia 24 įmonės, tarp jų 9 įmonės – nacionalinių skambučių paslaugas. 2004 metų pabaigoje iš viso buvo 820,04 tūkstančio fiksuoto telefono ryšio linijų, iš jų – 813,5 tūkstančio priklausė akcinei bendrovei Lietuvos telekomui, 6,6 tūkstančio – kitiems operatoriams; fiksuoto telefono ryšio linijų 100 gyventojų nuo 2004 metų pradžios nebemažėja (yra 23,9).

Itin sparčiai plito judrusis telefono ryšys, buvo diegiamos modernios judriojo ryšio technologijos. Judriojo telefono ryšio paslaugų sektoriuje 2004 metų pabaigoje veikė 3 operatoriai ir 5 paslaugų teikėjai. Iki 3,42 milijono padaugėjo judriojo telefono ryšio abonentų (aktyvių – iki 3,05 milijono): 100 gyventojų tenka 99,9 abonto (aktyvių – 89,2).

Skirtųjų linijų paslaugas 2004 metais teikė 15 ūkio subjektų, interneto prieigos paslaugas – 98 teikėjai. 2004 metų pabaigoje buvo 512,24 tūkstančio interneto abonentų (palyginti su 2004 metų pradžios duomenimis, padaugėjo apie 3,2 karto).

Padidėjusi konkurencija mažino paslaugų kainas: ir fiksuoto, ir judriojo ryšio paslaugų teikėjai, atsižvelgdami į vartotojų poreikius, abonentams siūlė įvairius mokėjimo planus. Ypač mažėjo prieigos prie interneto kainos: pavyzdžiui, interneto paslaugų teikėjai kai kurių planų mėnesinius mokesčius sumažino net iki 50 procentų, akcinė bendrovė Lietuvos telekomas privatiems vartotojams pasiūlė keletą naujų labai patrauklių interneto mokėjimo planų (už fiksuotą mėnesinį mokestį neribotai naudotis internetu kasdien nuo 17 iki 8 valandos, savaitgaliais ir švenčių dienomis).

Daug dėmesio skirta Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos programų transliavimo tinklų plėtrai, siekiant užtikrinti, kad gyventojai šias programas galėtų priimti visoje šalies teritorijoje. Modernizuojami ir plečiami radijo ir televizijos programų perdavimo tinklai, magistralinis ATM ir SDH tinklas, bevielės plačiajuostės prieigos tinklas.

### **Artimiausio laikotarpio prioritetai**

Artimiausiu metu taip pat numatomi dideli darbai. Svarbu pabrėžti tolesnę transporto infrastruktūros plėtrą ir modernizavimą, transporto paslaugų kokybės gerinimą, multimodalinio transporto skatinimą, logistikos centrų steigimą, naujų projektų, jungiančių Klaipėdos valstybinį jūrų uostą su kaimyninėmis Skandinavijos ir kitomis Europos valstybėmis Baltijos jūros magistralėmis, rengimą ir įgyvendinimo pradžią, eismo saugos ir saugumo gerinimą.

Išskirtiniai 2005–2008 metų prioritetai:

modernizuoti ir plėtoti kelių, geležinkelių, Klaipėdos valstybinio jūrų uosto ir oro uostų infrastruktūrą;

dalyvauti Europos Sąjungos institucijų veikloje formuojant ir įgyvendinant transporto ir ryšių politiką;

plėtoti dvišalius ryšius transporto, pašto ir elektroninių ryšių srityje su kaimyninėmis valstybėmis;

tinkamai, efektyviai ir maksimaliai naudoti Europos Sąjungos fondų (struktūrinių fondų, Sanglaudos fondo) skiriamos paramos lėšas;

įgyvendinti priemones, užtikrinančias transporto sektorių eismo saugą;

mažinti neigiamą transporto poveikį aplinkai;

sukurti sąlygas (reikiamą infrastruktūrą) steigti modernius logistikos centrus ir jiems prisijungti prie Baltijos regiono transporto logistikos centrų tinklo;

didinti Lietuvos pašto paslaugų rinkos patrauklumą vartotojams ir investuotojams, optimaliai liberalizuoti Lietuvos pašto paslaugų rinką, užtikrinti universaliųjų pašto paslaugų prieinamumą, pašto paslaugų konkurencingumą;

koordinuoti ir skatinti plačiajuosčio ryšio infrastruktūros ir paslaugų plėtrą šalyje, ypač valstybės institucijų prisijungimą prie plačiajuosčio ryšio tinklų.

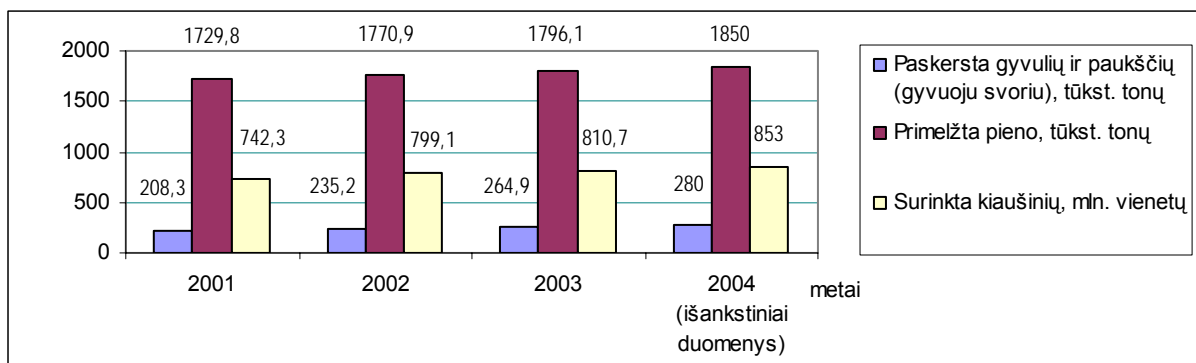
Transporto sistemai tobulinti numatoma panaudoti Europos Sąjungos paramos lėšas (struktūrinių fondų, Sanglaudos fondo ir Šengeno priemonės), taip pat Lietuvos Respublikos

valstybės biudžeto ir nuosavas įmonių lėšas. Transporto infrastruktūrai modernizuoti 2005 metais numatoma panaudoti 1050 tūkst. litų, o 2006 metais – 1225 tūkst. litų.

### IX. ŽEMĖS ŪKIS IR KAIMO PLĖTRA

Pastaruosius trejus metus žemės ūkio produkcijos gamyba didėja. Išankstiniais skaičiavimais, žemės ūkio produkcijos gamyba 2004 metais, palyginti su 2003 metais, padidėjo 2 procentais. Augalininkystės produkcijos gamyba sumažėjo 2 procentais, gyvulininkystės produkcijos gamyba padidėjo 8 procentais.

Gyvulių ir paukščių (gyvuoju svoriu) paskersta 6 procentais, pieno primelžta 3 procentais ir kiaušinių surinkta 5 procentais daugiau nei 2003 metais.



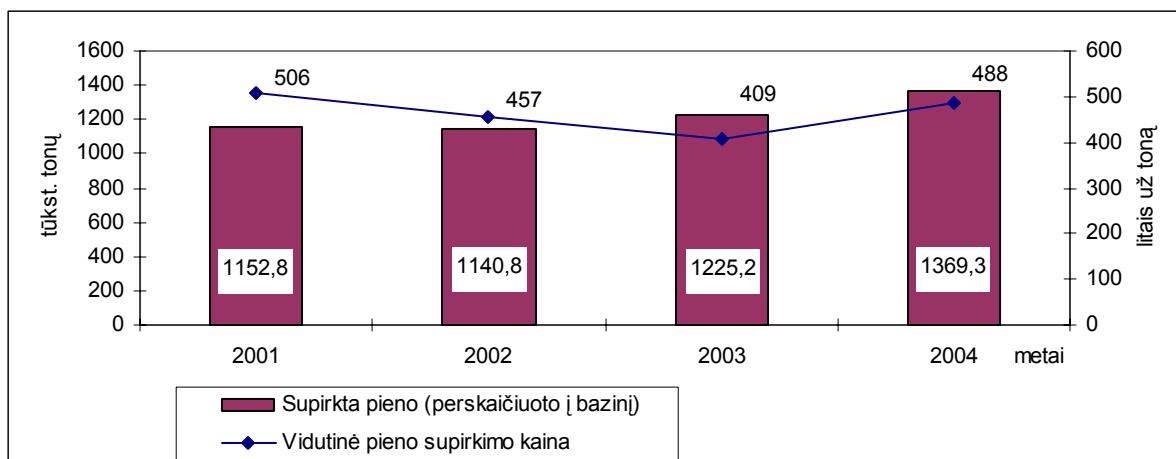
17 pav. Gyvulininkystės produktų gamyba 2001–2004 metais

Šaltinis – Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenys.

Grūdų supirkta 25 procentais, o rapsų – 56 procentais daugiau nei 2003 metais, kitų augalininkystės produktų – mažiau (bulvių – 44 procentais, vaisių – 90 procentų, cukrinių runkelių – 7 procentais, daržovių – 2 procentais). Gyvulių ir paukščių supirkta 7 procentais, pieno, perskaičiuoto į bazinį riebumą, – 12 procentų, kiaušinių – 4 procentais daugiau nei 2003 metais.

Didėjo galvijų, kiaulių, paukščių, pieno supirkimo kainos. Sparčiau didėti kainos pradėjo Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare. 2004 metais, palyginti su 2003 metais, vidutinė galvijų kaina buvo 33 procentais, kiaulių – 8 procentais, paukščių – 9 procentais, bazinio pieno – 19 procentų, natūralaus pieno – 20 procentų didesnė.





18 pav. Pieno supirkimo apimtys ir supirkimo kainų dinamika 2001–2004 metais  
Šaltinis – Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenys.

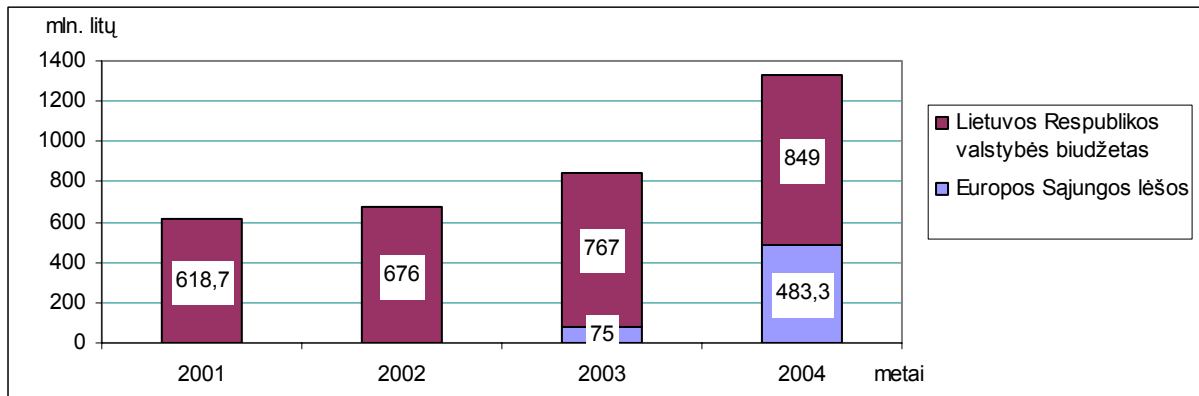
Geriau atsiskaitoma už supirktą žemės ūkio produkciją. Visa skola žemės ūkio produktų gamintojams 2005 m. sausio 1 d. buvo 157 mln. litų, palyginant su 2004 m. sausio 1 d., sumažėjo 44,5 mln. litų. Pagal savivaldybių informaciją žemės ūkio produktus perkančių ir perdirbančių įmonių pradelsto termino skolos žemės ūkio produktų gamintojams 2005 m. sausio 1 d. buvo 12 mln. litų, iš jų 8,4 mln. litų buvo skolingos nevykdančios ūkinės veiklos įmonės.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimais fiziniams ir juridiniams asmenims pagal jų reikalavimus už bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją iš dalies sumokėti 2001 metais skirta 27 mln. litų, už supirktą po 2001 m. spalio 1 d. žemės ūkio produkciją – 1 mln. litų, 2004 metais, vykdant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 8 d. nutarimą Nr. 1143, – 4,8 mln. litų Kaimo rėmimo programos lėšų.

Siekdama gerinti atsiskaitymą už parduotą pieną, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. balandžio 21 d. nutarimu Nr. 454 ir 2004 m. lapkričio 8 d. nutarimu Nr. 393 patikslino 2003 m. birželio 4 d. nutarimu Nr. 726 patvirtintą tipinę pieno pirkimo–pardavimo sutartį.

Pradelsto atsiskaitymo su žemdirbiais problemas trukdo spręsti prekybos įmonių skolos žemės ūkio produktų perdirbimo įmonėms. Pavyzdžiui, ministerijos reguliavimo sričiai priklausančios pieno pramonės įmonės 2005 m. sausio 1 d. žemdirbiams buvo skolingos 2,4 mln. litų, o prekybos įmonės joms – 11,3 mln. litų.

Didėja parama žemės ūkiui ir kaimo plėtrai. 2004 metais žemės ūkio (įskaitant melioraciją), miškininkystės, žuvininkystės ir veterinarijos finansavimas, įskaitant Europos Sąjungos lėšas, palyginti su 2001 metais, padidėjo daugiau kaip 2 kartus.



19 pav. Asignavimai žemės ūkiui, miškininkystei, žuvininkystei ir veterinarijai

Siekiant pagerinti žemdirbių kreditavimą, žemės ūkio veiklos subjektams, imantiems paskolas iš komercinių bankų ir neturintiems pakankamai užstato, garantijas teikia Žemės ūkio paskolų garantijų fondas. Išplėtus šio fondo veiklą, garantijos buvo teikiamos ir žemės ūkio veiklos subjektams, imantiems paskolas projektams pagal SAPARD programą finansuoti. Per visą veiklos laikotarpį fondas suteikė 944 garantijas bankams, o garantijų suma jau perkopė 1 milijardą litų. Nuo 2001 metų garantijų sparčiai daugėjo. 2004 metais iš viso suteiktos 163 garantijos už 100 mln. litų, tai yra 33 procentais daugiau garantijų nei 2003 metais. Garantijos 2004 metais buvo teikiamos mažesniems kreditams – vidutinė vienos garantijos suma buvo 355 tūkst. litų, palyginti su 541 tūkst. litų 2003 metais. Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūrai buvo suteikta viena 42,5 mln. litų garantija grūdams supirkti (2003 metais agentūrai suteikta garantijų už 115,3 mln. litų). Daugiausia garantijų suteikta už kreditus žemės ūkio technikai ir įrangai įsigyti, statyboms ir rekonstrukcijai. Ūkininkams ir įmonėms, veikiančioms kaime, bankai suteikė kreditų su fondo garantijomis už 92,7 mln. litų. Vykdam projektus, kuriems suteiktos fondo garantijos, per metus sukurtos 349 naujos darbo vietos. Garantiniam užmokesčiui ir draudimo įmokoms kompensuoti 2004 metais skirta 3,3 mln. litų iš Kaimo rėmimo programos.

Žemės ūkio veiklos subjektams už jų paimtas paskolas investicijų projektams įgyvendinti ir apyvartinėms lėšoms papildyti nustatyta tvarka buvo kompensuojama dalis palūkanų. Dengta 30 procentų (jauniesiems ūkininkams – 40 procentų) ilgalaikio kredito palūkanų; už apyvartinėms lėšoms formuoti suteiktas paskolas – 60 procentų (jauniesiems ūkininkams – 70 procentų) palūkanų; kompensuojama 50 procentų (jauniesiems ūkininkams – 60 procentų) paskolos žemės ūkio paskirties žemei įsigyti palūkanų. Paskolų palūkanoms kompensuoti 2002 metais skirta 1,2 mln. litų, 2003 metais – 1,8 mln. litų, 2004 metais – 2,5 mln. litų.

Sukurta ir pradėjo veikti nauja žemdirbių ir perdirbimo įmonių apyvartinių lėšų kreditavimo sistema, kai įkeitimui naudojama augalininkystės produkcija. Šiuo metu yra trys grūdų supirkimo ir perdirbimo įmonės, kurioms išduotos licencijos verstis licencijuoto sandėlio veikla. Šiuose sandėliuose 2004 metais laikyta 4,8 tūkst. tonų grūdų.

Svarią investicinę paramą Lietuvos žemės ir maisto ūkis gavo iš SAPARD programos. Nacionalinė mokėjimo agentūra per visus 7 paraiškų rinkimo etapus pagal 7 SAPARD paramos kryptis užregistravo 1222 paraiškas už 947,5 mln. litų, sudarė 883 paramos sutartis už 616 mln. litų, iš viso išmokėjo per 430 mln. litų, iš kurių 366 mln. litų išmokėta jau baigtiems 503 projektams. Agentūra pasirašė 451 paramos sutartį pagal paramos kryptį „Investicijos į pirminę žemės ūkio gamybą“ (išsipareigota išmokėti 237,1 mln. litų, išmokėta 164 mln. litų), 46 sutartis pagal paramos kryptį „Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimo ir marketingo tobulinimas“ (išsipareigota išmokėti 234,6 mln. litų, išmokėta 200 mln. litų).

Daug dėmesio skiriama žemės ūkio produkcijos ir maisto produktų kokybės gerinimui ir kokybės įvertinimo sistemos tobulinimui. Modernizuotos maisto produktų tyrimo laboratorijos – išplėsta jų akreditavimo sritis, žirgynų, avių selekcinio genetinio centro ir kitos su gyvulininkystės produkcijos kokybės gerinimu susijusios laboratorijos, atnaujinta kokybės rodiklių nustatymo įranga, įdiegti tinkamo jautrumo metodai valstybės įmonėje „Pieno tyrimai“. Tobulinama praktinio žemės ūkio specialistų rengimo bazė. Lietuvos veterinarijos akademijoje įrengta naujausia modelinė ferma, skirta tęstiniam žemės ūkio darbuotojų ir studentų mokymui, kvalifikacijos kėlimui organizuoti ir produkcijos kokybei gerinti naudojantis moderniausiomis gyvulių laikymo, šėrimo ir melžimo technologijomis.

Palaišnis superkamo pieno kokybės rodiklių griežtinimas sudarė sąlygas pagerinti žaliavinio pieno kokybę ir pasirengti nuo 2004 m. gegužės 1 d. įgyvendinti Europos Sąjungos reikalavimus. Diegiama Europos Sąjungos reikalavimus atitinkanti kiaulių ir galvijų skerdenų kokybės įvertinimo ir atsiskaitymo už skerdenas sistema, skatinanti auginti mėsinių veislių galvijus ir geresnių mėsinių savybių kiaules. Pagal ją 2004 metais klasifikuota per 730 tūkstančių galvijų ir kiaulių skerdenų. Įgyvendinami privalomieji šviežių vaisių ir daržovių, gėlių ir dekoratyvinių žalumynų kokybės reikalavimai, stiprinama importuojamų, eksportuojamų ir vidaus rinkai teikiamų šviežių vaisių ir daržovių atitikties kokybės reikalavimus kontrolė. Tinkamai įvertinti šviežių vaisių ir daržovių kokybę apmokyti 103 kontrolės institucijų – Valstybinės augalų apsaugos tarnybos ir Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos pareigūnai. Išduoti jų pasirengimą liudijantys sertifikatai.

Bendrajai Europos Sąjungos rinkai teikti produkciją patvirtintos 34 paukščių ir gyvulių skerdyklos, 38 mėsos perdirbimo įmonės, 32 pieno perdirbimo, 26 žuvų perdirbimo įmonės, 18 jūrų laivų ir kitos 29 įmonės didina pasitikėjimą Lietuvoje pagamintais produktais ir sudaro sąlygas plėtoti eksporto galimybes. Garantuotos produkcijos kokybės sertifikatus šiuo metu turi ir apie 127 pieno ūkiai. Žemės ūkio ir maisto įmonės skatinamos diegti ir sertifikuoti kokybės vadybos sistemas pagal ISO 9001 standartus ir aplinkos vadybos sistemas – pagal ISO 14000 standartus. Šiuo metu sertifikuotas kokybės vadybos sistemas turi 22 maisto tvarkymo įmonės ir aplinkos vadybos sistemas – 6 įmonės.

Kaip numatyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje, buvo remiama veislininkystė ir sėklininkystė. Veislininkystės programai finansuoti 2003 metais skirta

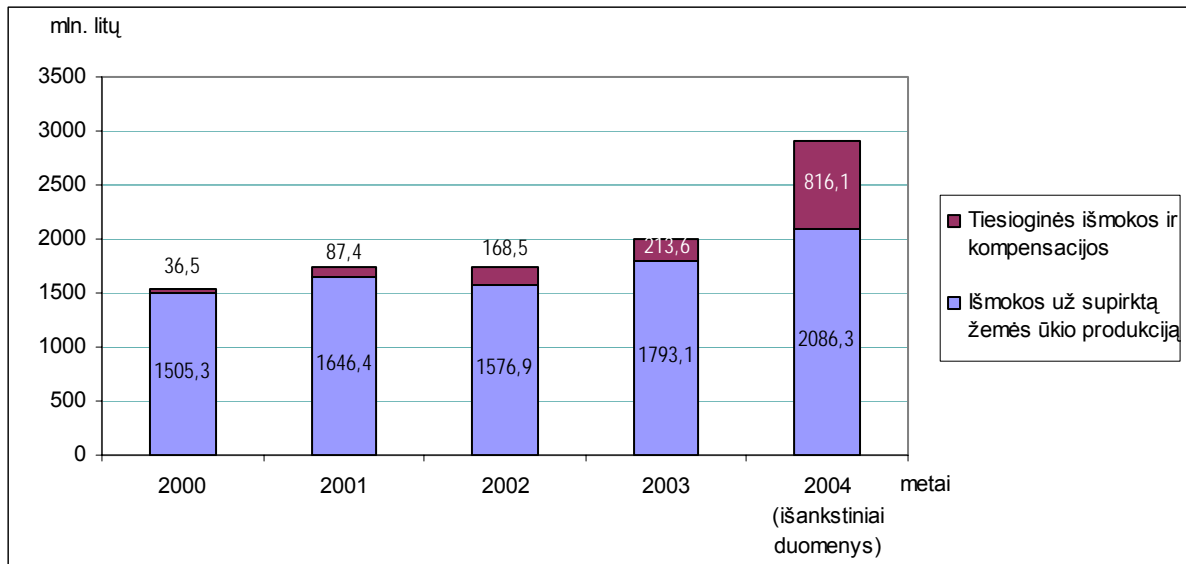
16 mln. litų, 2004 metais – 17,6 mln. litų, paramai veisliniams gyvuliams įsigyti – atitinkamai 4,4 ir 5,7 mln. litų, sertifikuotų augalų dauginamajai medžiagai įsigyti – 8 ir 7 mln. litų.

Dar žemės ūkio ministro 2003 m. gegužės 30 d. įsakymu Nr. 222 paskelbtos 2004 metų svarbiausių žemės ūkio ir maisto produktų gamybos kvotos, kiekliai, remiami išmokomis, ir intervencinės kainos, kurias numatyta taikyti nuo Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą dienos. Siekiant nuo narystės Europos Sąjungoje pradžios taikyti pieno kvotų sistemą, priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 10 d. nutarimas Nr. 1241 „Dėl pieno gamybos kvotų sistemos įdiegimo“. Nutarimas įgyvendintas keliais etapais: žemės ūkio ministro 2003 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. 3D-495 patvirtintos Pieno gamybos kvotų paskirstymo taisyklės, kvotų sistemos įdiegimo principai ir administravimo taisyklės, nustatytos 2003–2004 ir 2004–2005 metų pieno gamybos kvotos, Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos patvirtintas pienu superkančių įmonių sąrašas, sukurta kvotų sistemos duomenų bazė ir administravimo informacinės sistemos. 2003–2004 metais išdalytos 924 tūkst. tonų pardavimo perdirbti ir 130 tūkst. tonų tiesiogiai vartoti kvotos 126 tūkstančiams pieno gamintojų; 2004–2005 metais – 1216 tūkst. tonų pardavimo perdirbti ir 102 tūkst. tonų tiesiogiai vartoti kvotos 120 tūkstančių pieno gamintojų.

2004 metais iš esmės pakito tiesioginių išmokų sistema. Lietuvos žemės ūkio veiklos subjektams vienkartinėms tiesioginėms išmokoms skiriamos lėšos sudaro 55 procentus Europos Sąjungos tiesioginių išmokų. Pagal vienkartinių tiesioginių išmokų už žemės ūkio naudmenų ir pasėlių plotus schemą paramą gauna kur kas daugiau žemės ūkio veiklos subjektų. 2004 metais deklaruota 2551,9 tūkst. hektarų žemės ūkio naudmenų ir pasėlių, už kuriuos mokamos vienkartinės tiesioginės išmokos. Jų plotas 11,5 procento (263,9 tūkst. hektarų) didesnis už planuotą remti (2288 tūkst. hektarų) plotą. Tiesioginės išmokos Europos Sąjungos nustatytais terminais mokamos nuo 2004 m. lapkričio 22 d. iki 2005 m. balandžio 30 d. dviem etapais. Pirmiausia iki 2005 m. kovo 31 d. išmokas gauna žemės ūkio veiklos subjektai, kurių paraiškose nenustatyta klaidų ar netikslumų ir kurie paraiškas pateikė anksčiau.

Tiesioginėmis išmokomis už 2004 metais deklaruotus žemės ūkio naudmenų ir pasėlių plotus numatyta išmokėti bemaž pusę milijardo litų, juos gaus 238,5 tūkstančio pareiškėjų. Iš viso už pasėlius ir gyvulius numatyta išmokėti 0,6 mlrd. litų tiesioginių išmokų.

Padidėjus tiesioginėms ir kompensacinėms išmokoms, žemės ūkio produktų supirkimo kainoms ir supirkimo apimčiai, labai padidėjo žemdirbių pajamos.



20 pav. Žemės ūkio produktų gamintojų pajamų dinamika 2000–2004 metais

Išankstiniais duomenimis, 2004 metais žemės ūkio produktų gamintojų pajamos kartu su tiesioginėmis ir kompensacinėmis išmokomis – 2,9 mlrd. litų, arba 45 procentais didesnės nei 2003 metais. Taigi vienam dirbančiam žemės ūkyje asmeniui 2004 metais teko 12 tūkst. litų pajamų (2003 metais – 8 tūkst. litų).

Sudarius žemdirbiams sąlygas įsigyti neapmokestinto akcizu gazolio ir gaminti pigesnę žemės ūkio produkciją, žemės ūkio, tvenkinių ir kitų vidaus vandenų žuvininkystės produkcijos gamintojams 2003 metais gražinta 80,8 mln. litų akcizo už dyzelinius degalus, 2004 metais už įsigytus 2003 metais dyzelinius degalus baigta išmokėti 11,7 mln. litų akcizo. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos akcizų įstatymu, nuo 2004 m. sausio 1 d. gazolį (dyzelinius degalus) žemdirbiai įsigyja be akcizo.

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės programą, 2004 metais toliau rengti Europos Sąjungos teisę atitinkantys teisės aktai, palaikyta ir tobulinta administravimo ir kontrolės sistema. Administravimo ir kontrolės priemonėms finansuoti 2004 metais skirta 31,8 mln. litų iš Kaimo rėmimo programos (2003 metais žemės ūkio informacinei ir kontrolės sistemai kurti, diegti ir veiklai užtikrinti panaudota 13,4 mln. litų).

Pradėtos įgyvendinti kai kurios Europos Sąjungos rinkos reguliavimo priemonės: parama lieso pieno perdirbimui ir geriamojo pieno vartojimui, privatus sūrių saugojimas, eksporto kompensacinių išmokų sistema. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvoje pradėjus taikyti maisto gaminių eksporto gražinamųjų išmokų sistemą, bendra eksporto gražinamųjų išmokų suma už mėsą, mėsos produktus ir gyvus gyvulius – apie 15,7 mln. litų, už pieno produktus įmonės tikisi 32,3 mln. litų gražinamųjų išmokų, maisto pramonės įmonės pateikė paraiškas išmokėti 280 tūkst. litų perdirbtų produktų eksporto kompensacijų.

Vykdytas intervencinis grūdų pirkimas, dengtos jų saugojimo išlaidos. Valstybės įmonė Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūra, įsteigta 1998 metais perteklinei produkcijai supirkti, pirkė daugiausia perteklinius maistinius grūdus: kviečius, rugius, grikius Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytais kainomis, kurios

dažniausiai buvo didesnės už šių grūdų rinkos kainas. Pagal žemės ūkio veiklos subjektų reikalavimus pertekliniai grūdai buvo perkami nuo derliaus nuėmimo pradžios – rugpjūčio 1 dienos. Agentūros supirktus perteklinius grūdus siekta eksportuoti, kad grūdai kuo greičiau būtų eksportuoti, jų pardavimo kainas teko mažinti, taigi grūdų pirkimo ir pardavimo kainų skirtumui padengti perkant ir realizuojant 1998–2002 metų derliaus grūdus panaudota per 54 mln. litų iš Kaimo rėmimo programos. Grūdų saugojimo išlaidoms atlyginti per minėtąjį laikotarpį prireikė 40 mln. litų. Be nuostolių realizuoti tik 2003 metų derliaus intervenciniu būdu nupirkti grūdai. Pagal Lietuvoje taikytą intervencinio pirkimo modelį patirtos nemažos intervencinės išlaidos laikytinos valstybės pagalba žemės ūkio veiklos subjektams, kadangi palankiomis kainomis supirkus bent dalį išauginto derliaus garantuotos jų pajamos, nes nebuvo finansinių galimybių jas palaikyti pakankamo dydžio tiesioginėmis išmokomis.

2004 metais pakito grūdų intervencinio pirkimo sąlygos. Grūdų intervencinis pirkimas vykdomas vadovaujantis Europos Sąjungos teisės aktais. Intervencinio pirkimo pradžia – 2004 m. lapkričio 1 d., pabaiga – 2005 m. gegužės 31 diena. Perkami kviečiai ir miežiai. Grūdus intervencinei agentūrai gali pasiūlyti ne tik žemės ūkio veiklos subjektai, bet ir kiti grūdų turėtojai, jeigu siūloma ne mažesnė kaip 80 tonų siunta. Intervencinė kaina už toną kviečių ir miežių vienoda – 349,8 lito (101,31 euro).

2004 m. gruodžio 31 d. duomenimis, intervenciniu būdu nupirkta 27,1 tūkst. tonų kviečių ir miežių. Didžiuma su intervenciniais pirkimais susijusių išlaidų bus dengiama Europos Sąjungos lėšomis: grūdų saugojimas, priėmimas, gabenimas iki artimiausio uosto prireikus eksportuoti. Be to, grūdai negali būti parduodami mažesne už intervencinę kainą. Užsitęsęs jų realizavimo terminui, sprendimą dėl pardavimo kainų tikslinimo priima Europos Komisija.

Įmonių I ir II klasės kviečių saugojimo išlaidoms atlyginti 2004 metais skirta 1,8 mln. litų iš Kaimo rėmimo programos (už faktiškai saugotas 385 tūkst. tonų grūdų).

Negalutiniais Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, 2004 metais, palyginti su 2003 metais, užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto prekėmis apyvarta padidėjo 23,8 procento (apie 1,1 mlrd. litų). Eksportas padidėjo 24,3, importas – 23,4 procento. Prekybos balansas – 11 mln. litų.

Plėtojama ekologinė gamyba. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. ekologinė gamyba vykdoma, sertifikuojama ir kontroliuojama vadovaujantis Europos Tarybos reglamentu 2092/91. 2004 metais parengti ir žemės ūkio ministro įsakymais patvirtinti teisės aktai, reglamentuojantys valstybėms narėms priskirtas funkcijas. Ekologinė gamyba remiama pagal Lietuvos kaimo plėtros 2004–2006 metų plano priemonę „Agrarinė aplinkosauga“. Narystės Europos Sąjungoje sąlygomis šios išmokos pagal atskiras pasėlių rūšis padidėjo 2–3 kartus. Ekologinės gamybos ūkių pagausėjo ir jų plotai padidėjo 2004 metais, palyginti su 2003 metais, apie 80 procentų. 2004 metais sertifikuoti 1179 ekologinės gamybos ūkiai; sertifikuota 42961 hektaras, arba apie 1,5 procento visų šalies žemės ūkio naudmenų. Pažymėtina, kad ekologinė gamyba jau persiorientuoja į prekinę, su stambiaisiais prekybos tinklais sudarytos prekybos ekologiškais maisto produktais sutartis.

Alternatyvi žemės ūkiui veikla, netradicinių žemės ūkio produktų gamyba buvo remiama per SAPARD programą. Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos pasirašė 52 sutartis pagal kryptį „Ekonominės veiklos plėtra ir alternatyvių pajamų skatinimas“, įsipareigodama išmokėti 34,1 mln. litų, išmokėjo 23 mln. litų.

Siekiant skatinti įvairinti žemės ūkio ir jam artimą veiklą, plėtoti alternatyvią žemės ūkiui veiklą, taip pat numatyta parama pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemones. Lėšos pagal šias priemones 2004 metais nepradėtos mokėti, kadangi atsižvelgiant į daugelio kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonių specifika ir siekiant užtikrinti tolygų ir sklandų paraiškų surinkimą pratęstas paraiškų surinkimo terminas, taigi paraiškos pradėtos vėliau vertinti.

2004 metais pradėtos mokėti lėšos ir pagal Lietuvos kaimo plėtros 2004–2006 metų plano priemones (ankstyvas pasitraukimas iš prekinės žemės ūkio gamybos, agrarinė aplinkosauga, pusiau natūrinių restruktūrizuojamų ūkių rėmimas, standartų laikymasis), kadangi dėl didesnio nei tikėtasi paraiškų gauti tiesiogines išmokas už žemės ūkio naudmenas (vietoj planuotų 200 tūkstančių paraiškų gauta per 240 tūkstančių) skaičiaus, dažnų klaidų (dėl to tikrinta nuo 5 iki 10 procentų subjektų), taip pat paraiškų gauti išmokas ūkininkaujantiems mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse ar vietovėse su aplinkosauginiais apribojimais gausos (planuota gauti 70 tūkstančių paraiškų, gauta per 110 tūkstančių), Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos, stokojanti darbo išteklių, tikrino šias paraiškas ilgiau.

Kaimo gyventojų ir žemdirbių švietimas, konsultavimas, mokymas – viena esminių žemės ūkio ir kaimo plėtros sąlygų, be kurios neįmanoma toliau tobulinti žemės ūkio gamybos, struktūriškai pertvarkyti ir pritaikyti laisvosios rinkos sąlygoms žemės ūkį, taip pat modernizuoti kaimą kaip tradicinę gyvenamąją vietovę, kurioje gyvena daugiau kaip trečdalis šalies gyventojų. Žemdirbių švietimu, konsultavimu ir mokymu rūpinasi Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba, Žemės ūkio rūmai, mokslo, studijų ir mokymo institucijos. Žemdirbiams konsultuoti iš Kaimo rėmimo programos 2004 metais skirta 7595 tūkst. litų, iš jų Konsultavimo tarnybai – 6645 tūkst. litų, iš to skaičiaus apie 400 tūkst. litų žemės plotų matavimo prietaisams įsigyti (2003 metais skirta 6300 tūkst. litų). Žemės ūkio rūmams žemdirbiams ir kaimo gyventojams konsultuoti alternatyvios žemės ūkiui veiklos, kooperacijos, ekologinės žemdirbystės klausimais 2004 metais skirta 950 tūkst. litų (2003 metais – 900 tūkst. litų). Koordinuojant šių institucijų veiklą, daugiausia dėmesio skiriama teikiamų konsultavimo paslaugų kokybės ir veiklos veiksmingumo gerinimui, konsultavimo paslaugų plėtrai. Iš Kaimo rėmimo programos paramai žemdirbių švietimui, mokslo rezultatų sklaidai, tarptautinėms konferencijoms, seminarams, Žemės ūkio rūmų narių šviečiamajai veiklai, kultūriniais renginiais kaime organizuoti 2004 metais skirta 950 tūkst. litų (2003 metais – 980 tūkst. litų). Užsakoviesiems moksliniams tyrimams, tarp jų Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto atliekamiems darbams finansuoti, 2004 metais skirta 4597 tūkst. litų (2003 metais – 4500 tūkst. litų), žemės ūkio tarptautinėms ir respublikinėms parodoms, mugėms, žemės ūkio konkursams organizuoti 2004 metais skirta 966 tūkst. litų

(2003 metais – 780 tūkst. litų). Žemdirbių mokymui, skirtam įsigyti profesinį pasirengimą ūkininkauti, 2004 metais skirta 617 tūkst. litų (2003 metais – 391 tūkst. litų).

Per metus surengta 1080 seminarų, ūkininkams suteikta per 62 tūkstančius konsultacijų. Pagal ūkininkavimo pradmenų mokymo programą 2004 metais organizuoti 104 mokymo kursai, apmokyti 3147 ūkininkai. Vykdam žemdirbių tęstinį mokymą, SAPARD programos lėšomis paremti 77 mokymo projektai, apmokyta 15 tūkstančių žemdirbių.

Nuo žemės reformos pradžios iki 2005 m. sausio 1 d. pateikta 745,5 tūkstančio piliečių prašymų atkurti nuosavybės teises į 4,2 mln. hektarų žemės kaimo vietovėje. Iki šios datos 688 tūkstančiams piliečių atkurtos nuosavybės teisės į 3,73 mln. hektarų. Tai sudaro 90,9 procento piliečių prašymuose atkurti nuosavybės teises nurodyto ploto.

Apskričių viršinininkų administracijų duomenimis, nuosavybės teisės į žemę, mišką ir vandens telkinius, atlyginant pinigais, atkurtos 120 tūkstančių piliečių. Nuo žemės reformos pradžios piliečiams išmokėta 597,6 mln. litų, iš kurių net 390 mln. litų kompensacijoms išmokėti iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto skirta 2004 metais. Tai buvo pirmieji metai, kai išmokėtos visos lėšos, kurių prireikė tais metais.

Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste, Smiltelės upės žiotyse, 2004 metais pastatyta Baltijos jūros žvejybos laivų prielauka, kuria naudojasi didžiuma Baltijos jūroje žvejojančių Lietuvos laivų.

Priimtas naujos redakcijos Lietuvos Respublikos žuvininkystės įstatymas, kuriame nurodyta, kad visos žuvininkystės valstybinio reguliavimo, žuvų išteklių išsaugojimo ir kontrolės funkcijos jūrų vandenyse pavedamos Žemės ūkio ministerijai. Šiuo tikslu Klaipėdoje suformuotas Žuvininkystės departamento Žvejybos kontrolės skyrius, stiprinama jo materialinė bazė. Tobulinama kontrolės teisinė pusė – keičiamas ir pildomas Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas.

Siekiant griežtinti žvejybos ir žuvų išteklių naudojimo kontrolę, nustatytos žuvų iškrovimo iš laivų, pardavimo ir supirkimo vietos Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste, įdiegta palydovinio ryšio žvejybos laivų stebėjimo sistema, sukurtas žvejybos laivų rejestras.

Pagal Europos Sąjungos bendrosios žuvininkystės politikos nuostatas pirminio žuvininkystės produktų pardavimo metu vykdoma trečiosios ir galutinės pakopos žuvų išteklių naudojimo apskaita ir kontrolė, neleidžianti žvejams nuslėpti sugautų žuvų. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 25 d. nutarimu Nr. 1490 patvirtintos Pirminio žuvininkystės produktų pardavimo, supirkimo ir kontrolės taisyklės.

Žemės ūkio ministerija, vykdydama žemės ūkio ir kaimo plėtros politiką, svarbiausiais klausimais konsultuojasi su žemdirbių ir žemės ūkio produkcijos perdirbėjų savivaldos institucijomis. Žemdirbių asociacijų atstovavimui Europos Sąjungos žemės ūkio organizacijose finansuoti 2004 metais iš Kaimo rėmimo programos skirta 82 tūkst. litų.

Pagrindiniuose Lietuvos strateginio planavimo dokumentuose – Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje (iki 2015 metų), Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikėje strategijoje ir Nacionaliniame susitarime siekiant ekonominės ir socialinės pažangos – suformuluotas pagrindinis žemės ūkio ir kaimo plėtros tikslas – tolydi,



subalansuota žemės ūkio ir kaimo plėtra su modernia gamybine ir socialine infrastruktūra ir sveika aplinka, teikianti visos šalies gyventojams geros kokybės produktus ir paslaugas, o kaimo gyventojams – palankias verslo, darbo ir buities bei socialines sąlygas.

Artimiausio laikotarpio prioritetai: siekti tolygios kaimo ekonominės ir socialinės plėtros, užtikrinti modernaus, kooperuoto ir konkurencingo žemės ūkio bei maisto sektoriaus formavimą.

## **X. APLINKOS APSAUGA IR URBANISTINĖ PLĖTRA**

Siekiant sukurti racionalią atliekų tvarkymo sistemą, tenkinančią visuomenės poreikius, užtikrinančią gerą aplinkos kokybę ir nepažeidžiančią rinkos ekonomikos principų, papildyti atliekų tvarkymą reglamentuojantys teisės aktai – valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas ir Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, juose nustatyti netinkamų naudoti transporto priemonių, elektros ir elektroninės įrangos ir alyvų atliekų tvarkymo sistemos kūrimo principai.

Siekiant pagerinti atliekų tvarkymo užduočių vykdymą, 2004 metų sausį priimti Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo pakeitimai, numatantys mokesčio lengvatų taikymą įvykdžiusiesiems dalines atliekų tvarkymo užduotis. Gruodį Lietuvos Respublikos Vyriausybė pritarė Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo pakeitimo įstatymo projektui, įstatyme numatytas atleidimas nuo mokesčio mokėjimo tuo atveju, kai apmokestinami gaminiai ir gaminiais pripildyta pakuotė išvežami iš Lietuvos teritorijos per trečiuosius asmenis. Kad mokesčio mokėtojai galėtų tinkamai deklaruoti mokestį už aplinkos teršimą apmokestinamųjų gaminių ir pakuotės atliekomis, jo mokėjimo ir deklaravimo terminas pratęstas nuo 30 iki 60 dienų.

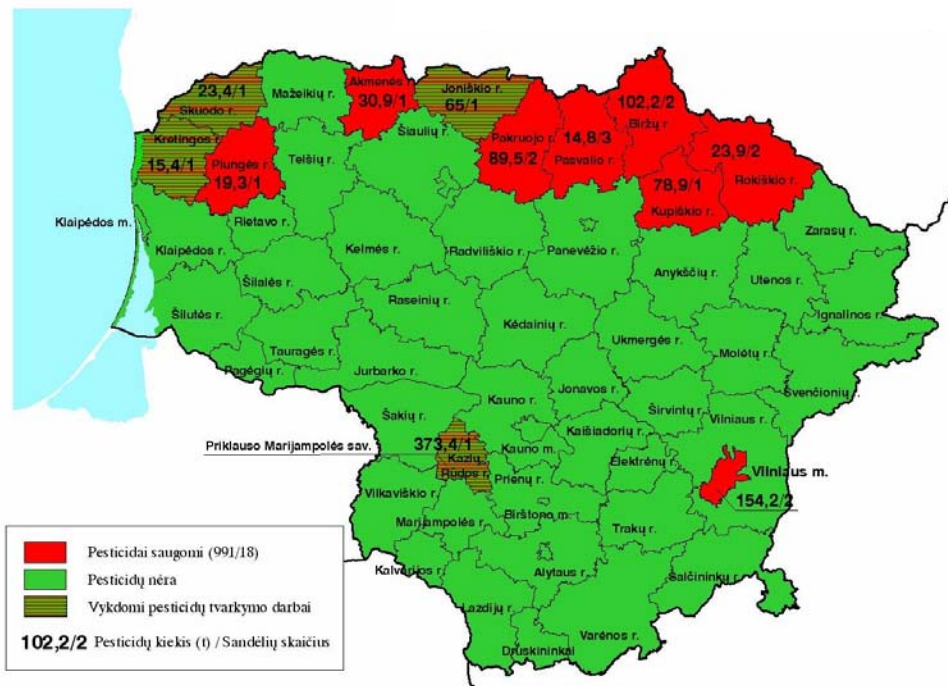
Pradėta vykdyti Gaminių ir pakuotės atliekų tvarkymo programa, kurios pagrindinis tikslas – finansuoti atliekų surinkimo ir perdirbimo sistemų plėtros projektus. Įgyvendinant šią programą, paskelbti 6 plastikinės, stiklinės, popierinės ir metalinės pakuotės atliekų ir padangų atliekų surinkimo ir perdirbimo konkursai; nustatyti padangų atliekų surinkimo ir perdirbimo konkurso laimėtojai (uždaroji akcinė bendrovė „Metaloidas“ ir akcinė bendrovė „Akmenės cementas“). Su uždaroja akcine bendrove „Metaloidas“ pasirašyta iki 5 tūkst. tonų padangų atliekų perdirbimo per metus sutartis, 2005 metų sausį pasirašyta su akcine bendrove „Akmenės cementu“ 4 tūkst. tonų padangų atliekų perdirbimo per metus sutartis.

Panaudojant Europos Sąjungos ISPA ir Sanglaudos fondo paramos lėšas, 2004 metais buvo įgyvendinami 7 investiciniai atliekų tvarkymo projektai – kuriamos Šiaulių, Tauragės, Marijampolės, Vilniaus, Klaipėdos, Telšių ir Alytaus regioninės atliekų tvarkymo sistemos, kurių bendra vertė – daugiau kaip 270 mln. litų. Paskelbti 27 atliekų tvarkymo sistemų sukūrimo projektų darbų ir paslaugų teikimo konkursai, pasirašytos 3 darbų sutartys dėl kompostavimo ir didžiųjų atliekų priėmimo aikštelių statybos. Parengtos ir pateiktos Europos Komisijai Kauno ir Utenos regioninių atliekų tvarkymo sistemų sukūrimo investicinių projektų paraiškos, kurių bendra vertė – 108,3 mln. litų.



21 pav. Regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimo schema (prie regioninių atliekų tvarkymo sistemų nurodyti metai – projektų paraiškų pateikimo Europos Komisijai metai)

Baigiamos tvarkyti pesticidų atliekos. 2004 metais sutvarkyta ir į Hamburgo pavojingų atliekų deginimo įmonę išvežta 780 tonų pesticidų atliekų iš 30 sandėlių (Alytaus, Lazdijų, Kauno, Kelmės, Klaipėdos, Molėtų, Panevėžio, Radviliškio, Šiaulių, Šilutės rajonų, Birštono, Kauno ir Klaipėdos miestų). Tikimasi, kad 2005 metais bus sutvarkyta likusi pesticidų atliekų dalis. Sutvarkytos 12 bankrutavusių įmonių sukauptos pavojingos atliekos.



22 pav. Pesticidų atliekų sutvarkymas 2005 m. sausio 1 d. duomenimis

Siekiant spręsti pramonėje susidarančių pavojingų atliekų tvarkymo ir antrinių žaliavų geresnio naudojimo klausimus, buvo toliau įrengiamos Klaipėdos, Alytaus ir Vilniaus regioninių pavojingų atliekų tvarkymo aikštelės, komplektuojama jų technologinė įranga ir transportas. Šiaulių regioninėje aikštelėje buvo atliekami saugyklų plėtros darbai – papildomai statomos skystų ir kietų degiųjų pavojingų atliekų saugyklos. Visos keturios pavojingų atliekų tvarkymo aikštelės (Vilniuje, Šiauliuose, Klaipėdoje ir Alytuje) vykdo pavojingų atliekų tvarkymo veiklą savo regionuose.

Iki 2004 m. liepos 1 d. keturios pavojingų atliekų tvarkymo uždarnosios akcinės bendrovės reorganizuotos – sujungtos į vieną uždarąją akcinę bendrovę „Toksika“, kurios buveinė yra Vilniuje, su filialais Alytuje, Klaipėdoje ir Šiauliuose.

Siekiant užtikrinti Valstybinės pavojingų atliekų tvarkymo programos 1999–2003 metų įgyvendinimo priemonių testinimą, atliktas taikomasis mokslinio tyrimo darbas „Lietuvoje susidarančių pavojingų atliekų būklės analizė ir pasiūlymai jų tvarkymui pagerinti“. Šių pasiūlymų pagrindu parengtas naujos programos projektas šiuo metu derinamas su suinteresuotomis institucijomis. Atnaujintoje programoje numatytos pavojingų atliekų ilgalaikio saugojimo, deginimo ir utilizavimo artimiausių 4 metų priemonės.

Suteikta parama Panevėžio miesto specializuotai autotransporto įmonei, pradėtas vykdyti antrinių žaliavų (popieriaus ir plastmasės atliekų) paruošimo perdirbti techninės ir technologinės bazės modernizavimo projektas. Šio projekto tikslas – padidinti antrinių žaliavų surinkimo ir paruošimo perdirbti apimtį (iki 500 tonų popieriaus atliekų ir 200 tonų plastmasės atliekų) ir pagerinti žaliavų kokybę, įsigyjant ir sumontuojant atliekų rūšiavimo ir automatinio presavimo technologines linijas ir įrengiant gamybinį cechą.

Siekiant gerinti gyvenimo kokybę, aplinką ir verslo konkurencingumą spartėjančios ūkio plėtros sąlygomis, 2004 metais daug dėmesio skirta komunalinio ūkio sektoriui. Kad vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas taptų šiuolaikiška ir savarankiška, visos visuomenės poreikius ir interesus atitinkančia Lietuvos ūkio dalimi, parengta ir aplinkos ministro 2005 m. sausio 12 d. įsakymu Nr. D1-23 patvirtinta Vandentvarkos ūkio (vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo) plėtros strategija.

Siekiant užtikrinti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio vystymosi tolygumą ir efektyvumą visuose šalies regionuose, parengtas Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo (vandentvarkos) įstatymo projektas. Priėmus įstatymą, bus pertvarkytas vandens paslaugų valdymas ir reguliavimas. Tai sudarys sąlygas modernizuoti ir plėtoti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą, gerinti paslaugų kokybę, jas teikti optimaliomis kainomis.

Siekiant užtikrinti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų visuotinumą, ilgalaikiškumą, nepertraukiamumą ir vartotojų apsaugą, rengiami vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kokybės standartai.

Siekiant pagerinti komunalinių paslaugų teikimo organizavimą ir paslaugų kokybę, Aplinkos ministerijoje įsteigtas Komunalinio ūkio departamentas.

Be teisinės vandenių apsaugos sistemos tobulinimo, 2004 metais, kaip ir ankstesniais metais, daug dėmesio skirta vandenių taršos komunalinėmis nuotekomis mažinimui, centralizuotų vandens tiekimo sistemų renovavimui ir plėtrai. Naudojant Europos Sąjungos ISPA ir Sanglaudos fondo paramos lėšas, 2004 metais įgyvendinti 9 investiciniai vandentvarkos projektai – Druskininkų, Jonavos, Vilniaus, Kėdainių, Plungės, Mažeikių, Radviliškio, Kauno ir Neringos, kurių bendra vertė – 449 mln. litų. Paskelbti 24 vandentvarkos darbų ir paslaugų teikimo konkursai, pasirašytos 7 vandentvarkos darbų sutartys. Parengti 5 regioniniai investiciniai upių baseinų planai (galimybių studijos), parengtos ir Europos Komisijai pateiktos Nemuno žemupio ir Nemuno vidurupio baseinų investicinių studijų pirmųjų paketų paraiškos gauti Europos Sąjungos paramą. Šių investicinių paketų bendra vertė – 426,7 mln. litų.

Kuriant upių baseinų valdymo struktūrą, 2004 metais atliktas upių baseinų rajonų gamtinės būklės vertinimas, žmogaus veiklos poveikio vandens telkinių būklei apžvalga, vandens naudojimo ekonominė analizė, pradėti rinkti ir sisteminti duomenys apie upių baseinų rajone esančius saugomus plotus pagal aplinkos ministro 2003 m. birželio 30 d. įsakymą Nr. 329. Siekiant sudaryti galimybę priimant sprendimus dėl baseininio valdymo dalyvauti ir visuomenei, priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 23 d. nutarimas Nr. 198 „Dėl Informacijos apie upių baseinų rajonus teikimo visuomenei, vandens naudotojams ir kitiems suinteresuotiems asmenims tvarkos patvirtinimo“, parengtas projektas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo dėl Nemuno, Lielupės, Ventos ir Dauguvos upių baseinų rajonų koordinavimo tarybų sudėties nuostatų patvirtinimo.

Pastaraisiais metais vis didesnę visuomenės susirūpinimą kelia Baltijos jūros tarša. Siekiant tinkamai pasirengti galimų avarinių išsipylimų atvejams, parengtas bendradarbiaujant su Rusijos atsakingomis institucijomis tarpvyriausybiniu susitarimu dėl bendradarbiavimo kovojant su Baltijos jūros teršimu nafta ir kitomis kenksmingomis medžiagomis projektas. Pasirašyta Bendra Lietuvos ir Rusijos Baltijos jūros ir Kuršių marių dalių aplinkos monitoringo programa, kuri turėtų būti pradėta įgyvendinti 2005 metų vasarą. Vykdamas UNESCO Pasaulio paveldo komiteto sprendimą, kartu su Rusijos Federacijos gamtos išteklių ir aplinkos apsaugos ministerijos atstovais parengtas naftos verslovės D-6 poprojektinio vertinimo veiksmų planas, kurį įgyvendinant tikimasi objektyviai įvertinti verslovės aplinkai keliamą pavojų ir parengti pasiūlymus dėl poveikį mažinančių priemonių.

Iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų aplinkos kokybės gerinimo ir žalos aplinkai prevencijos priemonėms įgyvendinti 2004 metais skirta 29,7 mln. litų. Įgyvendintas 21 projektas, kuriems numatytos skirti paramos lėšos (bendra projektų vertė – 28,9 mln. litų). Naudojant skirtas lėšas, saugomos teritorijos bus pritaikytos turizmui, nugriauti jose stovintys ir kraštovaizdį darkantys bešeimininkiai pastatai, Klaipėdoje bus modernizuota Jūrinių tyrimų centro aplinkos kokybės laboratorija, šiuo metu neatitinkanti Europos Sąjungos reikalavimų, bus sustiprinti regionų aplinkos apsaugos departamentai, patobulinta gamtos išteklių ir gyvosios gamtos apsaugos kontrolė, avarijų prevencija ir valdymas. Iš paramos lėšų, be kita ko, bus tvarkomi vandens telkiniai ir pajūris, informuojama ir šviečiama visuomenė.

Siekiant pristabdyti Lietuvos Baltijos jūros krantų degradavimą, pradėta įgyvendinti Pajūrio juostos tvarkymo programa – atlikti kopagūbrio atkūrimo ir tvarkymo žemyninėje dalyje darbai, paplūdimių ir apsauginio paplūdimio kopagūbrio atkūrimo ir tvarkymo darbai Kuršių nerijoje, pradėti bunos projektavimo ir statybos darbai. Iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų skirta 5,6 mln. litų projektui „Lietuvos Baltijos pajūrio juostos atkūrimas ir išsaugojimas“ įgyvendinti. Pagrindinis projekto tikslas – užtikrinti subalansuotą kranto juostos plėtrą išsaugant ateities kartoms vertingiausią Lietuvos kraštovaizdžio dalį – Baltijos jūros pakrantės juostą.

Įgyvendinant Kioto protokolo ir Europos Sąjungos reikalavimus mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimus, 2004 metais parengtas ir su Europos Komisija suderintas Šiltnamio dujų nacionalinio paskirstymo 2005–2007 metų planas, baigiama kurti šiltnamio dujų prekybos registravimo sistema, aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. D1-231 patvirtinta Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarka, kuri iš esmės įteisino prekybos šiltnamio dujų apyvartiniais leidimais sistema.

Siekiant skatinti atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą, mažinti aplinkos teršimą ir vykdyti Kioto protokolo įsipareigojimus mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išsiskyrimą į aplinką, Lietuvos Respublikos mokesčių už aplinkos teršimą įstatymo pakeitimo įstatymo projekte numatytas atleidimas nuo mokesčio, kai tarša susidaro naudojant biokurą arba įgyvendinamos aplinkosauginės priemonės, mažinančios tam tikro teršalo išmetimą į aplinką ne mažiau kaip 5 procentais.

Parengta ir aplinkos ministro 2004 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. D1-154 patvirtinta Pavojingų cheminių medžiagų eksporto ir importo tvarka, nustatanti Lietuvos Respublikos valstybės institucijų uždavinius ir funkcijas, eksportuotojų ir importuotojų pareigas.

Siekiant užtikrinti ozono sluoksnį ardančių medžiagų naudojimą neviršijant nustatytųjų limitų ir sumažinti poveikį ozono sluoksniui, vykdytas ozono sluoksnį ardančių medžiagų importo, eksporto, naudojimo, utilizavimo ir regeneravimo monitoringas. Parengti ozono sluoksnį ardančių medžiagų tvarkymo reikalavimai.

Gamtos apsaugos srityje labai daug dėmesio skirta saugomoms teritorijoms – pradėtos steigti naujos saugomos teritorijos, sudarysiančios Lietuvoje dalį Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“. Iki 2004 metų pabaigos įsteigta 61 paukščių apsaugai svarbi teritorija (iš numatytų 78). Sudarytas vietovių, atitinkančių Europos Bendrijos svarbos buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašas. Per artimiausius 6–7 metus joms bus siekiama suteikti Europos Bendrijos svarbos saugomų teritorijų statusą.

Siekiant išsaugoti žmonių bei gyvūnų sveikatą ir Lietuvos biologinę įvairovę, sukurta genetiškai modifikuotų organizmų naudojimo, tiekimo į rinką, išleidimo į aplinką teisinė ir kontrolės sistema.

Tobulinant subalansuoto žuvų išteklių naudojimo reguliavimo sistemą, nustatytos priemonės, užtikrinančios efektyvesnę žvejybos kontrolę. Daugiau dėmesio skirta mėgėjiškos žūklės, o ne verslinės žvejybos plėtrai. 2004 m. liepos 15 d. priimtas Lietuvos Respublikos mėgėjiškos žūklės įstatymas, jo lydymieji teisės aktai.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 24 d. nutarimu Nr. 515 nuo 2004 m. sausio 1 d. įsteigta biudžetinė įstaiga Augalų genų bankas, siekiant užtikrinti ilgalaikį augalų nacionalinių genetinių išteklių išsaugojimą ir tausojantį naudojimą.

Siekiant sukaupti duomenis apie miškus, jų priklausomybę, miško išteklių kiekį, kokybę ir ekonominę vertę, įsteigtas ir pradėjo veikti Lietuvos Respublikos miškų valstybės kadastras. Parengtos ir patvirtintos naujos valstybinės reikšmės miškų schemos (valstybinės reikšmės miškų plotas padidėjo 75,5 tūkst. hektarų).

Valstybiniame miškų ūkio sektoriuje 2004 metais įveista 1118 hektarų naujų miškų. Baigti sertifikuoti miškų urėdijų valdomi valstybiniai miškai. Valstybiniuose miškuose atnaujinta ir įrengta daugiau kaip 800 rekreacinių objektų (23 pažintiniai takai, 12 rekreacinių takų, 8 mokomieji takai, 34 apžvalgos aikštelės, 221 poilsiavietė ir panašiai).

Tobulinant teritorijų planavimo sistemą, parengtas ir 2004 m. sausio 15 d. priimtas naujos redakcijos Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas, parengta 19 įstatymo lydymųjų teisės aktų. Pakeitus įstatymą, teritorijų planavimo dokumentai rengiami siekiant kuo labiau suderinti investuotojo, žemės savininko, visuomenės ir valstybės interesus, susijusius su planuojamos teritorijos naudojimu ir veiklos joje reglamentavimu. Priėmus minėtąjį įstatymą ir aplinkos ministro 2004 m. gegužės 5 d. įsakymu Nr. D1-246 patvirtinus Aukštybinių pastatų išdėstymo specialiųjų planų rengimo taisyklės, tinkamai reglamentuoti didelį atgarsį visuomenėje sukeldavę aukštybinių pastatų ir didžiųjų prekybos centrų išdėstymo klausimai, žengtas svarus žingsnis į stichinės urbanizacijos procesų stabdymą. Baigiami rengti apskričių bendrieji planai, pajudėjo planavimas savivaldybėse. Apskričių bendriesiems planams rengti 2004 metais 8 apskritims ir 2 savivaldybėms pagal Valstybės investicijų programą skirta 2 mln. litų, 2005 metais numatyta skirti 1,3 mln. litų. Numatytas bendrųjų planų rengimo finansavimas ir iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų – 2004–2006 metais numatoma skirti 6,8 mln. litų. Apskričių bendruosius planus ketinama užbaigti 2006 metų pabaigoje.

Siekiant sudaryti sąlygas išsaugoti įvairaus teritorinio lygmens kraštovaizdžio arealus, užtikrinti tinkamą jų tvarkymą, naudojimą, planavimą ir darnų vystymąsi, parengtas ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 1 d. nutarimu Nr. 1526 patvirtintas Kraštovaizdžio politikos krypties aprašas.

Tobulinant architektūrinį projektavimą, formuojant palankų visuomenės požiūrį į gyvenamosios, darbo ir poilsio aplinkos gerinimą, parengtas Architektūros politikos krypties aprašas.

Daug dėmesio 2004 metais skirta būsto sektoriui. Įgyvendinant Lietuvos būsto strategiją, numatančią ilgalaikius būsto politikos tikslus ir prioritetus, parengtos ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 8 d. nutarimu Nr. 1145 patvirtintos Lietuvos būsto strategijos įgyvendinimo 2004–2006 metų priemonės.

Sprendžiant socialines apsirūpinimo būstu problemas, parengta ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 9 d. nutarimu Nr. 708 patvirtinta Socialinio būsto

fondo plėtros 2004–2006 metų programa, kuria siekiama padidinti galimybes mažas pajamas turintiems namų ūkiams apsirūpinti minimalaus standarto būstu.

Parengta naujos redakcijos Lietuvos Respublikos daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo koncepcija (patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 7 d. nutarimu Nr. 126), kurioje numatyta išplėsti įstatymo taikymo sritį – nustatyti ne tik daugiabučių gyvenamųjų namų, bet ir individualių gyvenamųjų namų ir kitų negamybinių patalpų bendrosios nuosavybės valdymo teisinį reguliavimą. Šį įstatymą siekiama suderinti su Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu, pašalinti jo taikymo trūkumus ir taip paskatinti bendrijų steigimąsi.

Tobulinant visuomenės informavimo būsto politikos klausimais sistemą, parengta ir aplinkos ministro 2004 m. spalio 18 d. įsakymu Nr. D1-539 patvirtinta Visuomenės informavimo būsto politikos klausimais programa 2004–2006 metams.

Sprendžiant daugiabučių namų modernizavimo problemas, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 23 d. nutarimu Nr. 1213 patvirtinta Daugiabučių namų modernizavimo finansavimo programa, kuria siekiama sudaryti palankias sąlygas savininkams modernizuoti daugiabučius namus ir didinti energijos vartojimo efektyvumą, užtikrinti paramą modernizuoti daugiabučiams namams mažas pajamas gaunančioms šeimoms.

Sparčiai augant ekonomikai, dar sparčiau vystėsi statybos sektorius. Šalies statybos įmonės 2004 metais atliko darbų už 4,83 mlrd. litų (augimas absoliučiais skaičiais – 11 procentų). Labiausiai išaugo naujos statybos apimtis. Ši statyba sudarė 41 procentą visų atliktų darbų apimties. Dėl augančios statybos darbų apimties didėjo vietinių statybinių medžiagų naudojimas. Padidėjo visų pagrindinių statybinių medžiagų (cemento, užpildų, plytų, surenkamo gelžbetonio ir kitų) gamyba. Į gyvenamųjų namų statybą investuota 1,22 mlrd. litų (augimas – 72 procentai). Pastatyti 6804 nauji butai (augimas – 47 procentai), arba 699 tūkst. kv. metrų naudingo ploto (augimas – 42 procentai).

Prognozuojama, kad statybos 2005 metais augs panašiai.

Tobulinant statybos sektoriaus teisinę bazę, parengta ir patvirtinta 19 statybos techninių reglamentų, nustatančių statinių statybos proceso organizacinius techninius reikalavimus.

### **Artimiausio laikotarpio prioritetai**

Mažinti aplinkos taršą pavojingomis atliekomis ir vykdyti prevenciją.

Kurti nuotekų dumblo ir kitų biodegruojamų atliekų tvarkymo sistemą.

Tobulinti statybos verslą reglamentuojančius teisės aktus, siekiant sudaryti sąlygas toliau plėtoti statybos sektorių.

Užtikrinti Daugiabučių namų modernizavimo finansavimo programos įgyvendinimą, sustiprinti daugiabučių namų valdymo (administravimo) teisinę bazę ir Socialinio būsto fondo plėtros programos administravimą.

Koordinuoti Pajūrio juostos tvarkymo programos įgyvendinimą, spręsti degradavusių žemių problemas, gerinti želdynų būklę.

Stiprinti genetiškai modifikuotų organizmų naudojimo kontrolę, tobulinti teisinę bazę ir tarpinstitucinį koordinavimą.

Plėsti Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijas, tikslinti reikalavimus šiose teritorijose.

Tobulinti miškininkavimą saugomų teritorijų miškuose, atsižvelgiant į steigiamų Europos Bendrijos svarbos saugomų teritorijų reikalavimus.

Tobulinti miškų tvarkymo planavimą detalizuojant tvaraus ir subalansuoto miškininkavimo principų įgyvendinimą.

Tobulinti komunalinio ūkio valdymą ir reguliavimą; sudaryti sąlygas subalansuotai ir visuotinai teikti komunalinio ūkio paslaugas.

Kurti saugaus cheminių medžiagų naudojimo ir tvarkymo sistemą; stiprinti institucijas, atsakingas už cheminių medžiagų valdymą, ir tobulinti jų funkcijas.

Formuoti ir įgyvendinti valstybės teritorijų planavimo politiką, tobulinti teritorijų planavimo įstatyminę bazę.

Formuoti ir įgyvendinti valstybės kraštovaizdžio politiką – sudaryti sąlygas išsaugoti įvairaus teritorinio lygmens kraštovaizdžio arealus, užtikrinti tinkamą jų tvarkymą, naudojimą, planavimą ir darnią plėtrą.

Gerinti investicijų naudojimo procesą.

## **XI. TEISĖSAUGA IR TEISĖTVARKA**

2004 metais aktyviai dalyvauta formuojant valstybės teisinę politiką ir įgyvendinant teisinės sistemos reformą. Siekiant kodifikuoti atskiras teisės šakas, parengtas ir 2004 metais pateiktas Lietuvos Respublikos Seimui naujo Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso projektas. Rengiamas Lietuvos Respublikos administracinio proceso kodekso projektas. Toliau siekta išlaikyti stabilų kodifikuotų teisės aktų turinį, stengtasi kuo mažiau keisti priimtus naujuosius kodeksus. Parengtas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras (I dalis).

Siekdama užtikrinti sklandų naujų kodeksų taikymą, su jais suderinti galiojančius teisės aktus ir suderinti juos su Europos Sąjungos teisės aktais, Lietuvos Respublikos Vyriausybė pateikė Lietuvos Respublikos Seimui per 100 įstatymų projektų, taip pat priėmė nutarimus dėl jų taikymo. Įgyvendinant Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą, įsteigtas ir nuo 2004 m. sausio 1 d. pradėjo veikti Juridinių asmenų registras. Parengta programinė įranga ir įdiegtos technologijos, leidžiančios kompiuteriniu būdu keisti registrų duomenimis, daryti užklausas ir gauti informaciją internetu.

Siekdamas toliau derinti teisės aktus su Europos Sąjungos teise, vadovaudamasis Jungtinių Tautų Organizacijos ir Europos Tarybos reikalavimais ir rekomendacijomis, atsižvelgdamas į Lietuvos žmonių poreikius, Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo



Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateiktus: 2004 m. balandžio 22 d. įstatymu – Europolo konvenciją su visais 5 papildomais protokolais, 2004 m. birželio 10 d. įstatymu – 2000 metų Fakultatyvų protokolą dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos, 2004 m. balandžio 20 d. įstatymu – Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Švedijos Karalystės Vyriausybės bendradarbiavimo susitarimą ekstremalių situacijų prevencijos, parengties ir jų likvidavimo srityje; įgyvendintos priemonės, numatytos daugiašalėje PHARE programoje PH/2202/1412 „Kovos su sukčiavimu programa, siekiant apsaugoti Bendrijos finansinius interesus“.

Vykdam Nacionalinės *acquis* priėmimo programos įgyvendinimo priemones, parengti ir Lietuvos Respublikos Seimo priimti atitinkami teisės aktai, reikalingi Lietuvos Respublikos įsipareigojimams perimti Europos Sąjungos *acquis* vykdyti.

Formuojant valstybės teisinę politiką ir plėtojant bendradarbiavimą su kitomis valstybėmis, parengti ir priimti: 2004 m. gruodžio 22 d. – Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. X-62 „Dėl Lietuvos Respublikos ir Armėnijos Respublikos sutarties dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose ratifikavimo“, 2004 m. balandžio 22 d. – Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. IX-2154 „Dėl Europos konvencijos dėl informacijos apie užsienio teisę papildomo protokolo ratifikavimo“, 2004 m. balandžio 15 d. – Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. IX-2132 „Dėl Europos sutarties dėl teisinės pagalbos prašymų perdavimo papildomo protokolo ratifikavimo“.

Skiriant ypač daug dėmesio teisės aktų, kurie realiai užtikrintų socialines teises, jų gynimą, vartotojų teisių apsaugą, kovą su korupcija, narkomanijos prevenciją, rengimui, pradėtos įgyvendinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1404 patvirtintos Valstybinė vartotojų teisių apsaugos strategija ir Lietuvos nacionalinė vartotojų švietimo programa. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos strategijos tikslas – užtikrinti deramą vartotojų apsaugą, atitinkančią Europos Sąjungos reikalavimus. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 16 d. nutarimu Nr. 758 patvirtinti šios strategijos ir švietimo programos įgyvendinimo 2004 metų priemonių planai.

Siekdama tobulinti esamą valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemą, padaryti ją prieinamesnę žmonėms, ginantiems savo konstitucines teises, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 metais parengė ir pateikė Lietuvos Respublikos Seimui naujos redakcijos Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo projektą; įstatymą Lietuvos Respublikos Seimas priėmė 2005 m. sausio 20 dieną.

Siekiant kovoti su ugdymo įstaigose plintančia narkomanija, parengta ir švietimo ir mokslo ministro įsakymu patvirtinta Pirminės narkomanijos prevencijos ir kryptingo vaikų užimtumo projektų rėmimo 2004 metais tvarka.

Plėtojant Testamentų registro sistemą, 2004 m. balandžio 1 d. priimtas Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. IX-2097 „Dėl Konvencijos „Dėl testamentų registravimo sistemos sukūrimo“ ratifikavimo“. Atsižvelgiant į ratifikuotos konvencijos reikalavimus, 2004 metais parengtas Testamentų registro sistemos plėtros projektas, atlikti registravimo sistemos,

registrui elektroniniu būdu teikiamų pranešimų posistemės ir registro duomenų teikimo posistemės pertvarkymo darbai.

Siekiant mažinti nepilnamečių ir jaunimo padaromų nusikalstamų veikų, plėtoti ankstyvąją nepilnamečių nusikalstamumo prevenciją, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 19 d. nutarimu Nr. 600 patvirtinta Nepilnamečių justicijos 2004–2008 metų programa. Programos paskirtis – sudaryti sąlygas tobulinti nepilnamečių justiciją, numatyti priemones, padėsiančias šiai sistemai veikti orientuojantis į skirtingus teisę pažeidusių nepilnamečių, su jais dirbančių institucijų, darbuotojų ir visos visuomenės poreikius. Įgyvendinant šią programą, parengtas Lietuvos Respublikos nepilnamečių ir vidutinės priežiūros įstatymo projektas.

Siekiant skatinti visuomenės teisinį švietimą, parengta ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 1675 patvirtinta Visuomenės teisinio švietimo programa. Šios programos tikslas – gerinti teisinės informacijos prieinamumą visuomenei, sukurti ilgalaikį teisinės sąmonės ugdymo pagrindą, ugdyti savarankiškai mąstantį Lietuvos Respublikos gyventoją, sugebantį savarankiškai pasinaudoti savo teisėmis ir vykdyti savo pareigas. Siekiant gerinti teisinės informacijos prieinamumą regionuose, juose toliau steigiamos nemokamos teisinės informacijos prieigos vietos (2004 metais atidarytos 5 tokios prieigos vietos). Bendradarbiaudama su Europos Tarybos informacijos biuru ir Teisingumo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija išleido vadovėlį ir mokytojo knygą „Teisė kiekvienam“. Knygomis aprūpinta 200 mokyklų, surengta 15 seminarų teisės mokytojams (apie 300 dalyvių).

Tobulinant antstolių sistemą, teisingumo ministro 2004 m. liepos 14 d. įsakymu Nr. 1R-174 patobulinti Antstolių informacinės sistemos nuostatai – papildyti nuostatomis, kad antstolių informacinės sistemos funkcionavimą užtikrina Teisingumo ministerija kartu su Lietuvos antstolių rūmais, antstoliai įpareigoti rengti ir teikti Teisingumo ministerijai statistiką. Statistika grindžiama antstolio vykdomųjų bylų duomenų apskaitos bazės (vietinė duomenų bazė) duomenimis, perduodamais į bendrą vykdomųjų dokumentų sąvadą (centrinė duomenų bazė). Naudojantis bendro vykdomųjų bylų sąvado duomenimis, galima gauti tikslią ir patikimą informaciją apie galimai jau pradėtą priverstinį išieškojimo iš to paties skolininko kitam kreditoriui procesą, ir tai lemia vykdomo proceso ekonomiškumą.

Derinant teisės aktus su tarptautine teise, siekiant kovoti su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu, 2004 m. vasario 12 d. priimtas Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. IX-2020 „Dėl Protokolo prieš neteisėtą šaunamųjų ginklų, jų dalių ir komponentų bei šaudmenų gamybą ir prekybą jais, papildančio Jungtinių Tautų konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, ratifikavimo“.

Siekiant sukurti vieną civilinės saugos ir gelbėjimo instituciją, galinčią tinkamai organizuoti civilinę saugą, priešgaisrinę apsaugą ir gelbėjimo darbus, Civilinės saugos departamento prie Krašto apsaugos ministerijos pavaldumas perduotas Vidaus reikalų ministerijai ir parengti teisės aktai, reikalingi Civilinės saugos departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos reorganizuoti. Nuo 2005 m. sausio 1 d. Civilinės saugos departamentas

prie Vidaus reikalų ministerijos prijungtas prie Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos.

Toliau vykdant teisėsaugos institucijų struktūrinę reformą, pagal atlikto audito išvadas reorganizuota Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos – patobulinta organizacijos struktūra (įkurtas Imuniteto skyrius, Viešųjų ryšių skyrius, atskira Vidaus audito tarnyba).

Tobulinant policijos ir kitų teisėsaugos institucijų pareigūnų atrankos į tarnybą, mokymo ir profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarką, parengta ir patvirtinta Vidaus tarnybos sistemos pareigūnų kvalifikacijos reikalavimų, atrankos į tarnybą, profesinio rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo koncepcija (patvirtinta vidaus reikalų ministro 2004 m. lapkričio 12 d. įsakymu Nr. 1V-368).

Siekiant stiprinti kaimo gyvenamųjų vietovių gyventojų saugumą ir viešąją tvarką, taip pat įgyvendinant Kaimo gyvenamųjų vietovių gyventojų saugumo ir policijos apylinkės inspektorių veiklos gerinimo 2003–2005 metų programą (patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimu Nr. 477), parengta Kaimo gyvenamosiose vietovėse dirbančių policijos apylinkės inspektorių kvalifikacijos tobulinimo programa (patvirtinta policijos generalinio komisaro 2004 m. sausio 16 d. įsakymu Nr. V-14), dalis šių pareigūnų aprūpinti specialiais automobiliais.

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. IX-383 patvirtintą Nacionalinę nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programą, parengtas šios programos įgyvendinimo priemonių planas (patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimu Nr. 12). Parengti Lietuvos Respublikos asmens ir turto saugos įstatymo lydymieji teisės aktai.

Siekiant skatinti policijos ir gyventojų bendradarbiavimą, didinant žmonių ir jų turto saugumą, kartu su Vokietijos Federacinės Respublikos Meklenburgo-Pomeranijos žemės vidaus reikalų ministerija Lietuvoje organizuotas prevencinis turas „Saugesnis miestas – saugesnis gyvenimas“.

Siekiant sukurti efektyvią be žinios dingusių žmonių paieškos sistemą ir įgyvendinant Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programą (patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimu Nr. 62), 2004 metais įdiegta ir patobulinta ieškomų asmenų duomenų bazės tvarkymo sistema (IADTS). Įgyvendinant minėtosios programos priemones, sukurtas ir specialus interneto puslapis ([www.sos.vrm.lt](http://www.sos.vrm.lt)), skirtas skelbti visuomenei informaciją apie prekybos žmonėmis pavojus, atliktas baudžiamųjų bylų ir didžiumos administracinių bylų ekspertinis vertinimas, pasirašytos bendradarbiavimo sutartys su nevyriausybinėmis organizacijomis, paremta 13 projektų, pagal kuriuos prekybos žmonėmis ir prostitucijos aukoms teikta socialinė pagalba, jos buvo reintegruojamos į visuomenę (skirta 270 tūkst. litų).

Siekiant užtikrinti tinkamą liudytojų ir nukentėjusiųjų apsaugą nuo nusikalstamo poveikio, sustiprintas saugomų asmenų apsaugos centras Vilniuje (įrengta vaizdo kontrolės sistema, centro perimetro apsauga ir kita).

Siekiant humanizuoti laikymo įkalinimo įstaigose ir areštinėse sąlygas pagal tarptautinius standartus, priėmus naujuosius Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksą, Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksą, nustatytos adekvačios bausmės už nusikalstamas veikas, sudarytos teisinės sąlygos dažniau taikyti alternatyvias bausmes, efektyviau ginti nukentėjusiojo interesus. Sukurta pakankama progresyvaus bausmių atlikimo ir humaniškumo principais pagrįstos bausmių vykdymo sistemos veiklai užtikrinti būtina teisinė bazė. Įgyvendinama įkalinimo įstaigų renovavimo ir įkalinimo sąlygų humanizavimo 2004–2009 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 24 d. nutarimu Nr. 619, ir Areštinių renovavimo ir asmenų laikymo sąlygų gerinimo 2003–2007 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. 141, įgyvendinimo 2004 metų priemonės. Vykdam šias priemones, parengti areštinių rekonstravimo projektai, skirta lėšų asmenų laikymo sąlygoms Kauno ir Klaipėdos miestų vyriausiųjų policijos komisariatų areštinėse pagerinti. Įgyvendinamos asmenų, atlikusių laisvės atėmimo bausmę, integravimo į visuomenę programos. Rengiamas Probacijos sistemos Lietuvoje koncepcijos projektas.

### **Artimiausio laikotarpio prioritetai**

Plėtoti ir tobulinti nacionalinę teisinę sistemą, užtikrinančią žmogaus teises ir laisves, tobulinti teisėkūrą, atsižvelgiant į teisėkūros procesą Europos Sąjungoje.

Baigti rengti Lietuvos Respublikos administracinio proceso kodeksą, pasirengti įgyvendinti jį ir naująjį Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksą.

Toliau aktyvinti visuomenės teisinį švietimą, įgyvendinant Visuomenės teisinio švietimo programą.

Plėtoti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą.

Toliau didinti bausmių vykdymo sistemos veiksmingumą, ypač daug dėmesio skirti bausmes atlikusių asmenų integravimui į visuomenę ir tolesniam bausmes vykdančių institucijų optimizavimui.

Stiprinti viešąjį saugumą – skatinti visuomenę aktyviau prisidėti prie nusikaltimų prevencijos, stiprinti kovą su organizuotu nusikalstamumu, korupcija ir terorizmu, modernizuoti viešojo saugumo institucijas ir jų veiklą.

## **XII. VALSTYBĖS VALDYMAS**

Įgyvendinant Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje nustatytą ilgalaikio valstybės prioriteto „Žinių visuomenė“ vieną iš krypčių „Valstybės valdymas ir savivalda“ ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatą, susijusią su valstybės valdymo sistemos pertvarkymu remiantis sisteminiu požiūriu ir vadybos pagrindais, parengta ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 28 d. nutarimu Nr. 488 patvirtinta Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategija. Strategija sudarys viešojo administravimo

plėtos sąlygas ir padės pasiekti tikslą – sukurti skaidrią, gerai veikiančią, į rezultatus ir tinkamą asmenų aptarnavimą orientuotą viešojo administravimo sistemą, pagrįstą informacinėmis technologijomis, tobulinti viešojo administravimo institucijų teikiamų paslaugų prieinamumą, kokybę, skaidrumą ir trumpinti trukmę plačiau naudojantis patikimų informacinių technologijų galimybėmis. 2004 metais parengtas ir Viešojo administravimo plėtos iki 2010 metų strategijos įgyvendinimo 2005–2006 metų priemonių planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 21 d. nutarimu Nr. 197. Plane nustatytos konkrečios tarpusavyje suderintos priemonės leis kryptingai ir nuosekliai įgyvendinti Viešojo administravimo plėtos iki 2010 metų strategijos nuostatas.

Tobulinant atskirų sričių valstybinį administravimą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 15 d. nutarimu Nr. 1447 Vidaus reikalų ministerijai pavesta reorganizuoti Civilinės saugos departamentą prie Vidaus reikalų ministerijos – prijungti jį prie Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos. Tai leis sukurti geriau veikiančią civilinės saugos, gelbėjimo ir ekstremalių situacijų valdymo sistemą.

2004 metais parengtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento pakeitimo projektas – patikslinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimų rengimo, derinimo ir priėmimo procedūra, reglamentuota 2003 metų sutarties dėl stojimo į Europos Sąjungą vykdymo kontrolė, Europos Sąjungos institucijoms Lietuvos Respublikos Vyriausybės vardu siunčiamų dokumentų projektų derinimas ir kiti klausimai, siekiant tobulinti aukščiausiųjų vykdomosios valdžios institucijų sprendimų priėmimo procedūras, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos struktūros pasikeitimus, taip pat priimtus teisės aktus dėl sprendimų projektų poveikio vertinimo, Europos Sąjungos reikalų tvarkymo (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 3 d. nutarimas Nr. 1577).

2004 metais parengtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas – siekiama nustatyti ministrams pavedamas valdymo sritis, apibrėžti vykdomosios valdžios sistemoje veikiančių valstybės įstaigų sąvoką, reglamentuoti vykdomosios valdžios sistemoje veikiančių valstybės įstaigų strateginių planų tvirtinimą, patikslinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės patariamųjų konsultacinių institucijų sudarymą ir veiklą, nustatyti ministerijos valstybės sekretoriaus pavadinimą ir Europos reikalų tvarkymo teisinius pagrindus. Kadangi projekte siūlomi kiti klausimai aktualūs ir sudėtingi, užsitęsė jo derinimas. Šiuo metu projektas tikslinamas pagal suinteresuotų valstybės institucijų ir įstaigų pateiktas pastabas ir pasiūlymus, ir artimiausiu metu jį numatoma teikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei.

2004 metais parengtas ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. liepos 7 d. nutarimu Nr. 844 Lietuvos Respublikos Seimui pateiktas Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas. Jame nustatyti viešojo administravimo institucijų vidaus administravimo struktūrų standartizavimo pagrindai, kurie užtikrins darną ir sistemiskumą formuojant viešojo administravimo institucijų struktūras, padės efektyviau naudoti valdymui skirtus biudžeto asignavimus.

Įgyvendinama Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų sistemos tobulinimo koncepcija (pagal jos įgyvendinimo veiksmų planą), patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 17 d. nutarimu Nr. 785. Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų sistemos tobulinimo tikslas – baigti pradėtą šalies teritorijos administracinių vienetų reformos antrąjį etapą ir sudaryti sąlygas steigti naujas savivaldybes.

Įgyvendindama Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų sistemos tobulinimo koncepcijos įgyvendinimo veiksmų planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 17 d. nutarimu Nr. 785, 2004 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė ir 2005 m. kovo 16 d. nutarimu Nr. 289 patvirtino Naujų savivaldybių steigimo ekonominio pagrindimo metodiką, kurioje nurodomi kriterijai, į kuriuos atsižvelgiama vertinant naujos savivaldybės ekonominį pasirengimą, taip pat jos steigimo sąlygas ir kitus ekonominius veiksnius, kurių pagrindu apskaičiuojamos naujos savivaldybės steigimo sąnaudos.

Siekiant optimizuoti (dekoncentruoti ir decentralizuoti) kai kurias centrinio valdymo institucijų vykdomas funkcijas, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 824 patvirtinta Kai kurių centrinio valdymo institucijų vykdomų funkcijų decentralizavimo ir dekoncentravimo koncepcija ir nustatyti jos įgyvendinimo etapai. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1390 patvirtintos šios koncepcijos pirmojo etapo įgyvendinimo priemonės.

Siekiant įgyvendinti pirmojo etapo priemones, buvo pertvarkomas profesinio mokymo, bendrojo ugdymo, kultūros, asmens sveikatos priežiūros, visuomenės sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų organizavimas, savivaldybėms perduotos kai kurios žemėtvarkos funkcijos.

Siekiant tobulinti viešojo administravimo procedūras, kad būtų įgyvendintas „vieno langelio“ principas ir užtikrintas priimamų sprendimų skaidrumas, o kiekvienas valstybės gyventojas ar ūkio subjektas galėtų ir sugebėtų efektyviai pasinaudoti savo teisėmis, 2004 metais parengtas ir Lietuvos Respublikos Seimui pateiktas Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas, kuriame galiojantys viešojo administravimo principai papildomi Europos Sąjungoje (Europos administracinėje erdvėje) įgyvendinamais „vieno langelio“, efektyvumo ir subsidiarumo principais, leisiančiais institucijose tinkamai aptarnauti asmenis ir nagrinėti jų prašymus.

2004 metais parengtas Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 19 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas, kuriame reglamentuojamas asmenų prašymų priėmimas ir atsakymų į juos pateikimas naudojantis informacinėmis technologijomis, siekiant plėtoti informacinių technologijų naudojimą viešajame administravime.

2004 metais parengtas Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, siekiant aiškiau reglamentuoti asmenų teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įgyvendinimą, nustatyti informacijos teikimo principus, sąlygas ir pateikimo būdus.

Siekiant sudaryti sąlygas suformuoti profesionalių valstybės tarnautojų korpusą, kuris užtikrintų valstybės valdymo institucijų ir savivaldybių darbo tęstinumą, politinį neutralumą, efektyvumą, viešumą, gerą teikiamų paslaugų kokybę ir atsakomybę už savo sprendimus, 2004 metais parengtas ir teisės aktų nustatyta tvarka derinamas Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas. Parengti Valstybės tarnautojų kvalifikacinių klasių suteikimo ir valstybės tarnautojų vertinimo tvarkos pakeitimai, kuriais siekiama tobulinti valstybės tarnautojų vertinimo procedūras.

2004 metais parengtos ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 2 d. nutarimu Nr. 678 patvirtintos Karjeros valstybės tarnautojų, pretenduojančių būti laikinai perkeltų į pareigas tarptautinėje organizacijoje ar institucijoje, Europos Sąjungos institucijoje ar įstaigoje, atrankos taisyklės. Priėmus šias taisykles, įgyvendintos Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo nuostatos dėl valstybės tarnautojų perkėlimo laikinai dirbti į Europos Sąjungos institucijas ir tarptautines organizacijas, taip pat didinamas Lietuvos atstovų skaičius šiose institucijose ir organizacijose.

Siekiant geriau organizuoti valstybės tarnybos valdymą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės užsibrėžtų tikslų įgyvendinimą ir kontrolę Valstybės tarnybos departamente prie Vidaus reikalų ministerijos, 2004 metais buvo toliau vykdomas 2003 metais pradėtas PHARE projektas „Valstybės tarnybos valdymo tobulinimas stiprinant valstybės tarnybos tvarkymo įstaigą“.

Įgyvendinant Valstybės tarnautojų mokymo 2002–2006 metų strategiją, 2004 metais toliau buvo plečiama valstybės tarnautojų mokymo sistema. Patvirtinta dar 16 valstybės tarnautojų kvalifikacijos tobulinimo įstaigų. Taigi valstybės tarnautojus moko 58 valstybės tarnautojų kvalifikacijos tobulinimo įstaigos pagal 159 valstybės tarnautojų mokymo programas, iš kurių 57 patvirtintos ataskaitiniais metais.

Kad išrinkti ir paskirti valstybės pareigūnai reguliariai atsiskaitytų visuomenei, 2004 metais parengtos ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. liepos 16 d. nutarimu Nr. 908 patvirtintos Visuomenės informavimo apie ministro veiklą taisyklės, kuriomis siekiama įgyvendinti 2003 m. spalio 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymo nuostatas, didinti viešojo administravimo skaidrumą, nustatyti visuomenės informavimo apie ministro veiklą būdus, periodiškumą, pagrindinius visuomenei teikiamos informacijos turinio reikalavimus.

Tobulinant savivaldybių administracinę priežiūrą ir įgyvendinant 2004 metais Lietuvos Respublikos Seimo priimtą naujos redakcijos Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymą, parengtas ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimu Nr. 11 patvirtintas Vyriausybės atstovo informacijos apie savo veiklą pateikimo Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Vidaus reikalų ministerijai, apskrities viršininkui ir prižiūrimoms savivaldybėms tvarkos aprašas, parengtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento pakeitimo projektas (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimas Nr. 10), Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio

12 d. nutarimu Nr. 9 pateiktas Lietuvos Respublikos Seimui), sudarantys sąlygas Vyriausybės atstovams efektyviau vykdyti savivaldybių priimamų teisės aktų teisėtumo priežiūrą.

### **Artimiausio laikotarpio prioritetai**

Bus įgyvendinamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 21 d. nutarimu Nr. 197 patvirtintas Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos įgyvendinimo 2005–2006 metų priemonių planas.

Bus rengiamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 28 d. nutarimu Nr. 488 patvirtintos Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos įgyvendinimo 2007–2010 metų priemonių planas.

Bus įgyvendinama Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų sistemos tobulinimo koncepcija (pagal jos įgyvendinimo veiksmų planą), patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 17 d. nutarimu Nr. 785.

Didinant savivaldybių veiklos ir finansinį savarankiškumą, bus nuolat plečiamos savivaldybių funkcijos.

Bus rengiamas Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, siekiant numatyti, kaip gyvenamųjų vietovių bendruomenių atstovai galėtų įgyvendinti savo teisę dalyvauti priimant sprendimus.

Bus stiprinami valstybės tarnybos administraciniai gebėjimai, įgyvendinant PHARE projektą „Valstybės tarnybos valdymo tobulinimas stiprinant valstybės tarnybos tvarkymo įstaigą“ ir Valstybės tarnautojų mokymo 2002–2006 metų strategiją.

Bus tobulinamos atrankos į valstybės tarnautojo pareigas procedūros, siekiant padaryti jas skaidresnes ir efektyvesnes.

Bus tobulinamos valstybės tarnautojų tarnybinės veiklos ir valstybės tarnautojų vertinimo procedūros, siejant vertinimą su valstybės tarnautojo indėliu į institucijos ar įstaigos tikslų ir uždavinių įgyvendinimą.

Siekiant reformuoti apskričių viršininkų administracijas, paliekant joms regioninių projektų rengimo, vykdymo ir koordinavimo funkcijas, bus parengti Kai kurių centrinio valdymo institucijų vykdomų funkcijų decentralizavimo ir dekoncentravimo koncepcijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 824, pakeitimai ir parengtos šios koncepcijos įgyvendinimo priemonės.

Siekiant mažinti regionų socialinio ekonominio išsivystymo skirtumus, numatoma parengti Regionų ekonominio socialinio išsivystymo skirtumų mažinimo ir jų plėtros skatinimo programą.



### **XIII. KRAŠTO APSAUGA**

Vienas Lietuvos Respublikos Vyriausybės strateginių tikslų (prioritetų) – plėtoti krašto apsaugą kaip NATO kolektyvinės saugumo ir gynybos sistemos dalį.

Lietuva 2004 metais galutinai įsiliejo į euroatlantinę saugumo bendriją ir jos saugumas tapo transatlantinės saugumo sistemos dalimi. Lietuvos narystė NATO – kolektyvinės gynybos garantija.

2004 metais toliau buvo vykdoma gynybos reforma, kurios tikslas – pertvarkyti kariuomenę taip, kad 2014 metais 10 procentų sausumos pajėgumų\* būtų galima nuolat išlaikyti tarptautinėse operacijose, o 50 procentų jų būtų tinkami pagal struktūrą, atitinkamai parengti ir apginkluoti, kad bet kada galėtų būti perdislokuoti veikti už Lietuvos ribų.

#### **Strateginiai dokumentai**

Siekiant sudaryti sąlygas toliau reformuoti krašto apsaugos sistemą, parengtas ir Lietuvos Respublikos Seimo priimtas Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymas (2004 m. lapkričio 11 d. Nr. IX-2560).

Parengta ir patvirtinta Nacionalinio saugumo strategija (Lietuvos Respublikos Seimo 2005 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. X-91), kurioje nustatyti nacionalinio saugumo politikos pagrindiniai tikslai ir uždaviniai, nacionaliniai interesai ir jų įgyvendinimo priemonės politikos, diplomatijos, gynybos, ekonomikos ir kitose srityse.

Buvo atnaujinamas krašto apsaugos sistemos gynybos planavimo prielaidų dokumentas, kuris bus pateiktas Lietuvos Respublikos Seimui kaip Krašto apsaugos sistemos plėtros programa. Krašto apsaugos sistemos gynybos planavimo prielaidų dokumente numatyta kariuomenės struktūra, ištekliai ir pagrindiniai įsigijimai iki 2008 metų, taip pat perspektyva iki 2014 metų.

Įgyvendinant Nacionalinio saugumo strategijos nuostatas karinėje srityje, Valstybės gynimo tarybai pritarus, patvirtinta nauja Lietuvos karinė strategija (krašto apsaugos ministro 2004 m. lapkričio 15 d. įsakymas Nr. V-1226), kurioje numatyti Lietuvos kariuomenės tikslai, uždaviniai ir jiems įgyvendinti reikalingi pajėgumai, taip pat šių pajėgumų plėtojimo gairės.

#### **Nacionalinės krizių valdymo sistemos plėtojimas**

Siekiant tobulinti krizių valdymo sistemą, 2004 m. gegužės 26 d. vyko Lietuvos Respublikos Vyriausybės Strateginio planavimo komiteto posėdis, kuriame pritarta Krizių valdymo centro prie Krašto apsaugos ministerijos reorganizavimui (pertvarkymui) į Krizių valdymo centrą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, kuriam pavedama kartu atlikti Krizių

---

\* Prie Sausumos pajėgumų, remiantis NATO apibrėžimu, priskiriami visi sausumos vienetai, galintys vykdyti kovines, kovinės paramos ir kovinio aprūpinimo užduotis sausumoje: motorizuotoji pėstininkų brigada, inžinerijos batalionas, specialiųjų operacijų junginys, tiesioginės paramos logistikos batalionas, bendrosios paramos logistikos batalionas, karo policija. Personalo mokymo valdyba ir štabo batalionas prie šių pajėgų nepriskiriami, nes neatitinka minėto kriterijaus.

valdymo komiteto sekretoriato ir Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme numatyto Strateginių tyrimų ir analizės centro funkcijas.

2004 metais Lietuva aktyviai dalyvavo kuriant NATO krizių valdymo sistemą (NATO atsako į krizes vadovo rengimo konferencijos), prisidėjo prie daugiašalių NATO ir Europos Sąjungos krizių valdymo pratybų planavimo ir vykdymo.

### **Karinių pajėgumų plėtra (gynybos reforma)**

Lietuvai tapus NATO nare, krašto apsaugos sistema toliau plėtota kaip sudedamoji Aljanso kolektyvinės saugumo ir gynybos sistemos dalis.

Pereita nuo partnerystės taikos labui planavimo ir peržiūros proceso prie NATO pajėgų planavimo proceso. Siekiant sukurti efektyvią ir mobilią Lietuvos kariuomenę, toliau vykdyta gynybos reforma, kariuomenė buvo aprūpinama modernia NATO standartus atitinkančia ginkluote ir technika, organizuojami planiniai individualūs ir kolektyviniai karių mokymai, toliau plėtojama gynybos infrastruktūra:

kariuomenė toliau pertvarkoma ir modernizuojama: 1-oji ir 2-oji aviacijos bazės sujungtos į vieną, įsteigtas karinių oro pajėgų ginkluotės ir technikos remonto depas; Lietuvos etmono Jonušo Radvilos mokomasis pulkas reorganizuotas į dviejų batalionų dydžio pulką, baigtas įgyvendinti generolo Romualdo Giedraičio artilerijos bataliono projektas ir įsteigtas naujas radiolokacinis postas pietrytinėje Lietuvoje;

teritorinės gynybos vienetai toliau pertvarkomi į aktyviojo rezervo sistemą, kuri užtikrintų naujų kariuomenės užduočių vykdymą; Lietuvos didžiojo kunigaikščio Butigeidžio dragūnų batalionas pertvarkytas į Lietuvos didžiojo kunigaikščio Butigeidžio dragūnų mokomąjį batalioną, išformuota Vakarų karinė apygarda ir Krašto apsaugos savanorių pajėgų batalionų štabai;

palaiptiesiems pereinama prie profesiniu pagrindu grindžiamos kariuomenės ir atitinkamai mažinama šaukiamųjų į privalomąją karo tarnybą. Pagal Lietuvos Respublikos principinės kariuomenės struktūros nustatymo įstatymą privalomosios karo tarnybos karių ribinis skaičius 2003 metais buvo 4500, o pagal tokį patį įstatymą 2004 metais – jau tik 3681, o 2005 metais – iki 3500;

vandens valymo vienetas parengtas visavertiškai dalyvauti ir išsilaikyti NATO operacijose NATO greitojo reagavimo pajėgų sudėtyje; bataliono kovinė grupė su visais kovinės paramos ir kovinio aprūpinimo elementais rengiama plataus spektro tarptautinėms operacijoms;

kuriama lanksti ir bendra visai Lietuvos kariuomenei logistikos sistema; kunigaikščio Vaidoto motorizuotasis pėstininkų batalionas reorganizuojamas į kunigaikščio Vaidoto tiesioginės paramos logistikos batalioną, o Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio motorizuotasis pėstininkų batalionas – į Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio bendrosios paramos logistikos batalioną; karinių jūrų pajėgų arsenalas perkeltas į Logistikos valdybos sudėtį, ir įkurta Ruklos įgulos aptarnavimo tarnyba;

pradėta teikti priimančiosios šalies parama NATO lėktuvams, vykdančioms oro policijos misiją Baltijos valstybėse (išsigytas Šiaulių oro uosto turtas ir pradėta tobulinti jo infrastruktūra).

Lietuvos gynybos reformą NATO ekspertai įvertino gerai. Ypač gerai įvertinta krašto apsaugos planavimo sistema, taip pat planai iki 2014 metų daugiau kaip 10 procentų karinių pajėgų parengti kaip greitai perdislokuojamas ir save išlaikančias pajėgas.

2004 metais sudarytos šarvuočių, sunkvežimių, radijo stočių išsigijimo sutartys, toliau vykdyta sistemų „Stinger“ pirkimo sutartis, išsigyti trijų dimensijų radarai, sistemos „Javelin“, visureigiai, skirti „Stinger“ platformai, ir kita karinė įranga.

Buvo įgyvendinama Mokslo ir technologijų plėtros 2001–2003 metų programa. Šiai programai 2004 metais skirta 3 mln. litų, už kuriuos išsigyta specializuota medicinos aparatūra moksliniam krizių medicinos centrui Kauno medicinos universiteto klinikose. Krašto apsaugos sistema rėmė Lietuvos mokslininkų dalyvavimą NATO ir NATO valstybių organizuojamuose mokslo renginiuose. Šiai paramai 2004 metais skirta 75 tūkst. litų.

Vadovaujantis Lietuvos parlamentinių partijų susitarimu dėl Lietuvos gynybos politikos 2001–2004 metais, krašto apsaugai, įskaitant išlaidas per kitas institucijas, 2004 metais panaudota 1069 mln. litų, arba 1,75 procento BVP. Iš jų Krašto apsaugos ministerijai skirta 859 mln. litų, arba 1,41 procento BVP. Siekiant racionaliai planuoti ir naudoti krašto apsaugai skiriamas lėšas, įdiegta planavimo, programų ir biudžeto sudarymo sistema.

Bendrovės „Vilmorus“ atliktos 2004 metų balandžio mėnesį apklausos duomenimis, Lietuvos tapimą NATO nare labai palankiai ir palankiai įvertino 57 procentai Lietuvos gyventojų. Bendrovės „Baltijos tyrimai“ 2005 metų sausio mėnesį atliktos apklausos duomenimis, Krašto apsaugos ministerija – viena iš institucijų, kuriomis Lietuvos gyventojai pasitiki labiausiai (ja pasitiki 62 procentai gyventojų).

### **Tarptautinis bendradarbiavimas ir operacijos**

Lietuva sėkmingai plėtojo tarptautinį karinį bendradarbiavimą su NATO ir Europos Sąjungos sąjungininkėmis, įgyvendino bendrus gynybos projektus, plėtė bendradarbiavimą su Pietų Kaukazo, Vakarų Balkanų valstybėmis, Ukraina, Kazachstanu, Uzbekistanu. Šioms valstybėms Lietuva perdavė gynybos reformos ir daugiašalio karinio bendradarbiavimo patirtį. Lietuva intensyviai bendradarbiavo ir įgyvendino bendrus gynybos projektus su Latvija ir Estija. 2004 metais įvyko 18 politinių-karinių konsultacijų su užsienio valstybėmis, 400 dvišalių ir daugiašalių tarptautinių karinių renginių.

2004 metais Lietuvos kariai, vykdydami tarptautinius įsipareigojimus, siekdami užtikrinti taiką, stabilumą ir saugumą, dalyvavo šiose tarptautinėse operacijose: NATO vadovaujamoje operacijoje Kosovo provincijoje; Europos Sąjungos vadovaujamoje operacijoje Bosnijoje ir Hercegovinoje; NATO taikos įvedimo operacijoje Afganistane (3 misijose) ir JAV vadovaujamoje operacijoje „Tvirta taika“; koalicijos vadovaujamoje

tarptautinėje operacijoje Persijos įlankos regione; vienas karininkas – ESBO sienos stebėjimo misijoje Gruzijoje. Tarptautinėse operacijose 2004 metų pabaigoje dalyvavo apie 200 Lietuvos karių.

### **Artimiausio laikotarpio prioritetai**

Siekiant sėkmingai įgyvendinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės programą, artimiausiu metu visų pirma būtina:

parengti perdislokuojamus ir išlaikomus karinius vienetus dalyvauti plataus spektro operacijose už Lietuvos ribų;

toliau pertvarkyti Lietuvos kariuomenės teritorines pajėgas – pereiti nuo teritorinės prie kolektyvinės gynybos.

## **XIV. UŽSIENIO POLITIKA**

### **Integracija į Europos Sąjungą**

2004 m. gegužės 1 d. pasiektas vienas svarbiausių Lietuvos užsienio politikos tikslų – Lietuva tapo visateise Europos Sąjungos nare. Lietuvos piliečiai birželio mėnesį dalyvavo Europos Parlamento rinkimuose. Į Europos Parlamentą išrinkta 13 Lietuvos atstovų.

Lietuva 2004 metais toliau vykdė aktyvią santykių su visomis Europos Sąjungos valstybėmis politiką: surengta daugiau kaip 20 aukščiausiųjų Lietuvos pareigūnų vizitų į Europos valstybes ir apie 20 Europos valstybių pareigūnų vizitų į Lietuvą.

Lietuvos diplomatai dalyvavo daugiau kaip 300 Europos Sąjungos darbo grupių ir komitetų veikloje, siekdami palankiausių Lietuvai sprendimų.

2004 m. spalio 29 d. pasirašyta Sutartis dėl Konstitucijos Europai, kurią Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo 2004 m. lapkričio 11 dieną.

Siekiant į diskusiją apie Europos Sąjungos ateitį įtraukti kuo platesnius visuomenės sluoksnius, surengti 7 seminarai ir konferencijos, per kuriuos aptarti atstovavimo valstybės interesams klausimai, parengta studija efektyvaus dalyvavimo Europos Sąjungoje klausimais, surengti 38 narystei Europos Sąjungoje skirti renginiai.

Siekiant įtvirtinti Lietuvą kaip aktyvią Europos Sąjungos narę, numatomi šie artimiausio laikotarpio prioritetai:

aktyviai dalyvauti Europos Sąjungos institucijų veikloje;

formuoti Lietuvos interesus atitinkančią poziciją, taip pat bendrosios užsienio ir saugumo politikos srityje;

įsiliesti į Europos Sąjungos sustiprinto bendradarbiavimo formatus;

plėtoti dvišalius ir regioninius ryšius su Europos Sąjungos valstybėmis;

visiškai integruotis į Europos Sąjungos transporto ir energetikos infrastruktūrą;

vykdyti visus narystės Europos Sąjungoje įsipareigojimus;

užtikrinti Lietuvos visuomenės paramą valstybės integracijos politikai.

### Narystės NATO siekis

Lietuva 2004 m. kovo 29 d. tapo tikrąja NATO nare ir iš karto įsitraukė į šios organizacijos komitetų ir darbo grupių veiklą. NATO naikintuvai 2004 m. kovo 29 d. pradėjo kontroliuoti Baltijos valstybių oro erdvę. Su Lietuvos visuomene toliau atvirai kalbėta apie narystės NATO svarbą: surengti 5 seminarai ir apskritieji stalai su NATO narėmis ir partnerėmis, konferencija „Europa po Europos Sąjungos ir NATO plėtros“. Aktyviai dalyvauta tarptautinių krizių valdymo institucijų susitikimuose. Siekiant stiprinti Lietuvos santykius su Aljanso valstybėmis, įvyko maždaug 20 dvišalių ir daugiašalių politikos konsultacijų.

Siekiant įtvirtinti Lietuvą kaip aktyvią NATO narę, numatomi šie artimiausio laikotarpio prioritetai:

- aktyviai dalyvauti NATO institucijų veikloje;
- užtikrinti vienodą kolektyvinių saugumo garantijų taikymą visose NATO valstybėse;
- plėtoti dvišalius ir regioninius ryšius su NATO valstybėmis;
- užtikrinti europinių ir transatlantinių interesų dermę euroatlantinėje erdvėje;
- vykdyti visus narystės įsipareigojimus.

### Geros kaimynystės plėtra ir regioninis bendradarbiavimas

2004 metais minėtas Lietuvos ir Lenkijos draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo sutarties pasirašymo dešimtmetis. Ši proga suteikė galimybę dar kartą įvairių formatų susitikimuose aptarti bendrus užsienio politikos klausimus, transporto ir energetikos projektų įgyvendinimą, bendrą veiklą regione ir kultūrinį bendradarbiavimą.

Toliau buvo bendradarbiaujama su Latvija, Estija ir Šiaurės valstybėmis: parengtas Šiaurės matmens planas, pertvarkytos Baltijos Ministrų Tarybos institucijos, įvyko 13 daugiašalių konsultacijų aktualiaisiais užsienio politikos klausimais, suaktyvėjo trišalės Baltijos valstybių ir trišalės Šiaurės valstybių ministrų pirmininkų konsultacijos prieš Europos Sąjungos viršūnių susitikimus. Vilniuje 2004 m. gegužės 24 d. pristatyta Sustiprintos partnerystės Šiaurės Europoje (E-PINE) iniciatyva, kuria siekiama išplėsti saugumo ir stabilumo zoną Europoje.

Lietuva 2004 metais aktyviai dalyvavo formuojant Europos Sąjungos politiką Rytų Europoje ir Vidurio Azijoje, ypač dėl Rusijos, Ukrainos, Moldovos, Baltarusijos ir Pietų Kaukazo valstybių, ir toliau sėkmingai plėtojo dvišalius ekonominius, politinius ir kultūrinius ryšius su šiomis valstybėmis.

2004 metais panaikintas vizų režimas į Ukrainą vykstantiems Lietuvos piliečiams, baigtos Lietuvos ir Ukrainos derybos dėl Ukrainos rinkos atvėrimo Lietuvos prekėms, Ukrainai įstojus į Pasaulio prekybos organizaciją. 2004 metų pabaigoje Lietuvos ir Lenkijos vadovai kartu su Europos Sąjungos aukštuoju atstovu bendrajai užsienio ir saugumo politikai sėkmingai tarpininkavo, kai ieškota politinio sprendimo po prezidento rinkimų Ukrainoje susiklosčiusioje situacijoje.

Aktyviomis Lietuvos pastangomis Gruzija, Armėnija ir Azerbaidžanas įtraukti į Europos kaimynystės politikos įgyvendinimą, Europos vadovų taryba priėmė sprendimą 2005 metais pradėti rengti Europos Sąjungos veiksmų planus, skirtus Pietų Kaukazo valstybėms.

Lietuva daug dėmesio skyrė projektų Kaliningrado srityje įgyvendinimui, taip pat regiono socialinės ir ekonominės raidos pristatymui Europos Sąjungos institucijose.

Įgyvendindami specialiąją Kaliningrado tranzito programą, Lietuvos konsuliniai pareigūnai 2004 metais Rusijos Federacijos piliečiams įteikė 292922 supaprastinto tranzito geležinkeliu dokumentus ir 3095 supaprastinto tranzito dokumentus. Iš tranzitinių traukinių 2004 metais išlaipinti tik 107 reikiamų dokumentų neturėję Rusijos Federacijos piliečiai (mažiau negu 0,02 procento visų vykusiųjų).

Lietuva ir toliau dėjo daug pastangų, kad Baltarusija būtų įtraukta į regioninį bendradarbiavimą ir Europos integracijos procesus: inicijavo stipendijų Baltarusijos studentams skyrimą, parengė pasiūlymus (kartu su Lenkija) dėl Europos Sąjungos politikos, skirtos Baltarusijai, peržiūros, prisidėjo prie Baltarusijos visuomenės ir tarptautinės bendruomenės informavimo apie prezidento rinkimų Baltarusijoje eigą.

Toliau vykdant geros kaimynystės politiką ir siekiant įtvirtinti Lietuvą kaip regioninio bendradarbiavimo centrą, numatomi šie artimiausio laikotarpio prioritetai:

remti Europos Sąjungos ir NATO atvirų durų politiką;

skatinti demokratines reformas Ukrainoje, Baltarusijoje, Rusijoje, Pietų Kaukazo valstybėse, stiprinti jų ryžtą integruotis į euroatlantinę bendruomenę;

inicijuoti ir rengti regioninius ir tarptautinius susitikimus, įtvirtinti Lietuvą kaip europinės kaimynystės politikos ekspertę;

formuoti teigiamą nuomonę apie Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį, siekti, kad ji ir visa Rusijos Federacija būtų įtrauktos į europinius bendradarbiavimo procesus.

### **Ekonominė ir kultūrinė diplomatija**

Narystė Europos Sąjungoje atvėrė naujas Lietuvos prekių eksporto į kitas Europos Sąjungos valstybės nares ir trečiašias valstybes galimybes. Lietuvos eksportas 2004 metais išaugo 21 procentu, importas į Lietuvą – 15,8 procento. Ši tendencija byloja apie didėjančią Lietuvos ūkio konkurencingumą. Narystė Europos Sąjungoje ir NATO padidino Lietuvos investicinį patrauklumą – Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, 2004 metais sulaukta 1,8 mlrd. litų tiesioginių užsienio investicijų, palyginti su 2003 metais, investicijų padaugėjo 13,1 procento, jos sudarė 15,5 mlrd. litų.

Nuo 2004 m. gegužės 1 d. Lietuva – visateisė 133-iojo straipsnio Europos Sąjungos Tarybos ir komitologijos darbo grupių narė, atstovaujanti Lietuvos ūkio interesams ir juos ginanti.

Lietuvos atstovai aktyviai siekė, kad Europos Sąjungos bendrosios užsienio prekybos politikos priemonėmis būtų užtikrintas trečiųjų (ne Europos Sąjungos) valstybių rinkos atvėrimas lietuviškos kilmės prekėms ir paslaugoms (įskaitant investicijas), šiuo tikslu vyko

daugiašalės ir dvišalės derybos; aktyviai dalyvauta Europos Sąjungos veikloje formuojant pozicijas dėl tarpinių susitarimų Pasaulio prekybos organizacijos daugiašalių derybų rate; Lietuvos prekybiniai interesai ginti Europos Sąjungos-MERCOSUR ir kitose derybose dėl prekybos sutarčių; aktyviai dalyvauta konsultacijose su Europos Komisija, siekiant išplėsti Europos Sąjungos dvišalių prekybos sutarčių taikymą naujoms valstybėms, pirmiausiai – Rusijai, taip pat dėl tam tikrų specifinių problemų su Meksika ir Čile. Aktyviai ginti Lietuvos tekstilės sektoriaus interesai nustatant naują prekybos tekstilės ir aprangos gaminiams režimą (naikinant prekybos kvotas), taip pat kiti pramonės interesai naujosios Europos Sąjungos bendrosios preferencijų sistemos nustatymo procese; iškovotos specifinės plieno importo kvotos, Lietuvos įmonėms palankiai išspręsti žaliavų importo muitų suspendavimo klausimai; aktyviai dalyvauta Europos Sąjungos rinkos apsaugos priemonių nustatymo procese, siekiant Lietuvos ūkiui palankių sprendimų.

Sėkmingai baigtos dvišalės derybos su Rusija ir Ukraina dėl jų rinkos atvėrimo Lietuvos prekėms, šioms valstybėms stojant į Pasaulio prekybos organizaciją. Aktyviai dalyvauta teikiant pasiūlymus ir formuojant bendrą Europos Sąjungos poziciją Rusijos, Ukrainos, Baltarusijos ir Kazachstano stojimo į Pasaulio prekybos organizaciją daugiašalių derybų procese, ypač sprendžiant Lietuvai aktualų diskriminacinį Rusijos geležinkelių tarifų klausimą.

Stiprinti ryšiai su Lietuvos verslo struktūromis: Sankt Peterburge įsteigtas Lietuvos ir Rusijos verslo klubas, suburta Estijoje veikiančių Lietuvos verslininkų asociacija, organizuoti 4 apskritieji stalai su asocijuotomis Lietuvos verslo struktūromis, surengti 3 seminarai apie Pasaulio prekybos organizacijos reikalavimų poveikį Lietuvos verslui, taip pat Lietuvos ir NVS valstybių prekybos režimo pokyčius. Surengta tarptautinė konferencija „Lietuva Europos Sąjungoje: vertybės, kurias giname, pokyčiai, kurių siekiame“.

Surengtos 6 ekonominės konsultacijos su Malaizija, Lotynų Amerikos ir kitomis valstybėmis.

Siekiant išitvirtinti Europos Sąjungos ir pasaulio rinkose, numatomi šie artimiausio laikotarpio prioritetai:

ginti Lietuvos verslo interesus užsienyje, skatinti lietuviškų prekių ir paslaugų eksportą ir investicijas į Lietuvą;

aktyviai dalyvauti formuojant Europos Sąjungos prekybos politiką;

siekti subalansuoto tolesnio tarptautinės prekybos sąlygų liberalizavimo;

optimizuoti atstovavimo Lietuvos ekonominiams interesams užsienyje ir jų įgyvendinimo modelį.

Daug dėmesio 2004 metais skirta Lietuvos kultūros pristatymui Europos Sąjungos valstybėse. Užsienio reikalų ministerija kartu su Lietuvos institutu surengė 64 Lietuvos kultūrą užsienyje pristatančius renginius, taip pat 64 pasaulio žiniasklaidos atstovų vizitus į Lietuvą. 2004 metais pradėtas vykdyti Lietuvoje akredituotiems diplomatams skirtas projektas „Lietuvos provincijos europeizacija“ – surengtos 2 užsienio diplomatų išvykos į Lietuvos

regionus. Su Lietuvos atstovybių pagalba įsteigtos lietuviškos (sekmadieninės) mokyklos Ispanijoje ir Airijoje.

Lietuvos iniciatyva Kernavės archeologinė vietovė įtraukta į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą.

Numatomi šie kultūrinės ir viešosios diplomatijos artimiausio laikotarpio prioritetai:  
 skleisti pasaulyje informaciją apie Lietuvą, jos kultūrą ir mokslą, formuoti Lietuvos – pavyzdingos Europos Sąjungos ir NATO valstybės – regioninio bendradarbiavimo centro įvaizdį;

parengti ilgalaikę valstybės viešųjų ryšių strategiją.

### **Užsienio politikos tikslų įgyvendinimas**

2004 metais atidarytos Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybės Airijoje, Vengrijoje ir Gruzijoje, sustiprintos Lietuvos Respublikos atstovybės prie NATO ir Europos Sąjungos, išplėtos diplomatinės atstovybės Rusijos Federacijoje.

Vilniuje surengtas Lietuvos Respublikos garbės konsulų suvažiavimas.

Lietuva ir toliau aktyviai dalyvavo tarptautinių organizacijų veikloje, rengė tarptautinių organizacijų ekspertų vizitus į Lietuvą. 2004 metų spalio mėnesį Lietuva išrinkta į Jungtinių Tautų Ekonominę ir socialinę tarybą. Daug dėmesio skirta plėtros ir pagalbos politikos nuostatų įgyvendinimui: dalyvauta 50 Europos Sąjungos darbo grupių veikloje, surengti 25 visuomenei informuoti apie plėtros ir pagalbos politiką skirti renginiai.

Siekiant sustiprinti Lietuvos tarptautinį autoritetą, numatomi šie artimiausio laikotarpio prioritetai:

aktyviai dalyvauti tarptautinių organizacijų veikloje, siekti vadovavimo tarptautinėms struktūroms;

inicijuoti ir rengti Lietuvoje regioninius ir tarptautinius susitikimus;

suaktyvinti plėtros ir pagalbos politiką, padidinti jos finansavimą;

aktyviai remtis lietuvių išeivijos bendruomenėmis, užtikrinti joms deramą paramą ir teisinę apsaugą.



## NACIONALINIO SAUGUMO BŪKLĖS IR PLĖTROS 2004 METŲ ATASKAITA

### I. NACIONALINIO SAUGUMO RIZIKOS VEIKSNIAI

#### 1. Geostrateginė aplinka

2004 metais pasiekti svarbiausieji Lietuvos užsienio politikos tikslai – Lietuva tapo visateise NATO ir Europos Sąjungos nare. Kaimyninių rytų valstybių keliama tiesioginė karinė grėsmė, nulemta didelio šių valstybių karinio pranašumo, vis dar puoselėjamų imperinių ambicijų ir netvirtų demokratinių tradicijų, sumažėjo. Kita vertus, grėsmės NATO ir Europos Sąjungos valstybių saugumui iš dalies tapo ir Lietuvos nacionalinio saugumo grėsmėmis. Tarptautinio terorizmo keliama rimta grėsmė NATO ir Europos Sąjungai tapo aktuali ir Lietuvos saugumui. Nors vidaus situacija ir istorinė Lietuvos patirtis nesudaro sąlygų formuotiis plataus masto vidaus teroristinių grupuočių tinklui, Lietuva gali tapti tarptautinių teroristinių organizacijų taikiniu, pasirengimo baze arba teroristų tranzito ar (ir) finansinių operacijų šalimi.

Didėjant teroristinių organizacijų aktyvumui pasaulyje, terorizmo grėsmė Lietuvai taip pat santykiškai didėja. Lietuva aktyviai dalyvauja tarptautinėse kovos su terorizmu operacijose ir teikia aktyvią diplomatinę paramą svarbiausiosioms antiteroristinės koalicijos valstybėms – JAV, Jungtinei Karalystei ir jų sąjungininkėms. Pažymėtina, kad Lietuvoje yra organizuotų kriminalinių grupuočių, kuriomis gali pasinaudoti teroristinės organizacijos.

Dėl narystės NATO ir Europos Sąjungoje Lietuvoje suaktyvėjo užsienio valstybių specialiosios tarnybos ir Lietuvai priešiškos jėgos, mėginusios trukdyti sėkmingai narystei euroatlantinėse organizacijose, daryti poveikį šalies visuomeniniam politiniam gyvenimui ir kai kurioms interesų grupėms.

Dėl didžiųjų Europos Sąjungos valstybių siekio plėtoti strateginį bendradarbiavimą su Rusija ir Kinija, taip pat toliau nesutariant dėl JAV užsienio politikos įgyvendinimo Irake, išryškėjo Lietuvos saugumo interesų rizikos veiksniai. Rusijos politika dėl Europos Sąjungos valstybių įgyja gana aiškia strategiją – Rusija vis mažiau dėmesio skiria bendradarbiavimui su oficialiomis Europos Sąjungos institucijomis ir plėtoja dvišalius santykius su didžiosiomis Europos Sąjungos valstybėmis. Išlieka tikimybė, kad vis glaudžiau su Rusija bendradarbiaujančios didžiosios Europos Sąjungos valstybės mėgins paremti daugiau Rusijos interesams palankių iniciatyvų Europos Sąjungos institucijose mainais už Rusijos ekonomines nuolaidas Kaliningrado srityje ar pačioje Rusijoje.

#### 2. Vidinio saugumo ir gerovės rizikos veiksniai

*Ekonominiai rizikos veiksniai.* Pagrindiniai Lietuvos makroekonominiai rodikliai 2004 metais išlaikė augimo tendencijas, išaugo BVP, visos pramonės parduotos produkcijos apimtis, prekių eksportas, importas. Tiesa, padidėjo ir užsienio prekybos deficitas, dėl to išaugo ir einamosios sąskaitos deficitas. Sparti šalies ūkio raida, didėjančios pajamos,

palankesnės skolinimosi sąlygos didino vidaus paklausą. Išaugusi vidaus paklausa didino spartų vartojimo prekių importą ir blogino užsienio prekybos balansą. Prekių importo augimą skatino ir sumažėjusios importo kainos dėl nuvertėjusio JAV dolerio.

Valdžios sektoriaus deficitas buvo mažesnis už planuotąjį.

Sumažėjo valstybės skolos rodiklis.

Lietuvos bankų sektorius labai susitelkęs ir priklauso nuo vieno užsienio regiono bankų (investuotojai iš Skandinavijos per antrinius bankus turi apie 68,7 procento rinkos). Taigi tikėtina, kad Šiaurės valstybių finansų rinkų problemos gali daryti poveikį Lietuvos bankų veiklos stabilumui. Bankų veikla prisidėjo prie spartaus šalies ūkio augimo. Bankų priežiūros sistema pakankamai efektyvi, grėsmių bankų sektoriuje tikimybė nedidelė. Tačiau vertinant finansų rinkos dinamiškumą turėtų būti nuolat tobulinamas rizikos valdymo procesas ir bankų veiklos reguliavimas. Analizuojant neigiamus procesus finansų–kredito sektoriuje 2004 metais, būtina pabrėžti, kad kai kurie šalies bankai ir toliau vykdė rizikingą ir neskaidrią veiklą, bandė daryti įtaką atstovaujamojų ir vykdomųjų institucijų atstovams, veiklos priežiūrą atliekančių institucijų tarnautojams, siekdami jiems palankių sprendimų. Vis dėlto bankų sektoriaus būklė ėmė stabilizuotis, Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare ir įsigaliojus bendrijos reikalavimams, kurie įtvirtinti nuo 2004 m. gegužės 1 d. galiojančiame Lietuvos bankų įstatyme ir kituose teisės aktuose.

Pastebima, kad dalis „probleminių“ komercinių bankų pradėjo procedūras, susijusias su banko akcininkų atskleidimu, tai turėtų užtikrinti Lietuvoje veikiančių bankų veiklos skaidrumą.

Vis dar aktualus ūkio technologijos ir produkcijos konkurencingumas. Naujausias technologijas, aukštos kvalifikacijos darbo jėgą naudoja palyginti nedaug pramonės sektorių. Dar tik kuriama mokslo ir gamybos kooperavimo sistema, galinti užtikrinti inovacijų ir modernių technologijų diegimą įmonėse. Kai kurių prekių gamintojams sunku įsitvirtinti užsienio rinkose.

Gerokai atsiliekiama nuo Europos Sąjungos valstybių pagal šalies BVP dalį, skirtą moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai. Neišplėtotą kaimo socialinę ir gamybos infrastruktūrą, mažos žemės ūkio produkcijos supirkimo ir didelės energetikos išteklių kainos, didelis kaimo gyventojų nedarbas deramai neužtikrina kaimo ekonominio ir socialinio saugumo.

Galimas pavojus šalies saugumui – pernelyg didelė priklausomybė nuo strateginių žaliavų ir energijos tiekimo iš vienos valstybės, alternatyvių energetikos šaltinių stoka. Dabar apie 90 procentų pirminės energijos įvežama iš Rusijos ir tik 9 procentai naftos produktų – iš kitų valstybių. Priklausomybę nuo vienintelio tiekėjo didina tai, kad Lietuvos elektros ir dujų tinklai neturi tiesioginės prieigos prie Vakarų Europos energetikos sistemų ir kol kas tik ieškoma galimybių įsijungti į Vakarų ir Centrinės Europos valstybių elektros energetikos sistemas. Tikėtina, kad priklausomybės nuo vienintelio tiekėjo keliamą pavojų valstybės saugumui toliau mažins Lietuvos narystė Europos Sąjungoje.

Elektros energetikos sektoriaus būklė 2004 metais buvo stabili – akcinė bendrovė „Lietuvos energija“ ir kiti elektros energetikos sektoriaus objektai dirbo pelningai, tačiau pagrindinė grėsmė – elektros sektoriaus priklausomybė nuo Rusijos – išliko: Rusijos akcinė bendrovė „JES Rossii“ visiškai kontroliavo lietuviškos elektros energijos eksportą ir jo sąlygas.

2004 metais numatytas vykdyti Lietuvos ir Lenkijos elektros tinklų sujungimo projektas nepradėtas įgyvendinti. Tokį delsimą galima vertinti kaip neigiamą Lietuvos elektros energetikos sektoriaus veiklos tendenciją, kadangi Lietuvos ir Lenkijos elektros tiltas išlieka Lietuvai strategiškai svarbus.

Vykdamas Lietuvos Respublikos tarptautinius įsipareigojimus Europos Sąjungai, 2004 metų pabaigoje sustabdytas Ignalinos atominės elektrinės pirmojo bloko eksploatavimas. Lietuva įvykdė tarptautinius įsipareigojimus, tačiau šis žingsnis gali dar padidinti priklausomybę nuo vienintelio dujų tiekėjo.

Saugumo būklė gamtinių dujų sektoriuje per 2004 metus pakito nežymiai, pagrindinė grėsmė – Lietuvos priklausomybė nuo vienintelio žaliavos tiekėjo Rusijos bendrovės „Gazprom“ išliko.

2004 metais būta ir kai kurių teigiamų pokyčių, mažinančių priklausomybę nuo gamtinių dujų tiekimo iš Rusijos. Akcinė bendrovė „Lietuvos dujos“ 2004 metais nemažai lėšų investavo į dujų sistemos plėtrą ir dujų tiekimo vartotojams patikimumo užtikrinimą. Be to, pradėti įgyvendinti svarbūs dujotiekių infrastruktūros plėtros projektai.

2004 metais naftos sektoriuje buvo galima išskirti aktualiausią grėsmę – Lietuva taip ir liko priklausoma nuo strateginių žaliavų tiekimo iš vienos valstybės. Beveik visa nafta buvo tiekama vamzdynų sistema, kurią kontroliuoja Rusijos Federacija. Galima teigti, kad 2004 metų pabaigoje dėl užsitęsusių įtemptų „Jukos“ santykių su Rusijos Federacijos vyriausybe kai kurios grėsmės Lietuvos naftos sektoriuje padidėjo: tikimybė, kad sutriks naftos tiekimas, kad Rusija per Kremlui lojalias kompanijas „Lukoil“, „Gazprom“ perims tiesioginę akcinės bendrovės „Mažeikių nafta“, o vėliau galbūt ir akcinės bendrovės „Klaipėdos nafta“ kontrolę. Tokiu atveju minėtosios Rusijos kompanijos imtų dominuoti Lietuvos naftos sektoriuje (ar net keliuose energetikos sektoriuose – „Gazprom“ atveju).

Tarptautinių sąlygų neatitinkantys transporto infrastruktūros parametrai trukdo tinkamai pasinaudoti tranzitinės valstybės privalumais ir svarbiausias šalies magistralės sujungti su transeuropiniais transporto tinklais. Vis dėlto 2004 metai visoms didžiosioms šalies transporto sektoriaus įmonėms ekonominiu požiūriu buvo sėkmingi.

2004 metais pagausėjo krovinių Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste, daugiau krovinių gabenta Lietuvos geležinkeliais. Vis dėlto dėl Latvijos taikomų palankesnių geležinkelių tarifų kroviniams iš Rusijos ir Rusijos verslo subjektų dalyvavimo valdant Estijos geležinkelius daugiausia krovinių iš Rusijos gabenta ne per Lietuvą ir Klaipėdos valstybinį jūrų uostą, o per Rygos ar Talino uostus.

Neigiamą poveikį nacionaliniam saugumui daro šalyje veikiančios didžiulės finansinės (įtakos) grupės, dalyvaujančios valstybei ir savivaldybėms priklausančio turto privatizavime,

taip pat mėginančios paveikti valstybinės valdžios institucijų pareigūnus, kad būtų priimti tam tikroms įmonėms palankūs sprendimai.

Neigiamą poveikį ekonomikos sektoriui daro didelė šešėlinė ekonomika.

**Socialiniai rizikos veiksniai.** Ekonomikos augimas teigiamai veikė gyventojų užimtumą. 2004 metais, palyginti su 2002 metais, vidutinis metinis nedarbas sumažėjo nuo 9,7 iki 6,8 procento visų darbingo amžiaus gyventojų; prognozuojama, kad 2005 metais jis sumažės iki 5,5–6 procentų. Jaunų bedarbių 2004 metais nors ir mažėjo labiau nei visų bedarbių, metų pabaigoje jų buvo 8,1 procento. Tai rodo, kad jaunimas – viena pažeidžiamiausių darbo rinkoje asmenų grupių, ypač tie jauni žmonės, kurie neturi reikiamos kvalifikacijos ar patirties. Prognozuojama, kad 2005 metais, gerėjant padėčiai darbo rinkoje, darbdaviams ir toliau bus sunku apsirūpinti kvalifikuota darbo jėga. Didelę bedarbių dalį ir toliau sudarys asmenys, nepasirengę įsilieti į darbo rinką (2004 metais tokių buvo 72 procentai), neturintys profesijos arba turintys nepakausią profesinę kvalifikaciją. Darbo vietų pasiūla šiems asmenims 2005 metais sumažės apie 5 procentus.

Nedarbo rodikliai 2004 metais sumažėjo visose apskrityse ir didžiumoje savivaldybių. Nedarbas mažėjo didžiausio nedarbo teritorijose. 2004 metų pradžioje 4 savivaldybėse bedarbiais įsiregistravę buvo daugiau kaip 15 procentų darbingo amžiaus savivaldybių gyventojų, o metų pabaigoje toks nedarbas buvo tik vienoje savivaldybėje. Gerėjant bendroms tendencijoms, išlieka dideli nedarbo skirtumai tarp savivaldybių. 2004 metais nedarbas didžiausio ir mažiausio nedarbo teritorijose skyrėsi 7–8 kartus. Didesnis nedarbas ir toliau vyrauja savivaldybėse, kuriose vienpusiška infrastruktūra, mažesnis gyventojų mobilumas.

Netolygi regionų ekonominė ir socialinė raida – vis dar ypač aktualus rizikos veiksnys.

**Asmens ir visuomenės saugumo rizikos veiksniai.** Nusikalstamumas Lietuvoje – vis dar rimta socialinė problema, kuriai spręsti būtinos tolesnės tikslingos ir aktyvios tiek valstybės, tiek savivaldybės institucijų ir įstaigų, taip pat nevalstybinių organizacijų pastangos. Oficiali įregistruotų nusikalstamų veikų statistika rodo, kad 2004 metais šalyje daugiau negu ankstesniais metais užregistruota plėšimų, vagysčių iš gyvenamųjų patalpų, turto prievartavimo ir sukčiavimo atvejų. Dažnėjančios vagystės iš transporto priemonių, pavienių asmenų apiplėšimai miestų gatvėse daugiausia sietini su nepilnamečių nusikalstamumo ir narkomanijos problemomis. 2004 metais nepilnamečiai buvo įtariami (kaltinami) padarę net trečdalį ištirtų plėšimų ir penktadalį ištirtų vagysčių; 754 nepilnamečiai darydami nusikalstamą veiką dar nebuvo tokio amžiaus, kurio sulaukus taikoma baudžiamoji atsakomybė. Aktuali ir organizuoto nusikalstamumo problema.

Susirūpinimą kelia eismo saugumas. Pernai Lietuvoje užregistruoti 6383 eismo įvykiai, tai 7 procentais daugiau nei 2003 metais, 749 žmonės žuvo, tai 5,6 procento daugiau nei 2003 metais. Sužeistųjų padaugėjo 8,7 procento. Šie 2004 metų rodikliai patys didžiausi per laikotarpį nuo 2000 metų. Pažymėtina, kad pagal žuvusiųjų eismo įvykiuose skaičių milijonui gyventojų Lietuva tarp Europos valstybių – viena iš pirmaujančiųjų.

2004 metais, palyginti su 2003 metais, gaisrų sumažėjo 21,1 procento, o gaisrų gyvenamosios paskirties pastatuose – net 83,7 procento. Gaisruose žuvo 233 asmenys

(8,6 procento mažiau), o 242 asmenys sužaloti (5,7 procento daugiau). 41,8 procento gaisrų priežastis – neatsargus gyventojų elgesys su ugnimi.

Pastebimi tam tikri neigiami procesai, susiję su nelegalia migracija. Atsiranda vis daugiau firmų, konsultuojančių užsieniečius, kaip legalizuotis Lietuvoje, taip pat asmenų, padedančių užsieniečiams su suklastotais Lietuvos Respublikos piliečio pasais vykti į Vakarų Europą, dažnai aplenkiant Lietuvą ir vežant suklastotus pasus į užsienį. Ateityje gali daugėti piktnaudžiaujančiųjų prieglobsčio suteikimo procedūra, taip siekiančiųjų tiek išvengti baudžiamosios atsakomybės, tiek laikinai pasilikti Lietuvoje, kol atsiras galimybė neteisėtai emigruoti.

Neigiamas kriminogeninės būklės tendencijas Lietuvoje skatina disfunkciniai procesai visuomenėje, socialinių, ekonominių ir dvasinių problemų sprendimo nesėkmės, sukeliančios asocialius vertybinių orientacijų pokyčius, pasireiškiančius vis didėjančiu neteisėtu materialinių vertybių pasisavinimu, viešu elgesio normų ignoravimu, narkomanija ir panašiai.

**Ekologiniai rizikos veiksniai.** 2004 metų aktualija liko pavojingų atliekų saugojimas ir šalinimas. Menkai išplėtota komunalinių atliekų tvarkymo sistema, dauguma veikiančių sąvartynų neatitinka Europos Sąjungos aplinkosauginių reikalavimų. Atliekų, tarp jų ir pavojingų buitinių, kaupimas sąvartynuose tebėra pagrindinis atliekų šalinimo būdas.

Kita aktualija – nemažai kaimo gyventojų vis dar vartoja prastos kokybės geriamąjį vandenį. Miestų vandens tiekimo tinklai susidėvėję (kai kurie 50–70 metų senumo), todėl vandens tiekimo ūkis neužtikrina tinkamos centralizuotai tiekiamo geriamojo vandens kokybės. Nemaža dalis šalies pramonės įmonių energijos, žaliavų ir vandens produkcijos vienetui pagaminti sunaudoja vidutiniškai 1,5–2 kartus daugiau nei Europos Sąjungos valstybių įmonės.

Nėra gamtinių dujų saugyklų, o dujos tiekiamos iš vienintelio šaltinio, egzistuoja grėsmė, kad sumažinus dujų tiekimą ar padidinus jų kainą bus naudojamas labiau aplinką teršiantis kuras, taigi padidės atmosferos tarša.

Šalyje yra per 930 potencialiai pavojingų objektų ir 465 hidrotechnikos statiniai. Kiekvienais metais įregistruojama apie 100 įvykių, per kuriuos padaroma arba gali būti padaroma žala aplinkai ir žmonėms. Sausros laikotarpiu užregistruojama daugiau kaip 1000 durpynų, durpingų pievų ir miškų gaisrų.

Rusijos valstybinė komisija 2004 metais priėmė didelį susirūpinimą keliantį sprendimą leisti eksploatuoti Baltijos jūroje naftos telkinį. Pagrindiniu Lietuvos tikslu tapo telkinio eksploatavimo saugumo užtikrinimas.

## II. LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS PRIEMONĖS NACIONALINIAM SAUGUMUI STIPRINTI

2004 metais parengtas Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas ir šis įstatymas priimtas siekiant stiprinti šalies vidaus saugumą per įvairias valstybės valdymo sritis (ekonomiką, socialinę ir sveikatos apsaugą, kitas), daugiau dėmesio skirti vidaus, piliečių ir jų nuosavybės saugumui.

Stiprindama nacionalinį saugumą visose valstybės valdymo srityse, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 metais toliau vykdė ilgalaikes valstybines saugumo stiprinimo programas, kurios yra viena pagrindinių nacionalinio saugumo užtikrinimo priemonių. Ilgalaikės valstybės saugumo stiprinimo programos buvo įgyvendinamos formuojant saugumo aplinką, stiprinant gynybinius pajėgumus, plėtojant krizių valdymo sistemą, stiprinant valstybės vidaus saugumą ir gerovę.

### Saugumo aplinkos formavimas

**Narystė NATO.** Nuosekli Lietuvos Respublikos Vyriausybės veikla vykdant integracijos į NATO reformų tvarkaraštį sudarė reikiamas narystės Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijoje (NATO) sąlygas. Atsižvelgdamas į nemenką parengiamąjį darbą, Lietuvos Respublikos Seimas 2004 m. kovo 10 d. ratifikavo 1949 metų Šiaurės Aljanso sutartį, o 2004 m. kovo 29 d. – Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas, lankydamasis Vašingtone, kartu su Bulgarijos, Estijos, Latvijos, Rumunijos, Slovakijos ir Slovėnijos premjeriais įteikė JAV Valstybės Sekretoriui Vašingtono sutarties ratifikavimo raštus. Šią dieną Lietuva tapo visateise NATO nare.

Baltijos valstybių regioninis oro erdvės stebėjimo centras Karmėlavoje tapo NATO oro erdvės stebėjimo sistemos ir NATO integruotos oro erdvės sistemos dalimi. Jau pirmą narystės dieną Lietuvos oro erdvę pradėjo saugoti NATO karo lėktuvai.

NATO komitetų, NATO ir Rusijos Tarybos, NATO ir Ukrainos Komisijos ir Euroatlantinės partnerystės tarybos veikloje, taip pat NATO operacijose Afganistane, Irake ir Pietryčių Europoje Lietuva dalyvavo kaip visateisė NATO narė. Lietuvos Respublikos Prezidentas kaip NATO valstybės narės vadovas pirmą kartą dalyvavo NATO aukščiausiojo lygio valstybių vadovų susitikime, įvykusiame 2004 m. birželio 28–29 d. Stambule.

Įtvirtindama savo kaip NATO narės statusą, Lietuva ratifikavo NATO susitarimą dėl karinių pajėgų statuso (SOFA) ir pasirašė 1951 metų Susitarimą dėl Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos, valstybių atstovų ir tarptautinio personalo statuso ir 1964 metų Susitarimą dėl bendradarbiavimo.

Lietuva prisidėjo prie NATO ir kitų Vakarų valstybių pastangų skatinti demokratines permainas Baltarusijoje. Nuo 2004 m. rugsėjo 1 d. Lietuvos ambasada Baltarusijoje atlieka NATO kontaktinės ambasados šioje valstybėje funkcijas.

***Narystė Europos Sąjungoje. Lietuvos indėlis į Europos saugumo ir gynybos politikos plėtrą.*** Tapusi visateise Europos Sąjungos nare, Lietuva 2004 metais aktyviai dalyvavo plėtojant Europos saugumo ir gynybos politikos (ESGP) projektus ir kuriant naujas institucijas:

įvykusioje 2004 m. lapkričio 22 d. karinių pajėgumų generavimo konferencijoje Lietuva paskelbė pasirengusi prisidėti prie Europos Sąjungos greitojo reagavimo pajėgumų (kovinių grupių) papildomais pajėgumais – tais pačiais, kuriuos jau yra priskyriusi NATO greitojo reagavimo pajėgoms (NRF). Pradėtos konsultacijos siekiant nuo 2009 metų prisidėti ir prie Lenkijos, Vokietijos ir Slovakijos kovinės grupės formavimo.

2004 m. lapkričio 22 d. įvyko civilinių pajėgumų išipareigojimų konferencija, kurioje valstybės narės aptarė Europos saugumo ir gynybos politikos civilinių krizių valdymo pajėgumų plėtrą, jų uždavinius ir priemones jiems pasiekti. Lietuva, kaip ir kitos naujos valstybės narės, civilinių krizių valdymo pajėgumus nurodė pirmą kartą ir pasiūlė 135 ekspertus: policijai – 41, teisės viršenybės misijai – 10, civilinei administracijai – 2, civilinei saugai – 39, civilinės saugos pagalbos komandoms – 20, Europos Sąjungos Specialiojo atstovo biurui – 12 ir monitoringo misijai – 11.

2004 metų liepos mėnesį Bendrųjų reikalų ir išorinių santykių tarybai patvirtinus bendruosius Europos gynybos agentūros (EGA) įsteigimo veiksmus, Lietuva priėmė sprendimą dalyvauti šios agentūros veikloje nuo pat jos darbo pradžios. Numatomos šios pagrindinės agentūros veiklos kryptys – plėtoti karinius krizių valdymo pajėgumus, sustiprinti bendradarbiavimą ginkluotės išsigijimo srityje, kurti bendrą Europos ginkluotės rinką, plėtoti gynybos technologijų mokslinius tyrimus.

Lietuva parėmė Europos Sąjungos operacijų planavimo padalinio įsteigimą Europos Sąjungos kariniame štabe (EUMS) ir analogiško ryšio padalinio įsteigimą NATO vadavietėje (SHAPE), kuris turėtų padėti išvengti nereikalingo Europos Sąjungos ir NATO karinių planavimo struktūrų veiklos dubliavimo ir leistų Europos Sąjungai pasinaudoti NATO pajėgumais. Lietuva pareiškė pageidaujanti, kad Europos Sąjungos kariniame štabe kuriamas planavimo padalinys būtų atsakingas ne tik už karinių, bet ir už civilinių operacijų planavimą ir įgyvendinimą (ir būtų naudojamas ištikus tokioms nelaimėms kaip cunamis Pietryčių Azijoje);

Lietuva 2004 metais prisidėjo prie Europos Sąjungos rengtų taikos palaikymo operacijų. Du Lietuvos policijos pareigūnai dalyvauja pirmojoje Europos Sąjungos policijos misijoje Bosnijoje ir Hercegovinoje, dar du – policijos misijoje „Proxima“ Makedonijoje. Be to, vienas Lietuvos karys dalyvavo Europos Sąjungos misijoje, 2004 m. gruodžio 2 d. perimtoje iš NATO SFOR misijos Bosnijoje ir Hercegovinoje;

Lietuva pasiūlė Europos Sąjungai pasinaudoti atsivėrusiomis bendradarbiavimo su naująja Gruzijos valdžia galimybėmis ir inicijavo svarstymus dėl teisės viršenybės misijos šioje valstybėje. 2004 metų liepos mėnesį Europos Sąjunga pradėjo pirmąją metų trukmės teisės viršenybės misiją pagal Europos saugumo ir gynybos politiką „Eujust Themis“. Ši misija prisideda prie tarptautinės bendruomenės pastangų didinti Gruzijoje stabilumą ir

įtvirtinti šiuolaikiškus valstybės valdymo principus. Pagal Lietuvos teisinės reformos modelį vykdoma Gruzijos teisinės sistemos reforma.

Lietuva, kaip ir kitos naujosios Europos Sąjungos narės, 2004 metais dalyvavo Europos Sąjungos krizių valdymo pratybose CMX 04, per kurias sudaryta galimybė patikrinti nacionalinę krizių valdymo sistemą, institucijų tarpusavio sąveiką, Krizių valdymo centro prie Krašto apsaugos ministerijos vaidmenį.

**Veikla kitose tarptautinėse organizacijose.** Lietuva toliau aktyviai prisidėjo prie Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) pastangų užtikrinti stabilumo plėtrą ir demokratiškus laisvių principų įgyvendinimą Nepriklausomų Valstybių Sandraugos (NVS) regione. ESBO misijose 2004 metais dirbo 7 ekspertai iš Lietuvos, stebėti rinkimų Gruzijoje, Rusijos Federacijoje, Baltarusijoje, Ukrainoje ir kitose valstybėse pasiūsti 44 trumpalaikiai stebėtojai. Lietuvos atstovas sėkmingai dalyvavo ir ESBO sienos stebėjimo misijos Gruzijoje veikloje.

Lietuva toliau vaidino aktyvaus regioninio lyderio vaidmenį puoselėdama 1997 metų Otavos konvencijos dėl priešpėstinių minų uždraudimo principus regione. 2004 m. birželio 7 d. sunaikintos paskutinės Lietuvos turimos priešpėstinės minos, o birželio 8–9 d. Vilniuje surengtas vienas iš šešių Nairobio viršūnių susitikimui dėl pasaulio be minų pasirengti skirtų renginių – Šiaurės ir Rytų Europos valstybių regioninis seminaras dėl priešpėstinių minų. Lietuva 2004 metų rugsėjo mėnesį pirmą kartą tapo minų veiksmo donore – skyrė 30000 litų minų naikinimo projektui Baltarusijoje įgyvendinti ir gruodį buvo priimta į pagrindinių minų veiksmo donorų grupę Niujorke. Lietuvos Respublikos Seimas 2004 m. birželio 29 d. ratifikavo Tam tikrų įprastinių ginklų konvencijos V protokolą dėl nuo karo likusių sprogmenų.

2004 metais aktyviai siekta gerinti prekybos su Rytų Europos valstybėmis sąlygas – tobulinti dvišalį Europos Sąjungos ir šių valstybių prekybos režimą, formuoti bendrą Europos Sąjungos poziciją Rusijos, Ukrainos, Baltarusijos ir Kazachstano stojimo į Pasaulio prekybos organizaciją daugiašalių derybų sąlygomis (ypač dėl Lietuvai diskriminacinių Rusijos geležinkelių tarifų). 2004 metais aktyviai ginti Lietuvos tekstilės sektoriaus interesai pereinant prie naujos prekybos tekstilės ir aprangos gaminių tvarkos (naikinant prekybos kvotas), atstovauta Lietuvos pramonės interesams naujosios Europos Sąjungos bendrosios preferencijų sistemos nustatymo procese. Išsiderėtos specifinės plieno importo kvotos, Lietuvos įmonėms palankiai išspręsti žaliavų importo muitų suspendavimo klausimai.

Vykdamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės įsipareigojimus Jungtinėms Tautoms, aštuoni Lietuvos policijos pareigūnai pasiūsti dalyvauti Jungtinių Tautų taikos įvedimo misijoje (UNMIK) Kosovo provincijoje, Serbijoje ir Juodkalnijoje.

**Dvišalis bendradarbiavimas.** Dvišalis bendradarbiavimas ir partnerystė su JAV ir toliau strategiškai svarbūs. Lietuva 2004 metais aktyviai dalyvavo 2003 metų pabaigoje paskelbtoje iniciatyvoje „Sustiprinta partnerystė Šiaurės Europoje“ (*Enhanced Partnership in Northern Europe, e-PINE*). Šia iniciatyva siekiama įtvirtinti saugumo ir stabilumo zoną regione, perduoti Šiaurės ir Baltijos valstybių patirtį, kaip stiprinti demokratinius procesus



regione. Šis bendradarbiavimas ypač padeda stiprinti transatlantinę partnerystę ir išlaikyti JAV dėmesį regione.

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, suintensyvėjo Baltijos ir Šiaurės valstybių bendradarbiavimas. 2004 metais vyko nuolatiniai neformalūs NB6 ministrų pirmininkų ir užsienio reikalų ministrų susitikimai prieš Europos Sąjungos Vadovų tarybos ir Bendrųjų reikalų ir išorinių santykių tarybos posėdžius. Lietuvos iniciatyva 2004 metų lapkričio mėnesį surengtas pirmasis Šiaurės ir Baltijos bei keturių Višegrado valstybių užsienio reikalų ministrų susitikimas. Lietuva deda visas pastangas siekdama išplėsti neformalų formatą *ad hoc* pagrindu su Lenkija ir Vokietija.

Toliau plėtoti santykiai su Rusija. Įsigaliojo svarbus tarpvyriausybiniis susitarimas dėl investicijų skatinimo ir abipusės apsaugos (pasirašytas 1999 metais). Baigtos Lietuvos ir Rusijos derybos dėl Rusijos rinkos atvėrimo prekėms jai stojant į Pasaulio prekybos organizaciją, pasirašytas atitinkamas protokolas. Sėkmingai veikia 2003 metais įvesta naujoji Kaliningrado keleivių tranzito tvarka.

Lietuva kartu su Lenkija parengė pasiūlymus dėl Europos Sąjungos politikos, taikomos Baltarusijai, peržiūros – pradėti daugiau bendradarbiauti su Baltarusijos institucijomis, taip pat naujuoju parlamentu, remti pilietinę visuomenę. Bendrųjų reikalų ir išorinių santykių taryba 2004 m. lapkričio 22 d. priėmė sprendimą remti visuomenės poreikius ir demokratizavimą Baltarusijoje.

Lietuva aktyviai rėmė Europos Sąjungos santykius su Ukraina, Moldova, Pietų Kaukazo valstybėmis, plėtojamus vykdant Europos kaimynystės politiką, tarpininkavo šiuo klausimu.

Lietuva diplomatinėmis priemonėmis rėmė Europos Sąjungos veiksmų plano Ukrainai rengimą (priimtas 2004 m. gruodžio 13 d. Europos Sąjungos Tarybos), teikė pasiūlymus dėl jo projekto, tarpininkavo šiais klausimais. Planuojama aktyviai prisidėti prie šio projekto įgyvendinimo. Kartu su Lenkija, Europos Sąjungos ir kitais tarpininkais Lietuva dalyvavo tarptautinėje tarpininkavimo misijoje Ukrainoje, ieškant politinės išeities iš kilusios po prezidento rinkimų krizės. Su Ukraina pasirašytas susitarimas dėl asimetriško vizų režimo įvedimo.

Lietuva rėmė Europos Sąjungos veiksmų plano Moldovai rengimą. Šis planas patvirtintas 2004 m. gruodžio 13 d. Bendrųjų reikalų ir išorinių santykių tarybos susitikime. Pasikonsultavus su Moldovos atstovais, nubrėžtos galimos pagalbos Moldovai eurointegracijos srityje kryptys, pradėtas rengti susitarimas dėl valstybės tarnautojų mokymo. Su Moldova vyko įvairaus lygio politinis dialogas.

Ypač suaktyvėjo santykiai su Pietų Kaukazo valstybėmis. Lietuva svariai prisidėjo prie to, kad 2004 metų gruodį Europos Sąjungos Taryboje būtų patvirtinti veiksmų planai Ukrainai ir Moldovai, į Europos kaimynystės politiką įtrauktos Gruzija, Armėnija ir Azerbaidžanas, nuspręsta pradėti rengti joms skirtus Europos Sąjungos veiksmų planus. Lietuvos Respublikos Prezidentas ir Gruzijos Prezidentas pasirašė deklaraciją dėl regioninio

bendradarbiavimo ir bendradarbiavimo Europos integracijos ir euroatlantinėje srityse. Buvo vykdomos Pietų Kaukazo šalių valstybės tarnautojų mokymo programos.

***Lietuvos indėlis į tarptautinės bendruomenės kovą su terorizmu.*** Terorizmo grėsmė pasaulyje 2004 metais nesumažėjo. Lietuva aktyviai prisideda prie tarptautinės kovos su terorizmu. Jungtinių Tautų Organizacijai pateikti pranešimai apie Jungtinių Tautų Organizacijos Saugumo Tarybos 1373-iojoje ir 1267-ojoje rezoliucijose numatytą antiteroristinių prievolių ir kitų tarptautinių konvencijų įgyvendinimą Lietuvoje. 2004 metais priimtas Lietuvos Respublikos ekonominių ir kitų tarptautinių sankcijų įstatymas, kuris sudarė galimybes Lietuvai efektyviai vykdyti tarptautinius išipareigojimus lėšų išaldymo srityje. 2004 metais iš esmės baigta vykdyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinta Lietuvos Respublikos programa prieš terorizmą. Šiuo metu programa prieš terorizmą atnaujinama.

Optimizuota Lietuvos policijos antiteroristinių operacijų rinktinės „Aras“ funkcinė struktūra. Rinktinė priimta į Europos Sąjungos valstybių antiteroristinių padalinių organizaciją (ATLAS).

Toliau tiriami Lietuvos organizuotų nusikalstamų grupuočių ryšiai su tarptautinį terorizmą remiančiomis užsienio kriminalinėmis struktūromis, kuriama terorizmo finansavimo per Lietuvoje veikiančias finansų ir kredito institucijas prevencijos sistema.

Lietuva teikia aktyvią diplomatinę pagalbą svarbiausioms antiteroristinės koalicijos valstybėms – JAV, Jungtinei Karalystei ir jų sąjungininkams, aktyviai dalyvauja tarptautinėse antiteroristinėse operacijose.

2004 metais 40 Lietuvos karių dalyvavo JAV vadovaujamoje antiteroristinėje operacijoje „Tvirta taika“ („Enduring Freedom“).

ISAF taikos įvedimo misijoje Afganistane, vokiečių ligoninės personalo sudėtyje, dalyvauja 2 medikai, į šią operaciją (Tarptautinį Kabulo oro uostą) taip pat išsiųsti 2 krovos specialistai, 2 logistai, vienas oro eismo navigatorius, 2 karo medikai tarnauja Jungtinės Karalystės vadovaujamos Provincijų atstatymo grupės sudėtyje.

Lietuva politiškai ir kitomis priemonėmis prisideda prie tarptautinės koalicijos veiksmų Irake. JAV vadovaujamoje operacijoje Persijos įlankos regione savanoriškumo pagrindais dalyvavo 4 karo medikai ir 8 logistikos specialistai. Nuo 2003 metų birželio mėnesio Lietuvos kariai Danijos kontingento sudėtyje dalyvauja pokarinėje operacijoje Irake, Jungtinės Karalystės vadovujamame sektoriuje (šiuo metu 54 kariai). Dar 48 kariai dalyvauja operacijoje Lenkijos kontingento sudėtyje, Lenkijos vadovujamame sektoriuje.

Lietuvos Respublikos Seimas 2004 metų rugsėjo mėnesį pratęsė Lietuvos karių dalyvavimą tarptautinėse antiteroristinėse operacijose iki 2005 metų pabaigos. Tapusi Europos Sąjungos nare, Lietuva išitraukė į Europos Sąjungos kovos su terorizmu politikos įgyvendinimą, pradėjo dalyvauti Europos Sąjungos institucinėje sąrangoje numatytą kovos su terorizmu mechanizmų veikloje. Lietuvoje taip pat pradėtas įgyvendinti Europos Sąjungos kovos su terorizmu veiksmų planas.

Šiuo metu Europos Sąjungos Taryboje derinami dokumentai, nustatantys Europos Sąjungos kovos su terorizmu strategiją ir bendras gaires. Remdamasi šiais dokumentais, Lietuva turės tobulinti savo teisės aktus, kad šie atitiktų Europos Sąjungos reikalavimus.

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, itin aktualus tapo nelegalios migracijos srautų kontrolės klausimas. Nelegali migracija – vienas terorizmo finansavimo šaltinių, būdas teroristinių organizacijų nariams patekti į mūsų valstybę ir trečiąsias valstybes. Nelegalios migracijos kontrolę reglamentuojantys teisės aktai tobulinami.

***Kitos nacionalinio saugumo stiprinimo sritys.*** Kuriant tarptautinius standartus atitinkančią civilinės saugos ir gelbėjimo instituciją, pradėtos jungti civilinės saugos ir priešgaisrinės saugos ir gelbėjimo sistemos (Civilinės saugos departamentas tapo pavaldus Vidaus reikalų ministerijai ir nuo 2005 m. sausio 1 d. buvo prijungtas prie Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos). Šie darbai kol kas susiję tik su aukščiausiojo lygio institucijų veikla, tačiau ateityje numatoma tobulinti civilinės saugos ir gelbėjimo sistemą ir apskričių bei savivaldybių lygiu.

Siekiant užtikrinti, kad kuo greičiau ir veiksmingiau būtų teikiama pagalba asmenims, kurie jos prašo telefono numeriu 112, parengtas Lietuvos Respublikos bendrojo pagalbos centro veiklos įstatymo projektas. Bandomasis bendrojo pagalbos centro projektas pradėtas vykdyti nuo 2004 m. rugsėjo 1 d. Vilniuje.

Specialiųjų tyrimų tarnyba atliko Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. sausio 17 d. nutarimu Nr. IX-711, įgyvendinimo kokybinę ir kiekybinę analizę. 2004 metais įgyvendinta apie 80 procentų numatytų programos priemonių (2003 metais – 62 procentai).

Šiuo metu rengiamos nurodytosios programos įgyvendinimo 2005–2008 metų priemonės, kurios artimiausiu metu bus pateiktos svarstyti Tarpžinybinei komisijai kovai su korupcija koordinuoti.

Siekiant didinti valstybės tarnautojų patikimumą ir diegti etiško elgesio standartus, 2004 metais parengtas Tarnautojo elgesio kodekso projektas, valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose pradėti steigti korupcijos prevencijos ir kontrolės padaliniai.

Lietuvos muitinės pareigūnai 2004 metais nustatė 1998 pažeidimus, dėl 117 pradėtas ikiteisminis tyrimas (15,8 procento daugiau nei 2003 metais). Sulaikytų neteisėtai per valstybės sieną gabentų prekių rinkos vertė apytiksliai apie 16 mln. litų. Muitinės pareigūnai sulaikė apie 30 kilogramų narkotinių ir psichotropinių medžiagų, kurių vertė juodojoje rinkoje – apie 7 mln. litų.

2004 metais daugiausia atskleista pažeidimų, susijusių su plataus vartojimo prekių (55), tabako gaminių (12), narkotikų ir psichotropinių medžiagų (10) gabenimu per valstybės sieną. 2004 metais, toliau tiriant galimą prekių neišvežimą, dėl šios veikos pradėtas 31 ikiteisminis tyrimas (55 procentais daugiau nei 2003 metais). Tai ypač svarbus pokytis. Ši nusikalstama veika (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 200 straipsnis) pagal pobūdį ir daromą žalą valstybei yra pavojingesnė už kontrabandą, nes dokumentuose gali būti nurodytas klaidingas prekių kiekis ir vertė, o nesulaikius prekių neįmanoma atlikti ekspertizės

ir nustatyti tikros valstybei padarytos žalos. Nustatyta, kad dažniausiai neišvežamos plataus vartojimo prekės (drabužiai, avalynė).

Parengta Bendroji pilietinio ugdymo programa ir pilietinio ugdymo išsilavinimo standartai, siekiant padėti vaikams ir jaunimui įgyti pilietinių žinių ir ugdytis gebėjimus šiomis žiniomis pasinaudoti, ugdyti sąmoningus piliečius, gebančius konstruktyviai dalyvauti nuolat kintančios visuomenės gyvenime, puoselėti tautinę savigarbą ir pagarbą pagrindinėms demokratinėms vertybėms.

Vykdamas smurto, prievartos, ŽIV/AIDS ir įvairią priklausomybę sukeliančių medžiagų prevenciją, daugiausia dėmesio skirta pirminei prevencijai: gerinamas darbas su mokinių auklėtojais, šeima, skatinama steigti tėvų grupes, visuomenines organizacijas, ypač daug dėmesio skiriama socialinių partnerių bendradarbiavimui. Pirminės prevencijos veiklai stiprinti apskrityse, savivaldybėse ir mokyklose paskirti asmenys, atsakingi už narkomanijos prevencinį darbą, veikia 50 pedagoginių psichologinių tarnybų, kurios teikia pagalbą ir smurto, prievartos ir tyčiojimosi prevencijos klausimais šalies mokyklose, mokyklose įsteigti socialinių pedagogų etatai (per 800 socialinių pedagogų ir 300 psichologų), išleista įvairių leidinių mokytojams, tėvams ir mokiniams, organizuoti seminarai pedagogams, siekiant didinti jų kompetenciją šiais klausimais.

Siekiant mažinti korupcijos riziką teisėsaugos institucijose, Lietuvos kriminalinės policijos biure ir Valstybės sienos apsaugos tarnyboje prie Vidaus reikalų ministerijos įsteigti imuniteto padaliniai, atsakingi už korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų prevenciją ir kontrolę.

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymo nuostatas, parengtos ir patvirtintos Įtartinų operacijų su pinigais sustabdymo ir informacijos pateikimo Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos taisyklės. Tobulinant finansinių nusikaltimų atskleidimą, prisijungta prie tarptautinių tarpžinybinių tinklų, leidžiančių operatyviai gauti būtiną informaciją iš užsienio valstybių. Buvo vykdomas beveik 0,5 mln. eurų vertės PHARE projektas „Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos administracinių ir techninių gebėjimų stiprinimas įgyvendinant veiksmingas pinigų plovimo prevencijos priemones“.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad 2004 metais bendra Lietuvos nacionalinio saugumo būklė gerėjo. Tam įtakos turėjo tiek palankių tendencijų vyravimas artimiausioje geostrateginėje aplinkoje, tiek procesai šalies viduje, lėmę stabilumą ir gerovės kilimą. Prie rizikos veiksnių ir pavojų mažinimo prisidėjo Lietuvos Respublikos Vyriausybės vykdoma politika.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 metais toliau įgyvendino šias nacionalinį saugumą stiprinančias priemones:

buvo dirbami su naryste NATO ir Europos Sąjungoje susiję darbai;

toliau dalyvauta Jungtinių Tautų, ESBO ir kitų tarptautinių organizacijų veikloje, aiškiai rodytos pastangos prisidėti prie tarptautinės bendruomenės kovos su terorizmu;

plėtota strateginė partnerystė su JAV ir Lenkija, toliau glaudžiai bendradarbiauta su Baltijos ir Šiaurės valstybėmis. Taip pat buvo svarbu plėtoti su Rusijos Federacija geros kaimynystės santykius ir stiprinti tarpusavio pasitikėjimą;

toliau vykdyta karinių pajėgų reforma, siekiant sukurti profesionaliai parengtą, modernią, mobilią, šiuolaikiškai ginkluotą ir su NATO pajėgomis sąveikią kariuomenę. Krašto apsaugos sistema buvo plėtojama kaip NATO kolektyvinės saugumo ir gynybos sistemos dalis;

siekta užtikrinti asmens ir visuomenės teisėtų interesų apsaugą:

tobulinta teisinė bazė;

stiprinta kova su organizuotu nusikalstamumu, korupcija ir terorizmu;

rengtasi prisijungti prie Šengeno erdvės, toliau modernizuojama valstybės sienos apsauga, baigta diegti tranzitinių traukinių kontrolės ir stebėjimo sistema;

tobulinta strateginių prekių, technologijų importo, tranzito ir eksporto kontrolės sistema – derinta su Europos Sąjungos teisine sistema ir tarptautiniais susitarimais bei konvencijomis;

siekta užtikrinti saugią valstybės institucijų informacinių technologijų infrastruktūrą – pradėtas įgyvendinti informacinių technologijų saugos projektas, toliau tobulintas informacinių technologijų saugos teisinis reglamentavimas, stiprinta svarbiausių valstybės informacinių sistemų sauga;

stiprintas ekonominis saugumas:

toliau vykdyta stabili fiskalinė ir monetarinė politika;

didintas ekonomikos konkurencingumas;

Lietuvos Respublikos teisinė bazė derinta su Europos Sąjungos ir trečiųjų valstybių teisine baze verslo ir užsienio prekybos srityse;

kurtos palankesnės sąlygos plėtoti mokslą, žinias ir pramonės veiklą, susijusius su aukštosiomis technologijomis;

kurta mokslo ir gamybos kooperavimo sistema, galinti užtikrinti inovacijų ir modernių technologijų diegimą įmonėse;

gerintos verslo sąlygos, mažinti ūkinės veiklos apribojimai, didintas ekonominio sektoriaus skaidrumas, kurta palankesnė aplinka investicijoms;

ieškota būdų maksimaliai pasinaudoti galimybėmis tranzito paslaugų rinkoje – sujungti svarbiausias šalies energetikos ir transporto sistemas su Europos sistemomis;

siekta užtikrinti socialinį visuomenės saugumą:

didintas užimtumas, mažintas nedarbas;

mažintas skurdas ir socialinė atskirtis;

plėtotos socialinio draudimo teikiamos garantijos;

vykdytos įvairios sveikatos programos, kurių tikslas – sumažinti narkomanijos, alkoholizmo, ŽIV/AIDS ir kitų pavojingų užkrečiamųjų ligų plitimą;

įgyvendintos narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos priemonės;

įgyvendinant nacionalinį saugumą stiprinančią švietimo ir mokslo politiką, buvo plėtojama mokinių ir studentų savivalda, pedagogai perkvalifikuojami, kad įgytų mokyklose paklausą turinčias specialybes, vykdomi socialinės adaptacijos ir socialinės integracijos projektai, sudaromos galimybės didesniai gyventojų skaičiui naudotis informacinėmis technologijomis;

siekiant užtikrinti ekologinį saugumą, buvo vykdomos pagal Europos Sąjungos reikalavimus vandens išteklių apsaugos, vandenių ir atliekų tvarkymo sektorių programos, tobulinama ekonominio aplinkosaugos reguliavimo sistema;

siekiant užtikrinti radiacinę saugą, toliau tobulintas radiacinės ir branduolinės saugos teisinis reglamentavimas, atkreiptas dėmesys į didelio aktyvumo jonizuojamosios spinduliuotės šaltinių radiacinę saugą ir fizinę saugą; įgyvendinami projektai, skirti institucijų gebėjimams radiacinės ir branduolinės saugos srityse stiprinti; buvo stiprinama Ignalinos atominės elektrinės fizinė sauga – įdiegtos naujos ir atnaujintos esamos fizinės saugos techninės priemonės. Branduolinių medžiagų kontrolės srityje Lietuva gavo teigiamą Tarptautinės atominės energetikos agentūros išvadą, kad agentūra neaptiko branduolinių medžiagų naudojimo ne taikiems tikslams ir nerado nedeklaruotos branduolinės veiklos požymių Lietuvoje.

Pažymėtina, kad ir toliau bus susiduriama su aktualiomis nacionalinio saugumo užtikrinimo problemomis, nes daugelis rizikos veiksnių ir grėsmių – tęstiniai, visiškai juos panaikinti sunku.

Grėsmės NATO ir Europos Sąjungoje valstybių saugumui iš dalies tapo ir Lietuvos nacionalinio saugumo grėsmėmis. Tarptautinis terorizmas kelia didelį pavojų pasaulio bendrijos – kartu ir Lietuvos – saugumui.

Dėl Lietuvos narystės NATO ir Europos Sąjungoje suaktyvėjo užsienio valstybių specialiosios tarnybos ir Lietuvai priešiškos jėgos, mėginančios trukdyti sėkmingai narystei euroatlantinėse organizacijose, daryti poveikį šalies visuomeniniam politiniam gyvenimui ir tam tikroms interesų grupėms.

Taigi tiek Lietuvos Respublikos Vyriausybė, tiek kitos nacionalinį saugumą užtikrinančios institucijos ir toliau turi stengtis stiprinti valstybės vidinį stabilumą ir išorinį saugumą.

---